

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОЛУБАЙ КАТЕРИНА МИКОЛАЇВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, кандидат
економічних наук, доцент
_____ Марія ШКУРАТ
« ____ » _____ 2026

**Організація та функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в
Україні**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Цифрова бізнес-дипломатія»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Уляна БРАТЧУК, доктор філософії,
старший викладач кафедри
міжнародних економічних відносин

_____ підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2026

АНОТАЦІЯ

Колубай К. М. Організація та функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні – Кваліфікаційна (бакалаврська) робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», освітньо-професійна програма «Цифрова бізнес-дипломатія». – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2026.

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню теоретичних і практичних аспектів функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні в умовах цифровізації, глобалізації та сучасних економічних викликів. У роботі визначено економічну сутність іноземних інвестицій, проаналізовано сучасний стан, структуру та динаміку іноземного інвестування в економіку України. Особливу увагу приділено оцінці ефективності діяльності підприємств з іноземним капіталом, аналізу інвестиційного клімату, ризиків і проблем функціонування таких підприємств. Обґрунтовано напрями вдосконалення їх діяльності з урахуванням цифровізації, розвитку інновацій та післявоєнного відновлення економіки України.

Ключові слова: іноземні інвестиції, підприємства з іноземними інвестиціями, інвестиційний клімат, цифровізація, глобалізація, міжнародний бізнес, інновації, конкурентоспроможність.

121 с., 13 табл., 15 рис., бібліограф.: 52 найм.

ABSTRACT

Kolubai K. M. Organization and Operation of Enterprises with Foreign Investment in Ukraine – Qualification (Bachelor's) thesis in Speciality 292 "International Economic Relations", Educational and Professional Program "Digital Business Diplomacy". – Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2026.

The bachelor's thesis is devoted to the study of theoretical and practical aspects of enterprises with foreign investments functioning in Ukraine under conditions of digitalization, globalization and modern economic challenges. The study defines the economic essence of foreign investments and analyzes the current state, structure and dynamics of foreign investment in the Ukrainian economy. Special attention is paid to evaluating the efficiency of enterprises with foreign capital, analyzing the investment climate, risks and problems of their functioning. Strategic directions for improving the activities of enterprises with foreign investments considering digitalization, innovation development and post-war economic recovery of Ukraine are substantiated.

Keywords: foreign investments, enterprises with foreign investments, investment climate, digitalization, globalization, international business, innovation, competitiveness.

121 p., 13 tabl., 15 fig., bibliography: 52 items.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ	
1.1 Сутність та економічна природа іноземних інвестицій.....	7
1.2 Види та особливості підприємств з іноземними інвестиціями.....	16
1.3 Міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій та функціонування підприємств з іноземним капіталом.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇНІ	
2.1 Динаміка та структура іноземних інвестицій в Україні.....	43
2.2 Аналіз діяльності та ролі підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України.....	54
2.3 Оцінка ефективності та результативності функціонування підприємств з іноземним капіталом.....	65
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇНІ	
3.1 Проблеми та ризики функціонування підприємств з іноземними інвестиціями.....	79
3.2 Інвестиційний клімат України та його вплив на залучення іноземного капіталу.....	89
3.3 Напрями вдосконалення діяльності підприємств з урахуванням цифровізації та глобалізації.....	103
ВИСНОВКИ.....	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	116

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою роллю іноземних інвестицій у забезпеченні економічного розвитку країн в умовах глобалізації. У сучасному світі міжнародний рух капіталу виступає одним із ключових факторів економічного зростання, структурної перебудови економіки та підвищення її конкурентоспроможності. Для України, яка перебуває на етапі трансформації економічної системи та інтеграції у світове господарство, питання залучення іноземних інвестицій та ефективного функціонування підприємств з іноземним капіталом набуває особливого значення.

Підприємства з іноземними інвестиціями є важливим інструментом модернізації економіки, оскільки вони сприяють впровадженню новітніх технологій, сучасних методів управління та підвищенню якості продукції. Крім того, такі підприємства забезпечують створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень до бюджету та розвиток експортного потенціалу країни. Водночас їх функціонування в Україні супроводжується низкою проблем, серед яких нестабільність економічного середовища, недосконалість законодавчої бази, високий рівень ризиків та недостатній рівень захисту інвесторів.

У сучасних умовах, особливо з урахуванням викликів, пов'язаних із військово-політичною нестабільністю та необхідністю післявоєнного відновлення економіки, питання залучення іноземного капіталу та розвитку підприємств з іноземними інвестиціями стає одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики. Це обумовлює необхідність глибокого теоретичного осмислення та практичного аналізу особливостей організації та функціонування таких підприємств в Україні.

Розробкою даної проблеми займалися багато науковців, представники різних галузей науки: Небрат В., Корніяка О., Позднякова Л.О., Гулай О.С., Нечитайло В.В.), напрямах розвитку економіки після війни (Олешко А.А.,

Ольшанська О.В., Будякова О.Ю., Бебко С.В.), функціонування державного сектору економіки під час війни (Борщевський В., Чех М.). Вплив на війни на економіку розкрито у дослідженнях KPMG, а вплив війни в Україні на світову економіку та окремі ринки розкрито у дослідженнях Guénette J.-D., Kenworthy P. and Wheeler C., CES, Nikolaychuk S., CEPR, Balbaa M., Khudaykulova M., Yuanqiong H., Khudaykulov A., United Nations, Cárdenas M., Hernández A.

Але, незважаючи на це, сьогодні існує потреба у дослідженні, яке б узагальнило, систематизувало існуючі відомості з даної проблеми.

Враховуючи все вищесказане, нами і була обрана тема дипломної роботи: "Організація та функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні".

Об'єкт дослідження – процес організації та функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні.

Предмет – сукупність економічних відносин, що виникають у процесі створення, діяльності та розвитку підприємств з іноземним капіталом, а також механізми їх функціонування в умовах сучасної економіки України.

Мета роботи - комплексне дослідження теоретичних засад, аналіз сучасного стану та визначення перспектив розвитку підприємств з іноземними інвестиціями в Україні.

Відповідно до мети були визначені наступні **завдання**:

1. Дослідити теоретичні засади функціонування підприємств з іноземними інвестиціями, зокрема сутність іноземних інвестицій, їх види та міжнародний досвід залучення;
2. проаналізувати діяльність та розвиток підприємств з іноземними інвестиціями в Україні, включаючи динаміку, структуру інвестицій та ефективність їх функціонування;
3. визначити основні проблеми та перспективи розвитку підприємств з іноземними інвестиціями в Україні, а також запропонувати напрями їх удосконалення в умовах цифровізації та глобалізації.

Для розв'язання поставлених завдань нами були використані такі **методи дослідження**: методи аналізу та синтезу; метод порівняння; статистичний метод; системний підхід; метод узагальнення.

Робота може бути використана студентами ВНЗ для підготовки до семінарських занять, також може бути використана викладачами для проведення лекції, практик тощо.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 52 найменування. Повний обсяг роботи: 107 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

1.1 Сутність та економічна природа іноземних інвестицій

Поняття «іноземні інвестиції» як економічна категорія вже тривалий час перебуває в центрі уваги науковців і дослідників, однак у науковій літературі воно трактується по-різному та не має єдиного універсального визначення. Різноманітність підходів до його інтерпретації свідчить про складність і багатогранність цього явища.

Зокрема, окремі дослідники розглядають іноземні інвестиції як сукупність різних ресурсів і цінностей, що спрямовуються на інвестиційні об'єкти в межах певної держави. Такий підхід, однак, не завжди враховує ключовий аспект - ціль інвестування, яка є важливою складовою для розуміння економічної сутності цього процесу [34, с. 54].

Інша група науковців акцентує увагу на тому, що іноземні інвестиції охоплюють як матеріальні, так і нематеріальні ресурси, які іноземні суб'єкти вкладають у підприємницьку чи іншу діяльність з метою отримання доходу. Водночас звуження цілей інвестування виключно до прибутку не відображає повною мірою реальну практику, адже інвестиційна діяльність може бути спрямована і на досягнення інших результатів, зокрема соціальних або інфраструктурних, що забезпечують стабільне функціонування економічної системи.

Таким чином, більш узагальнене розуміння іноземних інвестицій передбачає розгляд їх як процесу вкладення капіталу за межами країни походження інвестора, що супроводжується формуванням довгострокового економічного інтересу. Це, як правило, пов'язано з отриманням певного рівня контролю над об'єктом інвестування та орієнтацією не лише на прибуток, а й на досягнення ширшого спектра ефектів - соціальних, технологічних, інноваційних або екологічних.

Деякі дослідники підкреслюють універсальний характер цього явища, визначаючи іноземні інвестиції як вкладення різноманітних ресурсів у господарську діяльність на території іншої країни. Інші наголошують на поєднанні матеріальних і інтелектуальних складових, які іноземні інвестори використовують для реалізації економічних проєктів.

Окремий підхід акцентує увагу на виробничому аспекті інвестицій, розглядаючи їх як витрати, спрямовані на створення або модернізацію основного капіталу, а також на оновлення виробничих потужностей і пов'язані з цим зміни в оборотних ресурсах. Така інтерпретація дозволяє розглядати інвестиції як важливий чинник економічного розвитку через оновлення матеріально-технічної бази [41, с. 56].

Найбільш системним і комплексним є визначення, закріплене в законодавстві України, відповідно до якого іноземні інвестиції трактуються як різноманітні цінності, що вкладаються іноземними суб'єктами в об'єкти інвестиційної діяльності згідно з національним правом з метою отримання економічного результату або досягнення соціально значущого ефекту. Таке визначення охоплює як економічну, так і суспільну складову інвестиційної діяльності, що дозволяє більш повно відобразити її сутність.

Водночас, як зазначає професор В. Косак, використання поняття «цінності» для визначення іноземних інвестицій не є достатньо точним. Це пояснюється тим, що дана категорія має занадто широкий зміст і охоплює не лише ті об'єкти, які безпосередньо пов'язані з інвестиційною діяльністю. У зв'язку з цим доцільніше конкретизувати склад інвестицій, замінюючи узагальнене поняття на більш чіткі елементи, такі як фінансові ресурси, цінні папери, майнові права та інші активи, що реально залучаються до економічного обороту.

Узагальнюючи підходи, представлені в наукових джерелах, можна сформулювати більш комплексне визначення іноземних інвестицій. Вони охоплюють сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів - зокрема грошові кошти, фінансові інструменти, майно, права власності, результати інтелектуальної діяльності та інші дозволені законодавством активи, які іноземні

суб'єкти вкладають у дозволені об'єкти господарської діяльності з метою отримання економічної вигоди або досягнення суспільно значущих результатів.

З позицій макроекономіки іноземне інвестування розглядається як складова глобальних економічних процесів, що відображає взаємозв'язки між країнами на міжнародному рівні. У цьому контексті джерелом інвестицій виступає надлишковий капітал, який формується внаслідок перевищення заощаджень над внутрішніми інвестиціями в країні-експортері. Для забезпечення стабільного розвитку такої країни важливим є те, щоб вивезення капіталу ґрунтувалося на позитивному зовнішньоторговельному балансі, що, своєю чергою, обумовлює необхідність державного регулювання інвестиційних потоків [23, с. 88].

У межах макроекономічного підходу іноземні інвестиції трактуються як поєднання різних факторів виробництва, які функціонують у міжнародному середовищі. Їх носіями виступають підприємства, що здійснюють діяльність на світових ринках. Основними причинами руху інвестицій між країнами вважаються відмінності у вартості виробничих ресурсів, зокрема капіталу, а також різний рівень його ефективності.

Згідно з таким підходом, іноземні інвестиції відіграють важливу роль у забезпеченні економічного зростання як країн, що експортують капітал, так і тих, що його приймають. Це досягається через оптимізацію міжнародного поділу праці, який формується завдяки транснаціональному переміщенню фінансових ресурсів і виробничих факторів.

У європейській економічній думці іноземні інвестиції розглядаються як ключовий елемент інтеграції національних економік у світову систему. Так, John H. Dunning запропонував одну з найбільш впливових концепцій – еkleктичну парадигму OLI, відповідно до якої іноземне інвестування зумовлюється поєднанням трьох факторів: переваг володіння (ownership advantages), переваг розміщення (location advantages) та переваг інтерналізації (internalization advantages). У межах цієї теорії інвестиції виступають не просто рухом капіталу, а результатом стратегічного вибору компаній, які прагнуть максимізувати свою

конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Таким чином, іноземні інвестиції стають інструментом реалізації довгострокових корпоративних стратегій [15, с. 88]. Для більш повного розуміння сутності підприємств з іноземними інвестиціями доцільно розглянути основні підходи до трактування даного поняття в науковій літературі, які узагальнено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.-Порівняльна характеристика підходів до визначення сутності категорії «іноземні інвестиції» у вітчизняній та міжнародній практиці

Автор / організація	Сутність визначення	Характеристика підходу
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	Інвестиції за межами національних кордонів з метою отримання управлінського контролю та розширення виробництва	Макроекономічний підхід
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	Вкладення капіталу для отримання довгострокового економічного інтересу та контролю над підприємством	
Світова організація торгівлі (СОТ)	Розміщення активів інвестором в іншій країні із збереженням контролю над ними	
С. Хаймер	Інвестиції як форма контролю над закордонними активами	
Дж. Даннінг	Інвестиції як інструмент реалізації міжнародної конкурентної стратегії компанії	
Peter J. Buckley та Mark Casson	Інвестиції як спосіб мінімізації трансакційних витрат і організації міжнародного бізнесу	Інституційний підхід
Закон України «Про режим іноземного інвестування»	Вкладення іноземних цінностей в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або соціального ефекту	

Продовження таблиці 1.1

Автор / організація	Сутність визначення	Характеристика підходу
О.І. Рогач	Реальні вкладення капіталу у виробництво, технології та послуги за межами країни	Мікроекономічний підхід
Н.І. Обушна, Т.В. Мацибора	Вкладення капіталу для отримання довгострокового економічного інтересу та різних видів ефекту	Інституційний підхід
В.В. Губський	Вкладення капіталу з метою отримання прибутку та контролю над об'єктом інвестування	Мікроекономічний підхід

Джерело: складено автором на основі [17,32,21,37,20,14]

Інший підхід до розуміння економічної природи іноземних інвестицій запропонував Peter J. Buckley разом із Mark Casson у межах теорії інтерналізації. Вони розглядали іноземні інвестиції як спосіб організації міжнародного бізнесу, який дозволяє компаніям зменшити трансакційні витрати та уникнути недосконалостей ринку. Згідно з їх підходом, транснаціональні корпорації інвестують за кордон не лише для отримання прибутку, а й для контролю над процесами виробництва, розподілу та обміну. Це підкреслює організаційну складову інвестиційної діяльності та її зв'язок із глобальними ланцюгами створення вартості.

Вагомий внесок у дослідження сутності іноземних інвестицій зробив також Stephen Humer, який одним із перших звернув увагу на те, що прямі іноземні інвестиції пов'язані з прагненням до контролю над закордонними активами. Він наголошував, що інвестиції відрізняються від простих фінансових потоків тим, що передбачають встановлення управлінського впливу. Це дозволяє розглядати іноземні інвестиції як форму економічної влади, яка реалізується через транснаціональні компанії.

Отже, сутність і економічна природа іноземних інвестицій полягає у їх багатofункціональності та здатності поєднувати фінансові, виробничі,

інституційні та соціальні аспекти. Вони виступають не лише джерелом капіталу, а й важливим механізмом трансформації економік, інтеграції у світове господарство та підвищення конкурентоспроможності. Різноманітність теоретичних підходів свідчить про складність цього явища та необхідність його подальшого дослідження в умовах глобалізації та цифрової трансформації економіки. А різні трактування сутності іноземних інвестицій акцентують увагу на окремих аспектах цього економічного явища: міжнародному русі капіталу, управлінському контролі, стратегічному розвитку підприємства або інституційних умовах здійснення інвестиційної діяльності. Це свідчить про багатокомпонентний характер іноземних інвестицій та необхідність їх комплексного дослідження.

У науковій літературі сутність іноземних інвестицій розглядається з різних позицій. Найчастіше можна виділити три основні підходи: макроекономічний, мікроекономічний та інституційний. Кожен із них акцентує увагу на різних аспектах цього явища, тому їх доцільно не протиставляти, а розглядати як взаємодоповнювальні.

Макроекономічний підхід розглядає іноземні інвестиції як форму міжнародного переміщення капіталу між країнами. У цьому контексті головна увага зосереджується на їхньому впливі на економіку держави загалом. Іноземні інвестиції сприяють збільшенню обсягів капіталовкладень, покращенню платіжного балансу, створенню нових робочих місць, розвитку експорту, модернізації виробництва та підвищенню темпів економічного зростання. З позицій макропідходу важливими є обсяг прямих іноземних інвестицій, їхня галузева структура, країни походження капіталу, динаміка надходжень та вплив на валовий внутрішній продукт. Такий підхід є корисним для оцінювання ролі іноземного капіталу в економічній політиці держави, однак він не завжди дозволяє побачити, як саме інвестиції впливають на діяльність конкретних підприємств [29, с. 65].

Мікроекономічний підхід зосереджується на рівні підприємства. У цьому випадку іноземні інвестиції розглядаються як ресурс розвитку суб'єкта

господарювання, що дає змогу розширити виробництво, оновити основні засоби, запровадити нові технології, покращити менеджмент, підвищити якість продукції або послуг, збільшити прибутковість і конкурентоспроможність. Для підприємства іноземний інвестор може бути не лише джерелом фінансування, а й носієм управлінських практик, маркетингових технологій, міжнародних стандартів якості та доступу до зовнішніх ринків. Саме тому на мікрорівні іноземні інвестиції мають не тільки фінансовий, а й організаційний, технологічний та стратегічний зміст.

Інституційний підхід акцентує увагу на умовах, у яких здійснюється іноземне інвестування. У межах цього підходу іноземні інвестиції розглядаються не лише як вкладення капіталу, а як економіко-правові відносини між іноземним інвестором, підприємством, державою та іншими учасниками інвестиційного процесу. Важливими стають такі чинники, як стабільність законодавства, гарантії захисту прав власності, податкова політика, валютне регулювання, судова система, рівень корупційних ризиків, захист інвестора, умови репатріації прибутку та загальний інвестиційний клімат. Закон України «Про режим іноземного інвестування» передбачає, що для іноземних інвесторів в Україні встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, крім винятків, визначених законодавством та міжнародними договорами. Це означає, що іноземний інвестор у загальному порядку має діяти на тих самих умовах, що й національні суб'єкти господарювання, але з урахуванням спеціальних гарантій і обмежень [37, с. 80].

Ключова відмінність між зазначеними підходами полягає у рівні аналізу. Макроекономічний підхід розглядає іноземні інвестиції як фактор розвитку національної економіки. Мікроекономічний підхід пояснює їх як ресурс підвищення ефективності конкретного підприємства. Інституційний підхід показує, що саме правове, політичне та організаційне середовище визначає здатність країни залучати й утримувати іноземний капітал. Отже, макropідхід відповідає на питання, як іноземні інвестиції впливають на економіку країни; мікропідхід — як вони змінюють діяльність підприємства; інституційний підхід

— за яких умов ці інвестиції стають можливими, безпечними та результативними. Таким чином, макроекономічний підхід дозволяє оцінити вплив іноземних інвестицій на розвиток національної економіки загалом, мікроекономічний — визначити їх значення для ефективності та конкурентоспроможності окремого підприємства, а інституційний — проаналізувати роль правового, політичного та організаційного середовища у забезпеченні результативності інвестиційної діяльності.

Важливо зазначити, що іноземні інвестиції не можна зводити лише до грошових вкладень. Вони можуть набувати різних форм: внесків у статутний капітал підприємства, придбання корпоративних прав, створення спільних підприємств, передачі обладнання, технологій, прав інтелектуальної власності, реінвестування прибутку, участі у спільній діяльності без створення юридичної особи. Господарський кодекс України визначає, що підприємство визнається підприємством з іноземними інвестиціями, якщо частка іноземної інвестиції в його статутному капіталі становить не менше десяти відсотків, а такого статусу воно набуває з дня зарахування іноземної інвестиції на баланс. Це положення має важливе значення для теми дослідження, оскільки дозволяє відмежувати звичайні підприємства від підприємств з іноземною участю за юридично визначеним критерієм.

Разом із позитивним впливом іноземні інвестиції можуть містити й певні ризики. З одного боку, вони сприяють модернізації економіки, створенню робочих місць, розширенню виробництва та підвищенню податкових надходжень. З іншого боку, надмірна залежність від зовнішнього капіталу може посилювати вразливість національної економіки до глобальних криз, змін інвестиційної політики транснаціональних компаній, валютних коливань або політичної нестабільності. Крім того, іноземний інвестор, орієнтуючись насамперед на прибуток, може бути зацікавлений не в довгостроковому розвитку приймаючої країни, а у швидкому використанні її ресурсів, дешевшої робочої сили або вигідного ринку збуту. Саме тому держава має не лише залучати

іноземні інвестиції, а й формувати механізми їх ефективного спрямування у пріоритетні галузі економіки.

Систематизація теоретичних підходів та врахування правових критеріїв дозволили сформулювати та виокремити авторське визначення досліджуваної категорії, яке комплексно поєднує фінансову, управлінську та інституційну складові інвестиційного процесу. Іноземні інвестиції — це комплексний транскордонний процес інтеграції фінансових, матеріальних, технологічних та інтелектуальних ресурсів нерезидентів у господарську систему приймаючої країни, що супроводжується набуттям довгострокового економічного інтересу, встановленням управлінського контролю або суттєвого впливу та спрямований на отримання прибутку, технологічну модернізацію, інноваційний розвиток і формування позитивного економічного ефекту на мікро- та макrorівнях економіки. Запропоноване визначення, на відміну від традиційних підходів, комплексно поєднує фінансову, управлінську, технологічну та інституційну складові іноземного інвестування.

Сутність іноземних інвестицій полягає не лише у переміщенні капіталу з однієї країни до іншої, а у формуванні комплексних економічних відносин між іноземним інвестором, підприємством і державою. Для підприємств з іноземними інвестиціями такі вкладення виступають джерелом фінансування, модернізації, технологічного оновлення та виходу на нові ринки. Для держави вони є інструментом економічного розвитку, структурної перебудови та інтеграції у світову економіку. Водночас ефективність іноземного інвестування залежить від якості інституційного середовища, прозорості правового регулювання, стабільності економічної політики та здатності держави поєднувати інтереси іноземних інвесторів із національними пріоритетами розвитку. Особливого значення іноземні інвестиції набувають для країн, що розвиваються та перебувають у процесі економічної трансформації. Їх залучення сприяє прискоренню структурних змін в економіці, розширенню виробничих можливостей підприємств та формуванню сприятливих умов для довгострокового економічного зростання.

1.2 Види та особливості підприємств з іноземними інвестиціями

Ефективність залучення іноземного капіталу до національної економіки безпосередньо залежить від організаційно-правових та господарських форм, у яких функціонують підприємства з іноземними інвестиціями (ПІІ). Залежно від способу організації капіталу, ступеня контролю з боку нерезидента та специфіки взаємодії з місцевим бізнесом, виділяють три базові організаційні форми підприємств з іноземною участю:

1. Спільні підприємства (СП) — форма господарювання, що базується на об'єднанні капіталів вітчизняних та іноземних партнерів, спільному управлінні, розподілі прибутків та ризиків. Ключовою особливістю функціонування СП є синергетичний ефект: іноземний партнер забезпечує доступ до передових технологій, валютних ресурсів та світових брендів, тоді як національний партнер володіє глибоким знанням місцевого ринку, специфіки законодавства, логістики та має налагоджені зв'язки.
2. Підприємства зі 100% іноземним капіталом — суб'єкти господарювання, статутний капітал яких повністю належить іноземному інвестору (або материнській компанії-нерезиденту). Вони функціонують як самостійні юридичні особи за законами приймаючої країни. Особливістю цієї форми є повний оперативний та стратегічний контроль за діяльністю компанії з боку нерезидента, відсутність необхідності узгоджувати рішення з місцевими партнерами та захист комерційної таємниці та технологій.
3. Філії та представництва нерезидентів — відокремлені підрозділи іноземних компаній, які не мають статусу юридичної особи у приймаючій країні та діють від імені та за дорученням материнської структури. Функціонування філій зазвичай спрямоване на вивчення ринку, маркетинг, координацію діяльності або реалізацію конкретних сервісних чи збутових завдань транснаціональних корпорацій (ТНК) без створення повноцінного автономного бізнесу.

Діяльність підприємств з іноземними інвестиціями характеризується специфічними рисами, що відрізняють їх від суто національних компаній. До

ключових особливостей їх функціонування належать: подвійне регулювання (підпорядкування національному законодавству та врахування норм міжнародного інвестиційного права); орієнтація на світові стандарти корпоративного управління; вищий ступінь фінансової мобільності завдяки доступу до закордонних кредитних ліній та трансферних ресурсів материнських компаній.

Узагальнення наукових підходів і нормативно-правових джерел дає можливість систематизувати форми здійснення іноземних інвестицій. Відповідно до законодавства України, іноземні вкладення можуть набувати різних матеріальних і нематеріальних форм. До них, зокрема, належать фінансові ресурси у вигляді іноземної валюти, яка визнається конвертованою національним регулятором, а також національна валюта у випадку повторного інвестування за умови дотримання податкових вимог [42, с. 65].

Крім того, інвестиції можуть здійснюватися у формі рухомого чи нерухомого майна разом із відповідними правами власності. Значне місце займають фінансові інструменти - акції, облігації та інші види цінних паперів, а також корпоративні права, що засвідчують участь інвестора у статутному капіталі підприємств.

До інструментів інвестування також належать грошові вимоги та права вимоги виконання зобов'язань, які мають відповідне фінансове забезпечення та підтверджену вартість у конвертованій валюті. Окрему категорію становлять об'єкти інтелектуальної власності - авторські права, патенти, торговельні марки, ноу-хау та інші результати творчої діяльності, що мають економічну цінність і належним чином оцінені та легалізовані [13, с.51].

Також іноземні інвестори можуть отримувати права на здійснення господарської діяльності або користування природними ресурсами, включаючи надра, відповідно до чинного законодавства чи міжнародних угод. Окрім зазначених форм, інвестиції можуть включати й інші активи, дозволені нормативно-правовими актами.

Таким чином, наведена класифікація відображає різноманітність інструментів інвестування та може бути узагальнена за критерієм типу активів, у які спрямовуються інвестиційні ресурси. Це підкреслює багатокомпонентний характер іноземних інвестицій і їхню здатність охоплювати широкий спектр економічних об'єктів [28, с. 54].

Таким чином, ключовим критерієм віднесення інвестицій до прямих є не лише факт вкладення коштів, а й здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної з виробництвом і переміщенням товарів між країнами. Однак для ефективної реалізації такої діяльності інвестор має володіти певним рівнем контролю над підприємством.

Окрему групу становлять інвестиції, спрямовані на досягнення підприємницьких цілей, зокрема встановлення контролю над діяльністю підприємства або отримання доступу до стратегічної інформації. Також інвестиційна діяльність може переслідувати інші цілі, включаючи вплив на економічні чи політичні процеси або зміцнення міждержавних економічних зв'язків.

Таким чином, ключовим критерієм віднесення інвестицій до прямих є не лише факт вкладення коштів, а й здійснення підприємницької діяльності, пов'язаної з виробництвом і переміщенням товарів між країнами. Однак для ефективної реалізації такої діяльності інвестор має володіти певним рівнем контролю над підприємством.

Окрему групу становлять інвестиції, спрямовані на досягнення підприємницьких цілей, зокрема встановлення контролю над діяльністю підприємства або отримання доступу до стратегічної інформації. Також інвестиційна діяльність може переслідувати інші цілі, включаючи вплив на економічні чи політичні процеси або зміцнення міждержавних економічних зв'язків. Для більш чіткого розмежування особливостей прямих і портфельних іноземних інвестицій доцільно провести їх порівняльну характеристику, що наведена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. - Порівняльний аналіз прямих і портфельних іноземних інвестицій

Спільне	Прямі іноземні інвестиції	Портфельні іноземні інвестиції
В основі лежить мотив отримання прибутку	Передбачають отримання контролю над підприємством, здійснення підприємницької діяльності	Відбувається лише перелив фінансових ресурсів з метою міжнародної диверсифікації, використання різниці процентних ставок чи відмінностей в оподаткуванні
Інвестиції спрямовані на отримання доходу	Інвестиції в майно, основні й оборотні засоби, ноу-хау, цінні папери тощо	Інвестиції лише в цінні папери
Є формою міжнародного руху капіталу	Носять довготривалий характер і є менш ліквідними	Як правило, мають недовготривалий характер і є більш ліквідними
Здійснюються іноземними інвесторами	Разом з капіталом відбувається трансфер технологій, менеджменту, технічних та економічних знань	За кордон відпливає лише капітал
Орієнтовані на отримання економічної вигоди	Мета: отримання прибутку на капітал, підприємницького прибутку, прямих і непрямих вигод від контролю над фірмою	Мета: отримання прибутку на капітал
Пов'язані з інвестиційним ризиком	Передбачають, як правило, вищу рентабельність і ведуть до більш помітного відтоку прибутків з країни-реципієнта	Передбачають нижчу рентабельність
Впливають на міжнародні економічні відносини	Справляють безпосередній і довготривалий вплив на економіку приймаючої країни	Не справляють значного й довготривалого впливу на економіку приймаючої країни

Джерело: складено автором на основі [11]

За географічною спрямованістю іноземні інвестиції поділяються залежно від регіону їх розміщення - у розвинені економіки, країни, що розвиваються, або мають транснаціональний характер і охоплюють декілька держав одночасно.

Класифікація за формою реалізації передбачає розмежування між інвестиціями, які мають офіційне правове оформлення, та іншими формами вкладень, що можуть відрізнятися за рівнем прозорості. Водночас за ступенем повернення інвестиції поділяють на такі, що передбачають повернення коштів (наприклад, кредити чи позики), ризикові вкладення, пов'язані з участю у власності, а також безповоротні, які зазвичай реалізуються у формі технічної чи гуманітарної допомоги.

На наш погляд, існуючі класифікаційні підходи доцільно розширити, доповнивши їх додатковими критеріями. Зокрема, варто враховувати сферу застосування інвестицій (промисловість, інфраструктура, технології тощо), особливості державних гарантій, що надаються інвесторам, а також податкові режими, в межах яких здійснюється інвестиційна діяльність. Такий підхід дозволяє більш комплексно оцінити характер і специфіку іноземних інвестицій у сучасних умовах [4, с. 97].

У процесі ухвалення рішення щодо інвестування та вибору країни для реалізації проєкту ключовим для інвестора є визначення найбільш перспективного напрямку вкладення капіталу. З огляду на це доцільно здійснювати класифікацію іноземних інвестицій залежно від галузевої спрямованості. Зокрема, інвестиційні потоки можуть бути зосереджені в таких сферах, як аграрний сектор, легка та лісова промисловість, машинобудування, фармацевтична та медична галузі, енергетика, транспортні системи, телекомунікації, а також хімічна і нафтохімічна промисловість. Окреме місце займають вкладення у соціальну інфраструктуру, що має значення для підвищення якості життя населення [40, с. 85].

Окрім цього, доцільним є підхід до класифікації інвестицій за їх змістовними характеристиками та напрямками спрямування капіталу. У межах такого підходу можна виділити кілька ключових критеріїв.

Передусім інвестиції варто розмежовувати залежно від їх цільового призначення. Частина вкладень орієнтована на отримання фінансової вигоди, наприклад, у формі процентного доходу від кредитних ресурсів або інших фінансових інструментів. Інша категорія має підприємницьке спрямування і передбачає встановлення контролю над суб'єктом господарювання, а також доступ до інформації щодо його діяльності. Водночас існують інвестиції, що мають ширші цілі - зокрема, спрямовані на посилення впливу на державні чи економічні процеси, а також на розвиток міждержавної співпраці.

Додатково можна виокремити інвестиції диверсифікаційного характеру, які спрямовані на розширення діяльності інвестора через освоєння нових напрямів виробництва або вихід на нові ринки. Такі вкладення дозволяють знизити ризики та підвищити стійкість бізнесу [24, с. 78].

За географічною спрямованістю іноземні інвестиції можуть орієнтуватися на економічно розвинені держави, країни, що перебувають на етапі розвитку, або ж мати глобальний, транснаціональний характер.

Ще одним важливим критерієм є форма реалізації інвестицій. У цьому контексті розрізняють легалізовані вкладення, які повністю відповідають вимогам законодавства, а також приховані форми, що можуть маскуватися під внутрішньокорпоративні фінансові потоки або здійснюватися через операції з цінними паперами. Окрему категорію становлять нелегальні інвестиції, джерела яких не мають прозорого походження та не піддаються відстеженню.

За характером повернення вкладених коштів інвестиції поділяють на ті, що передбачають обов'язкове повернення (наприклад, кредитні ресурси), ризикові вкладення, пов'язані з участю у власності, а також безповоротні, до яких належать, зокрема, різні форми міжнародної технічної допомоги.

Узагальнюючи підходи до класифікації, запропоновані в економічній літературі, можна також застосувати критерії, пов'язані з ефективністю інвестицій. Зокрема, за рівнем прибутковості інвестиції доцільно поділяти на високодохідні, середньодохідні, малоприбуткові або такі, що не приносять фінансового результату, порівняно із середніми показниками ринку.

Підприємства з іноземними інвестиціями в Україні можуть функціонувати у різних організаційних формах, які відрізняються структурою власності, рівнем участі іноземного капіталу, характером управління, ступенем самостійності та способом взаємодії з українським ринком. Найбільш поширеними формами є спільні підприємства, підприємства зі стовідсотковим іноземним капіталом, філії та представництва іноземних компаній. Кожна з цих форм має власну економічну логіку, переваги, обмеження та організаційні особливості [38, с. 56].

Спільні підприємства створюються за участю українських та іноземних засновників. У такій формі поєднуються ресурси обох сторін: український партнер зазвичай забезпечує знання місцевого ринку, доступ до виробничої бази, трудових ресурсів, постачальників, адміністративних процедур і каналів збуту, а іноземний інвестор надає капітал, технології, обладнання, управлінський досвід, торговельну марку або вихід на міжнародні ринки. Така модель є зручною тоді, коли іноземний інвестор не має достатнього досвіду роботи в Україні й потребує локального партнера для зниження ризиків входження на ринок.

Ключовою особливістю спільного підприємства є розподіл контролю між кількома учасниками. Управління тут складніше, ніж у звичайному національному підприємстві, оскільки рішення мають враховувати інтереси як української, так і іноземної сторони. Важливого значення набувають статутні документи, корпоративні договори, порядок голосування, механізм розподілу прибутку, відповідальність учасників і порядок вирішення спорів. Якщо ці питання не врегульовані чітко, між партнерами можуть виникати конфлікти щодо стратегії розвитку, обсягу реінвестування прибутку, кадрової політики, ціноутворення або напрямів використання активів [44, с. 27].

Перевагою спільних підприємств є гнучкість і здатність швидше адаптуватися до українського середовища. Український партнер краще розуміє специфіку місцевого законодавства, податкового адміністрування, трудових відносин, споживчої поведінки та ділової культури. Іноземна сторона, своєю чергою, часто привносить вищі стандарти управління, контролю якості, фінансової дисципліни та стратегічного планування. Водночас така форма

потребує узгодженості інтересів, прозорості системи управління і високого рівня довіри між партнерами.

Підприємства зі стовідсотковим іноземним капіталом створюються тоді, коли весь капітал належить іноземному власнику або групі іноземних власників. Така форма характерна для компаній, які прагнуть повного контролю над діяльністю підприємства, його фінансами, виробничими процесами, кадровою політикою, технологіями та комерційною стратегією. Вона часто використовується транснаціональними корпораціями, які відкривають дочірні компанії для виробництва, торгівлі, логістики, IT-послуг, консалтингу, фінансового обслуговування або дистрибуції продукції.

Основна перевага підприємства зі стовідсотковим іноземним капіталом полягає у централізованому управлінні. Іноземний власник самостійно визначає напрями розвитку, порядок використання прибутку, стандарти роботи, систему внутрішнього контролю та кадрову політику. Це дає змогу швидше ухвалювати рішення, не погоджуючи їх з українськими співзасновниками. Така форма є ефективною тоді, коли іноземна компанія має чітку бізнес-модель, достатній досвід міжнародної діяльності та бажає зберегти комерційну таємницю, технологічні процеси або корпоративні стандарти.

Разом з тим підприємства зі стовідсотковим іноземним капіталом мають вищі ризики адаптації. Відсутність українського партнера може ускладнювати розуміння місцевого ринку, комунікацію з органами влади, підбір персоналу, встановлення зв'язків із постачальниками та споживачами. Тому такі підприємства значною мірою залежать від компетентності місцевого менеджменту. Якщо управлінська команда не враховує українські правові, економічні та соціальні умови, навіть значний іноземний капітал не гарантує стабільного результату [19, с. 54].

Філії іноземних компаній є формою присутності іноземного бізнесу в Україні без створення повністю самостійного підприємства. Філія діє від імені материнської компанії та виконує частину її функцій на території України. Вона може здійснювати господарські операції, укладати договори, представляти

інтереси головної компанії, організовувати продажі, виробництво, сервісне обслуговування або логістичну діяльність. Її діяльність безпосередньо пов'язана з рішеннями головного офісу.

Особливість філії полягає в обмеженій самостійності. Вона не має такого рівня автономії, як дочірнє підприємство або спільна компанія. Основні фінансові, стратегічні та організаційні рішення ухвалюються материнською компанією. Це дозволяє забезпечити єдність корпоративної політики, однакові стандарти роботи та контроль за діяльністю підрозділу. Водночас залежність від головної компанії може уповільнювати реагування на зміни українського ринку, оскільки локальне керівництво не завжди має право самостійно змінювати цінову політику, асортимент, маркетингові рішення або умови співпраці з партнерами.

Представництва іноземних компаній мають більш обмежений функціональний характер порівняно з філіями. Вони здебільшого виконують інформаційні, аналітичні, координаційні, рекламні або підготовчі функції. Представництво може вивчати український ринок, підтримувати контакти з потенційними партнерами, просувати продукцію материнської компанії, супроводжувати переговори, збирати комерційну інформацію, але його можливості щодо здійснення повноцінної господарської діяльності є вузькими. Така форма доцільна на початковому етапі виходу іноземного інвестора на український ринок, коли компанія ще оцінює перспективи подальшої діяльності [24, с. 67].

Підприємства з іноземними інвестиціями мають низку спільних функціональних особливостей незалежно від конкретної організаційної форми. Насамперед вони характеризуються наявністю зовнішнього джерела капіталу. Це впливає на фінансове планування, валютні операції, структуру активів, порядок розподілу прибутку та інвестиційну стратегію. Такі підприємства частіше орієнтуються на довгострокове планування, оцінку ризиків, фінансовий аудит і контроль ефективності вкладених ресурсів.

Другою особливістю є підвищена роль корпоративного управління. Іноземні інвестори зазвичай приділяють значну увагу прозорості фінансової

звітності, внутрішньому контролю, дотриманню процедур, розподілу повноважень між власниками і менеджментом. На таких підприємствах частіше використовуються стандартизовані регламенти, системи оцінювання персоналу, внутрішні політики комплаєнсу, антикорупційні правила, процедури закупівель, вимоги до звітності та контролю витрат. Це підвищує організованість роботи, але водночас робить управління більш формалізованим.

Третьою особливістю є технологічна та управлінська модернізація. Іноземні власники часто переносять в Україну сучасне обладнання, програмні продукти, стандарти виробництва, методики управління якістю, логістичні рішення та маркетингові інструменти. Завдяки цьому підприємства з іноземними інвестиціями можуть мати вищу продуктивність праці, кращу якість продукції, ефективнішу систему збуту та більш розвинену клієнтську політику. У багатьох випадках саме такі підприємства сприяють поширенню нових ділових практик у відповідних галузях.

Відмінності підприємств з іноземними інвестиціями від національних підприємств проявляються насамперед у структурі власності. Національне підприємство формується за рахунок українського капіталу, тоді як підприємство з іноземними інвестиціями має у складі власників іноземного учасника або повністю належить іноземному інвестору. Це впливає на порядок прийняття рішень, джерела фінансування, стратегічні цілі та характер контролю за діяльністю підприємства [40, с. 57].

Відмінність також полягає у джерелах управлінського впливу. Національні підприємства переважно орієнтуються на внутрішній ринок, національне законодавство, місцеву практику ведення бізнесу та рішення українських власників. Підприємства з іноземними інвестиціями часто залежать від політики материнської компанії або іноземного інвестора, який може визначати стандарти роботи, фінансові показники, напрями розвитку, вимоги до персоналу та систему контролю. Тому їхня діяльність має більш міжнародний характер.

Ще одна відмінність пов'язана з рівнем фінансової дисципліни та прозорості. Іноземні інвестори, особливо великі компанії, зазвичай вимагають

детальної звітності, аудиту, документального підтвердження операцій, контролю витрат і дотримання внутрішніх процедур. У національних підприємствах рівень формалізації може бути нижчим, особливо у малому та середньому бізнесі. Це не означає, що всі підприємства з іноземними інвестиціями є ефективнішими, однак їхня організаційна модель частіше передбачає жорсткіші правила управління.

Підприємства з іноземними інвестиціями також відрізняються більшою чутливістю до інвестиційного клімату. Для національного підприємства внутрішні ризики є звичним середовищем функціонування. Іноземний інвестор оцінює їх з позиції порівняння з іншими країнами. Якщо правові, податкові, валютні або політичні умови стають нестабільними, іноземний капітал може бути скорочений, перенесений або заморожений. Тому такі підприємства сильніше реагують на зміну державної політики, воєнні ризики, валютні обмеження, проблеми з логістикою та захистом права власності.

Відмінність є і в стратегічній орієнтації. Національні підприємства часто зосереджені на збереженні позицій на внутрішньому ринку, стабільному прибутку та поступовому розвитку. Підприємства з іноземними інвестиціями можуть виконувати ширші функції у межах міжнародної бізнес-стратегії: обслуговувати регіональний ринок, бути виробничим майданчиком, центром аутсорсингу, логістичним вузлом або частиною глобального ланцюга постачання. Через це їхні цілі не завжди обмежуються українським ринком.

Отже, підприємства з іноземними інвестиціями мають складнішу організаційну природу, ніж звичайні національні підприємства. Вони можуть діяти у формі спільних підприємств, компаній зі стовідсотковим іноземним капіталом, філій або представництв. Їхні основні особливості пов'язані з участю іноземного власника, міжнародними джерелами фінансування, вищими вимогами до управління, технологічним оновленням, інтеграцією у зовнішні ринки та підвищеною залежністю від інвестиційного клімату. Саме ці ознаки визначають специфіку їх організації та функціонування в Україні.

1.3 Міжнародний досвід залучення іноземних інвестицій та функціонування підприємств з іноземним капіталом

Міжнародна інвестиційна діяльність являє собою комплекс реальних дій економічних суб'єктів, пов'язаних із розміщенням капіталу за межами національних кордонів, а також із залученням іноземних ресурсів у національній економіці. Вона забезпечує перерозподіл фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів між різними країнами, галузями та учасниками економічних процесів як у часовому, так і в просторовому вимірі. Ключову роль у цьому процесі відіграє інвестор - саме він ухвалює рішення щодо використання власного, позикового або залученого капіталу для фінансування певних об'єктів.

Варто підкреслити, що іноземний капітал використовується не лише для освоєння внутрішнього ринку держави-реципієнта, а й як інструмент подальшого проникнення на суміжні ринки або навіть на ширші регіональні простори. Такий підхід інвесторів давно є предметом наукового аналізу, зокрема в контексті діяльності компаній зі США, Японії та країн Західної Європи, які розширювали свою присутність у країнах Латинської Америки, Азії та Африки. У цьому зв'язку особливо важливо оцінювати, наскільки інвестиційні потоки реально сприяють досягненню стратегічних цілей, які офіційно визначаються державами як пріоритетні напрями залучення капіталу.

Американський підхід до формування інвестиційної політики базується на широкому використанні податкових важелів та ринкових механізмів регулювання. Держава, не втручаючись безпосередньо в розподіл ресурсів, створює сприятливе середовище для акумуляції інвестиційного капіталу, який надалі перерозподіляється через розвинену фінансову інфраструктуру, зокрема фондовий ринок. Така модель поєднує елементи економічного лібералізму із селективним стимулюванням окремих секторів [32, с. 57].

Щодо специфіки податкової політики у сфері залучення іноземних інвестицій, то вона характеризується низкою особливостей. Зокрема, уряд США активно заохочує іноземних інвесторів до співпраці з національними компаніями, особливо у високотехнологічних і стратегічно значущих галузях. Іноземним

суб'єктам господарювання надаються умови діяльності, які загалом відповідають тим, що мають місцеві компанії, включаючи питання реєстрації, оподаткування та ведення бізнесу. Важливою перевагою є відсутність обмежень на виведення прибутку за кордон, а також наявність надійних гарантій захисту інвестованого капіталу від примусового вилучення.

Правове регулювання іноземних інвестицій у США інтегроване в загальну систему норм, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність. Важливу роль у цьому відіграє законодавство, спрямоване на забезпечення конкуренції та економічної безпеки. Зокрема, відповідні нормативні акти надають виконавчій владі право втручатися у випадках, коли іноземне інвестування може становити загрозу національним інтересам. Це може проявлятися у блокуванні угод щодо злиття чи придбання активів, а також у припиненні вже реалізованих інвестиційних операцій.

Окремі обмеження для іноземних інвесторів встановлюються у стратегічно важливих секторах економіки. До них належать, зокрема, авіаційна галузь, телекомунікації, енергетика, морські перевезення, банківська сфера та інші чутливі напрями. У деяких випадках встановлюються чіткі ліміти щодо частки іноземної участі у капіталі підприємств або повна заборона на здійснення інвестиційної діяльності в окремих сегментах. Найбільш суворі обмеження діють у сферах, пов'язаних із національною безпекою, таких як ядерна енергетика чи морська інфраструктура [42, с. 68].

Таким чином, американська модель інвестиційної політики поєднує відкритість для зовнішнього капіталу з одночасним забезпеченням національних інтересів, використовуючи як ринкові механізми, так і інструменти державного регулювання.

Реалізація окреслених заходів призвела до того, що Сполучені Штати поступово зайняли провідну позицію серед країн світу за обсягами залучення іноземного капіталу, фактично ставши ключовим глобальним центром притоку інвестицій. Такий результат є наслідком цілеспрямованої державної політики, яка поєднує відкритість економіки із створенням сприятливих умов для інвесторів.

Разом із тим, функціонування американської інвестиційної моделі супроводжується виникненням суттєвих макрофінансових дисбалансів. Відповідно до підходів, запропонованих країнами G-20, допустимі межі сальдо поточного рахунку платіжного балансу варіюються в межах від мінус чотирьох до плюс шести відсотків від валового внутрішнього продукту. У випадку США спостерігається стійкий дефіцит, який у період економічного піднесення 2006–2007 років досяг близько шести відсотків ВВП, що стало одним із найнижчих показників за всю історію. Це свідчить про те, що частина внутрішніх інвестицій фінансується за рахунок зовнішніх ресурсів, тобто заощаджень інших держав.

На сучасному етапі економіка США залучає інвестиції більш ніж зі ста країн світу, однак основний обсяг капіталовкладень забезпечується обмеженим колом економічно розвинених держав. Серед них особливе місце займають Велика Британія, Японія, Німеччина, Нідерланди, Канада, Франція, Швейцарія та Люксембург. Іноземні інвестиції розподіляються практично по всіх секторах економіки та охоплюють усі штати, хоча найбільша концентрація спостерігається в окремих регіонах, зокрема на Алясці, у Каліфорнії та Техасі, які традиційно вирізняються високою інвестиційною привабливістю.

Щодо азійської моделі залучення іноземного капіталу, то вона має комплексний характер і поєднує елементи різних підходів, включаючи американський і європейський досвід. Вона відзначається відносно помірним податковим навантаженням, яке, як правило, не перевищує третини від доходів, а також структурою податкових надходжень, де переважають прямі податки. Важливою особливістю є значна роль податків на доходи, які становлять істотну частку бюджетних надходжень, а також стабільно високі ставки оподаткування прибутку корпорацій.

Крім того, азійські країни активно використовують податкові стимули як інструмент економічної політики, що дозволяє підвищувати ефективність виробництва та залучати іноземних інвесторів. Для останніх часто встановлюються пільгові умови, зокрема знижені ставки непрямих податків, включаючи податок на додану вартість. Водночас значну роль відіграють податки

на власність, а система адміністрування податків характеризується високим рівнем централізації [19, с. 78].

Азійський підхід до формування державної політики у сфері залучення іноземного капіталу базується на тісній взаємодії між владними інститутами та приватним бізнесом. Ключовою передумовою ефективного функціонування цієї моделі є одночасна наявність потужного державного апарату та розвинутого підприємницького середовища, здатного активно включатися в інвестиційні процеси. Саме баланс між цими двома складовими визначає результативність економічної політики в країнах регіону.

У межах азійської моделі стимулювання іноземних інвестицій можна виділити кілька структурних рівнів, кожен із яких має власні особливості регулювання. До першого рівня належать так звані нові індустріальні держави, серед яких особливо привабливими для зовнішніх інвесторів виступають Малайзія, Південна Корея та Сінгапур. Другий рівень представлений Японією, яка традиційно відіграє роль технологічного й фінансового центру регіону. Третій рівень охоплює Китай, що став ключовим вузлом формування інвестиційних і виробничих мереж у Східній Азії. Для кожної з цих груп характерні власні підходи до податкової політики та механізмів залучення капіталу.

У країнах першої групи податкові системи відзначаються високим ступенем відкритості та лібералізації. Для іноземних інвесторів тут часто скасовуються або значно зменшуються окремі податкові зобов'язання, які в інших державах залишаються обов'язковими, зокрема податки на додану вартість чи майно. Запровадження широкого спектра податкових пільг дозволяє одночасно підвищувати конкурентоспроможність національної економіки та стимулювати притік капіталу. Крім того, такі заходи сприяють накопиченню внутрішніх заощаджень і активізації інвестиційної діяльності. Важливу роль відіграють інструменти податкового стимулювання, зокрема тимчасове звільнення від оподаткування, податкові кредити та зниження ставок корпоративного податку, особливо у менш розвинених регіонах.

Японія, яка становить окремий елемент цієї моделі, застосовує більш складний і структурований підхід до регулювання інвестицій. Економічні успіхи країни значною мірою пояснюються ефективним використанням системи податкових стимулів та преференцій. У другій половині XX століття податкова система Японії зазнала суттєвих трансформацій під впливом глобалізаційних процесів і внутрішніх реформ. Серед найбільш привабливих інструментів для інвесторів варто відзначити податкові пільги для науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, зменшення податкового навантаження на підприємства з іноземною участю, а також можливість часткового або повного звільнення від окремих податків [32, с. 57].

Особливості японського законодавства у сфері іноземних інвестицій передбачають досить жорстке регулювання окремих секторів. Зокрема, у стратегічно важливих галузях економіки інвестори зобов'язані проходити процедуру попереднього повідомлення, а інколи - отримувати спеціальні дозволи. Це стосується таких сфер, як оборонна промисловість, авіація, енергетика, банківська діяльність та фінансові ринки. Додатково встановлюються обмеження щодо максимальної частки іноземної участі у капіталі окремих компаній. Водночас функціонують спеціальні інституції, що займаються врегулюванням інвестиційних спорів і торговельних конфліктів.

Китайська модель, яка формує третій елемент азійського підходу, демонструє стрімкий розвиток упродовж останніх десятиліть. У результаті масштабних реформ країна перетворилася на одного з найбільших реципієнтів іноземного капіталу у світі. Величезний внутрішній ринок, політична стабільність, активна інтеграція у світову економіку та підтримка зв'язків із закордонною китайською діаспорою стали ключовими факторами цього процесу. Значну роль відіграло також відкриття для іноземних інвесторів сектору послуг, включаючи торгівлю, нерухомість, транспорт, фінансові послуги та туризм.

Правове регулювання інвестицій у Китаї має комплексний характер і базується як на законодавчих актах, так і на підзаконних нормативних документах. Законодавство відзначається стабільністю та ретельністю розробки,

хоча містить певні обмеження для іноземних інвесторів. Зокрема, встановлюються вимоги щодо мінімальної частки іноземного капіталу у спільних підприємствах, обмеження строків інвестиційної діяльності, а також жорсткі правила щодо закупівель, використання ресурсів і організації фінансової звітності. Крім того, регулювання передбачає контроль за якістю імпортованого обладнання та дотриманням встановлених стандартів [11, с.78].

Попри значні переваги, китайська система залучення іноземних інвестицій має і певні недоліки. Серед них - відсутність чітко визначеного режиму для іноземних інвесторів, складність процедур реалізації інвестиційних проєктів та значний рівень адміністративного контролю. Проте ці обмеження частково компенсуються масштабами ринку та високими темпами економічного зростання.

Загалом азійська модель інвестиційної політики демонструє поєднання державного регулювання з ринковими механізмами, що дозволяє забезпечувати стабільний притік іноземного капіталу та підтримувати динамічний розвиток економіки. Її ефективність значною мірою визначається здатністю держави адаптувати інституційні механізми до глобальних економічних змін і водночас зберігати контроль над стратегічно важливими секторами.

Аналіз представлених даних дозволяє чітко простежити загальну тенденцію зростання показника сальдо поточного рахунку - від значного дефіциту до стабільного профіциту. Особливо виразною є динаміка цього показника у Сінгапурі: протягом кількох десятиліть країна змогла перейти від від'ємного значення, що перевищувало 18% ВВП на початку 1970-х років, до значного позитивного балансу, який у 2015 році наблизився до 20% ВВП. Такий результат значною мірою пояснюється реалізацією довгострокової економічної стратегії, що отримала назву «сінгапурське економічне диво», пов'язаної з реформами під керівництвом Лі Куан Ю.

Водночас економіки Південної Кореї та Малайзії демонструють більш нестійку траєкторію розвитку, що проявляється у значних коливаннях сальдо поточного рахунку відносно ВВП. Це підтверджує характерну особливість країн

із ринками, що формуються, - їхню підвищену чутливість до зовнішніх економічних шоків і глобальних змін. На противагу цьому, Японія протягом тривалого часу утримує макрофінансову стабільність: її показники залишаються в межах прийнятних значень, а середній рівень профіциту становить близько кількох відсотків ВВП, що свідчить про ефективне управління економічною політикою.

Китай, у свою чергу, на сучасному етапі трансформує свою економічну модель, поступово зміщуючи акценти з експортоорієнтованого розвитку на стимулювання внутрішнього попиту. Додатковий вплив на платіжний баланс чинить валютна політика: укріплення національної валюти призводить до зниження конкурентоспроможності експорту, що, відповідно, зменшує профіцит торговельного балансу [25, с. 80].

У європейському контексті залучення іноземного капіталу значною мірою пов'язане з процесами економічної інтеграції в межах Європейський Союз. Одним із ключових напрямів цього процесу стало поступове узгодження національних податкових систем країн-членів. У результаті сформувалися певні спільні підходи до оподаткування, зокрема щодо граничного рівня податкового навантаження, структури податкових надходжень та механізмів регулювання податкової конкуренції. Важливу роль відіграє також гармонізація процедур податкового контролю, уніфікація діяльності фіскальних органів і синхронізація правового регулювання.

Попри різноманітність національних моделей, у країнах ЄС поступово формується єдиний підхід до податкової політики як інструменту стимулювання інвестиційної діяльності. Водночас рівень впливу податкових механізмів на інвестиційні процеси суттєво відрізняється між окремими групами держав.

Зокрема, Німеччина та країни Північної Європи характеризуються складними податковими системами з великою кількістю ставок і значною роллю держави у перерозподілі ресурсів. Це ускладнює процес їх адаптації до загальноєвропейських стандартів і водночас знижує їхню привабливість для іноземних інвесторів порівняно з більш лібералізованими економіками.

Разом із тим саме ці держави виступають ключовими економічними центрами Європейського Союзу. Позитивне сальдо їхніх платіжних балансів значною мірою формує загальний фінансовий результат об'єднання. Яскравим прикладом є Норвегія, яка змогла трансформувати значний дефіцит у 1970-х роках у стійкий профіцит у наступні десятиліття та зберегти високі показники навіть у періоди глобальних криз. Це забезпечує їй можливість виступати активним інвестором на міжнародних ринках [33, с. 61].

Якщо розглядати особливості інвестиційної політики Німеччини, то варто зазначити відсутність спеціалізованого законодавства, яке б окремо регулювало іноземні інвестиції. Для інвесторів діє загальний правовий режим, який передбачає виконання стандартних процедур: реєстрацію бізнесу, отримання необхідних дозволів, дотримання вимог фінансової звітності та податкового законодавства. У певних випадках, зокрема для окремих видів юридичних осіб, може знадобитися додаткове погодження з органами виконавчої влади.

Водночас у стратегічно важливих секторах економіки встановлено певні обмеження для іноземного капіталу. Це стосується таких галузей, як добувна промисловість, транспорт, фінансовий сектор та операції з нерухомістю. При цьому валютне регулювання є доволі ліберальним, а контроль за валютними операціями має переважно інформаційно-статистичний характер і не створює значних бар'єрів для інвесторів.

Отже, європейська модель інвестиційної політики поєднує прагнення до гармонізації збереженням національних особливостей, що формує складну, але водночас гнучку систему регулювання іноземних інвестицій. З метою систематизації основних характеристик різних форм міжнародного руху капіталу доцільно порівняти прямі та портфельні іноземні інвестиції за ключовими ознаками, що представлено в таблиці 1.3

Таблиця 1.3 - Узагальнення міжнародного досвіду організації та функціонування підприємств з іноземними інвестиціями

Країна / регіон	Основні інструменти залучення інвесторів	Особливості функціонування підприємств з іноземним капіталом	Результати та практичний ефект	Значення досвіду для України
Сінгапур	Податкові стимули, швидка реєстрація бізнесу, цифрові державні послуги, захист інвестора	Іноземні компанії часто створюють регіональні офіси, фінансові та логістичні центри	Країна стала одним із провідних інвестиційних центрів Азії	Важливо спростити адміністративні процедури та посилити сервісний супровід інвестора
Ірландія	Низьке податкове навантаження, підтримка IDA Ireland, доступ до ринку ЄС, кваліфіковані кадри	Переважають підприємства у фармацевтиці, IT, біотехнологіях і фінансових послугах	У 2025 році заявлено про 323 нові інвестиційні проекти	Доцільно розвивати спеціалізовані агентства залучення інвестицій
Польща	Спеціальні економічні зони, індустріальні парки,	Іноземні підприємства активно працюють у виробництві,	Сформовано промислові кластери та нові робочі місця в регіонах	Корисний досвід для розвитку індустріальних парків в Україні
Польща	податкові пільги, інфраструктур на підтримка	логістиці та автомобільній галузі	Сформовано промислові кластери та нові робочі місця в регіонах	Корисний досвід для розвитку індустріальних парків в Україні

Продовження таблиці 1.3

В'єтнам	Експортні зони, дешева робоча сила, податкові стимули, угоди про вільну торгівлю	Підприємства з іноземним капіталом орієнтовані на експорт і глобальні ланцюги постачання	Країна стала виробничою базою для електроніки, текстилю та комплектуючих	Україні варто стимулювати експортне виробництво з високою доданою вартістю
Китай	Спеціальні економічні зони, державне планування, інфраструктурні проекти, технологічні вимоги	Іноземні підприємства працюють переважно у виробництві та експортних секторах	Спеціальні зони стали інструментом модернізації та технологічного розвитку	Можна використати зональний підхід для відновлення промислових територій
США	Великий ринок, інноваційна екосистема, захист інтелектуальної власності, венчурний капітал	Іноземні компанії відкривають заводи, R&D-центри та офіси продажу	Висока концентрація технологічних і науково-дослідних інвестицій	Важливо захищати інтелектуальну власність і розвивати інноваційну інфраструктуру
Південна Корея	Технологічні партнерства, державна промислова політика, підтримка інновацій	Іноземний капітал поєднується з розвитком національних корпорацій	Посилено технологічний рівень виробництва та експортну конкурентоспроможність	Варто поєднувати іноземні інвестиції з розвитком українських компаній

Продовження таблиці 1.3

Туреччина	Промислові зони, митний союз з ЄС, вигідне географічне положення, підтримка експорту	Іноземні підприємства працюють у машинобудуванні, текстилі та побутовій техніці	Країна стала регіональним виробничим і логістичним центром	Україна може використати транзитний потенціал і близькість до ринку ЄС
Саудівська Аравія	Програма Vision 2030, інвестиції в інфраструктуру, енергетику, туризм і технології	Іноземні підприємства залучаються до великих державних і приватних проєктів	Диверсифікація економіки поступово зменшує залежність від нафти	Корисний приклад стратегічного залучення інвесторів у пріоритетні галузі

Джерело: складено автором на основі [34,41,47]

Одним із найбільш показових прикладів є Сінгапур. Його модель базується на політичній стабільності, простих адміністративних процедурах, низькому рівні корупції, розвиненій портовій та цифровій інфраструктурі, а також активній роботі державних агентств із супроводу інвесторів. Для іноземних компаній Сінгапур став не лише місцем реєстрації бізнесу, а й регіональним центром управління, фінансів, логістики та високотехнологічних послуг. Особливість цієї моделі полягає в тому, що держава створила умови для підприємств з іноземним капіталом, які працюють не тільки на внутрішній ринок, а й на всю Південно-Східну Азію.

Ірландія демонструє інший приклад. Її інвестиційна політика тривалий час спирається на поєднання податкових стимулів, англomовного середовища, членства в Європейському Союзі, якісної освіти та спеціалізованої державної підтримки інвесторів. У країні активно працюють великі транснаціональні компанії у сферах фармацевтики, біотехнологій, IT та фінансових послуг. У 2025 році IDA Ireland повідомляла про рекордні 323 нові інвестиційні проєкти, що

свідчить про збереження інтересу іноземного бізнесу навіть в умовах глобальної нестабільності [34, с. 57].

Польща є близьким для України прикладом, оскільки вона пройшла шлях від постсоціалістичної економіки до важливого промислового та логістичного центру Європи. Основними інструментами залучення іноземного капіталу стали спеціальні економічні зони, індустриальні парки, податкові пільги, підтримка виробничих інвесторів, доступ до ринку ЄС та розвиток транспортної інфраструктури. Завдяки цьому в Польщі активно розміщувалися підприємства автомобільної, електронної, побутової, харчової та логістичної галузей. Для України польський досвід важливий тим, що він показує роль регіонального розвитку: іноземні підприємства можуть стати інструментом модернізації не лише столиці, а й промислових та прикордонних територій.

В'єтнам активно використовує модель індустриальних зон та експортно орієнтованого виробництва. Іноземні підприємства у В'єтнамі працюють у виробництві електроніки, текстилю, взуття, комплектуючих, побутової техніки. Держава робить акцент на дешевшій робочій силі, промислових майданчиках, податкових стимулах і включенні країни у глобальні виробничі ланцюги. Саме через такі механізми В'єтнам зміг стати важливою виробничою базою для міжнародних компаній. Для України цей досвід показує, що іноземні інвестиції мають найбільший ефект тоді, коли вони пов'язані з експортом, переробкою та створенням доданої вартості [29, с. 80].

Китайський досвід характеризується масштабним використанням спеціальних економічних зон. Саме через такі зони держава поступово відкривала економіку для іноземного капіталу, не втрачаючи контролю над стратегічними секторами. Іноземні підприємства отримували доступ до інфраструктури, робочої сили, податкових пільг та експортних каналів, а Китай отримував технології, управлінський досвід і нові виробничі потужності. UNCTAD зазначає, що спеціальні економічні зони стали одним із поширених інструментів залучення інвестицій у світі, а їх кількість у різних країнах перевищує 5 тис.

США мають іншу модель. Вона базується не стільки на пільгах, скільки на масштабі внутрішнього ринку, високій купівельній спроможності, розвиненій фінансовій системі, захисті інтелектуальної власності, інноваційній екосистемі та потужній університетській базі. Іноземні компанії створюють у США виробничі підприємства, дослідницькі центри, технологічні офіси та сервісні підрозділи. Особливістю американського підходу є жорсткий контроль інвестицій у стратегічних секторах, особливо там, де йдеться про національну безпеку, оборонні технології, критичну інфраструктуру та персональні дані.

ОАЕ демонструють досвід формування інвестиційної привабливості через вільні економічні зони, податкові переваги, спрощену реєстрацію бізнесу, міжнародний арбітраж, логістичну інфраструктуру та орієнтацію на глобальні компанії. У багатьох вільних зонах іноземні інвестори можуть мати повний контроль над бізнесом, користуватися спрощеними митними процедурами та працювати у спеціальному правовому режимі. Такий підхід особливо ефективний для торгівлі, логістики, фінансів, ІТ, туризму та сервісних компаній [19, с. 55].

Південна Корея використовувала іноземні інвестиції більш вибірково. Держава робила акцент на розвитку власних національних корпорацій, але одночасно залучала іноземні технології, обладнання, ліцензії та партнерства. У цій моделі іноземний капітал не замінював внутрішній бізнес, а доповнював його. Для України цей досвід важливий тим, що іноземні інвестиції мають працювати не лише як джерело грошей, а як інструмент технологічного оновлення українських підприємств.

Туреччина активно залучає іноземний капітал завдяки вигідному географічному положенню, великому внутрішньому ринку, промисловим зонам, митному союзу з ЄС та розвитку виробництва. Іноземні підприємства в Туреччині працюють у машинобудуванні, автомобільній промисловості, текстильному виробництві, побутовій техніці, будівництві, логістиці. Особливістю турецької моделі є поєднання експортної орієнтації з використанням внутрішнього попиту.

Окремо слід зазначити роль регуляторної відкритості. OECD оцінює обмеження для іноземних інвесторів через індекс регуляторної обмежувальності, який охоплює понад 100 економік і 22 сектори. Цей індекс показує, що навіть відкриті економіки можуть мати обмеження у стратегічних галузях, зокрема в енергетиці, транспорті, фінансах, медіа або оборонному секторі. Тому міжнародний досвід доводить, що повна лібералізація не є єдиною моделлю. Ефективні країни відкривають економіку для іноземного капіталу, але одночасно захищають критичні сфери.

Таким чином, сучасна інвестиційна політика країн регіону формується на перетині традиційних економічних підходів і специфічних релігійно-правових норм, що створює унікальну модель взаємодії фінансових ресурсів, державного регулювання та ринкових механізмів.

Узагальнення міжнародного досвіду свідчить, що успішне залучення іноземних інвестицій забезпечується комплексним поєднанням економічних, інституційних та правових чинників. Незалежно від особливостей національної моделі, більшість країн роблять акцент на забезпеченні сприятливого інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури, підтримці інноваційної діяльності, захисті прав інвесторів та створенні прогнозованого регуляторного середовища. Водночас ефективність залучення іноземного капіталу значною мірою залежить від здатності держави адаптувати інвестиційну політику до власних економічних пріоритетів та особливостей розвитку.

У практиці державного регулювання інвестиційних процесів за кордоном одним із найпоширеніших інструментів виступає система податкового стимулювання, яка охоплює такі механізми, як інвестиційні податкові кредити, різноманітні податкові знижки та прямі податкові компенсації. В економічно розвинених країнах параметри та форми таких пільг зазвичай не є універсальними, а адаптуються до поточних макроекономічних умов, а також до стратегічних цілей промислової політики. Натомість у державах із нижчим рівнем економічного розвитку ключовим фактором виступає зацікавленість

іноземного капіталу, що фактично визначає умови надання податкових преференцій конкретним інвесторам.

Водночас у багатьох країнах значну ефективність демонструє підхід, заснований на програмно-цільовому управлінні інвестиційною сферою. Його суть полягає у формуванні чітко визначених програм розвитку з конкретними цілями, ресурсами та індикаторами результативності [42, с. 67].

У свою чергу, для країн, що розвиваються, характерним залишається домінування адміністративних методів впливу на інвестиційну діяльність. Йдеться про пряме втручання держави у процес розподілу капіталу, встановлення обмежень щодо участі іноземних інвесторів, регулювання доступу до окремих видів діяльності, впровадження системи ліцензування, а також контроль за використанням природних ресурсів.

Висновки до розділу 1

Таким чином, сутність іноземних інвестицій доцільно розглядати через поєднання макроекономічного, мікроекономічного та інституційного підходів. Макроекономічний підхід акцентує увагу на впливі іноземного капіталу на розвиток держави, зростання виробництва, зайнятості, експорту та інвестиційної активності. Мікроекономічний підхід розкриває значення іноземних інвестицій для окремого підприємства, зокрема для оновлення матеріально-технічної бази, підвищення ефективності управління, зростання прибутковості та зміцнення ринкових позицій.

Підприємства з іноземними інвестиціями можуть функціонувати у різних організаційних формах, серед яких найбільш поширеними є спільні підприємства, підприємства зі стовідсотковим іноземним капіталом, філії та представництва іноземних компаній. Кожна з цих форм має власні переваги та обмеження. Основними особливостями підприємств з іноземними інвестиціями є участь іноземного власника у капіталі, використання міжнародних джерел фінансування, запровадження сучасних управлінських стандартів, підвищені

вимоги до фінансової звітності, орієнтація на якість, технологічне оновлення та інтеграція у міжнародні виробничі й збутові ланцюги.

Узагальнення міжнародного досвіду показало, що успішне залучення іноземного капіталу потребує стабільного законодавства, ефективного державного супроводу інвесторів, розвитку інфраструктури, прозорості податкової політики та захисту прав власності. Досвід Сінгапуру, Ірландії, Польщі, В'єтнаму, Китаю, США, ОАЕ, Південної Кореї та Туреччини свідчить, що найбільший ефект іноземні інвестиції дають тоді, коли вони спрямовуються у пріоритетні галузі, пов'язані з виробництвом, експортом, інноваціями та створенням доданої вартості.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇНІ

2.1 Динаміка та структура іноземних інвестицій в Україні

Іноземні інвестиції є одним із ключових джерел фінансування економічного розвитку країни, оскільки сприяють модернізації виробництва, впровадженню інноваційних технологій, створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Для України питання залучення іноземного капіталу набуває особливої актуальності в умовах воєнних викликів, необхідності відновлення економіки та інтеграції у світовий економічний простір.

Ще до початку повномасштабного вторгнення українська економіка відчувала значну потребу у зовнішніх фінансових ресурсах для свого оновлення та розвитку. Водночас такі ініціативи, як впровадження механізму «інвестиційних нянь» і створення спеціалізованого офісу із залучення інвестицій, не змогли суттєво зацікавити іноземних вкладників.

Із початком бойових дій ситуація певною мірою трансформувалася. Компанії з іноземним капіталом, які вже були присутні на українському ринку, почали активніше інвестувати, керуючись як власними ESG-принципами, так і прагненням підтримати Україну в складний період [21, с. 80].

Для оцінки сучасних тенденцій доцільно проаналізувати динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2020–2025 роки. Аналіз обсягів надходження та відтоку капіталу дозволяє визначити характер змін інвестиційної активності, оцінити вплив кризових явищ на інвестиційний клімат та виявити основні тенденції розвитку інвестиційних процесів. Відповідні показники та їх динаміки відображено на рисунку 2.1.

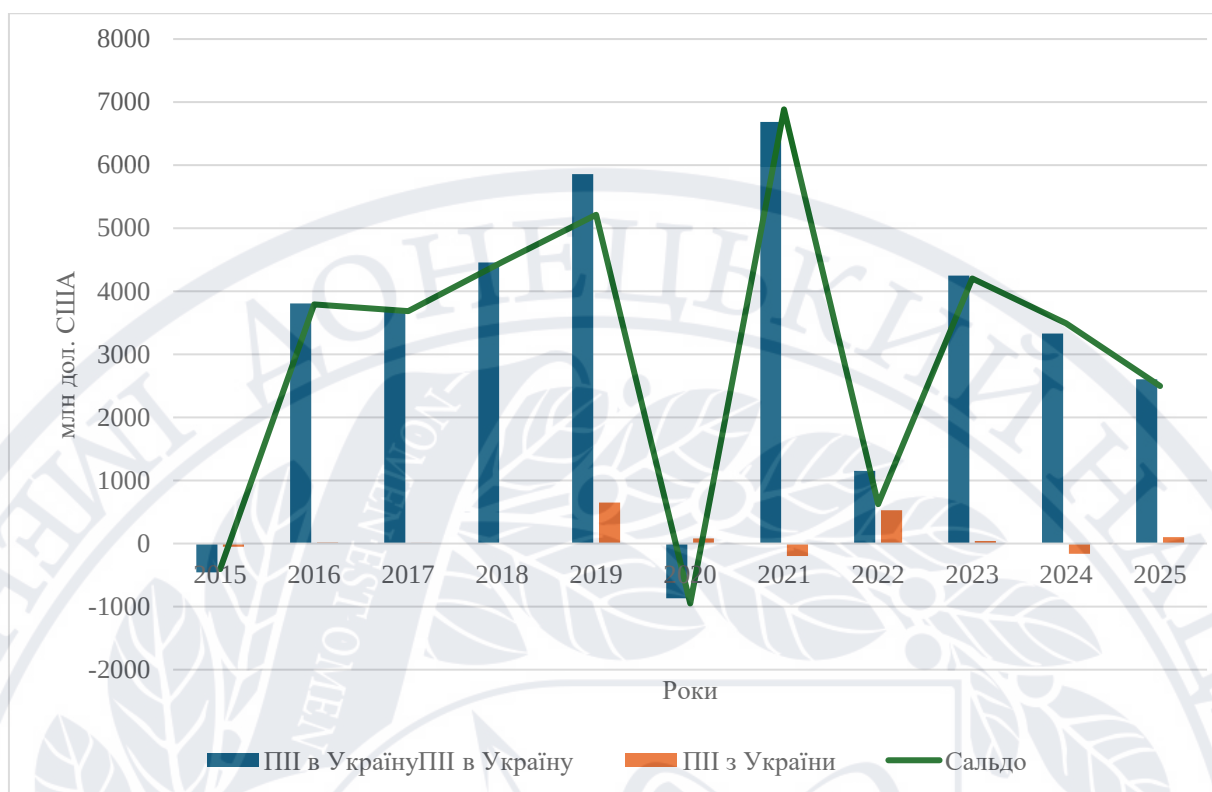

Рисунок 2.1 -Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2015 по 2025 рр. (млн дол. США)

Джерело: складено автором на основі [33]

Дані рисунка 2.1 свідчать про суттєву мінливість динаміки прямих іноземних інвестицій в Україні протягом 2015–2025 років. Коливання обсягів інвестиційних надходжень були зумовлені впливом як внутрішніх економічних процесів, так і зовнішніх факторів, зокрема змінами кон'юнктури світових ринків, політичною нестабільністю, пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. Незважаючи на наявність значних ризиків, протягом більшості досліджуваного періоду іноземні інвестори продовжували розглядати Україну як перспективний напрям для вкладення капіталу.

У 2015–2019 роках спостерігалася загалом позитивна тенденція до зростання обсягів прямих іноземних інвестицій. Після складного періоду економічної та політичної нестабільності, спричиненої подіями 2014 року, інвестиційна активність поступово відновлювалася. Зростання довіри інвесторів було пов'язане з проведенням економічних реформ, поступовою макроекономічною стабілізацією, розвитком банківської системи та активізацією співпраці України

з міжнародними фінансовими організаціями. У результаті обсяг прямих іноземних інвестицій зріс із майже 3,8 млрд дол. США у 2016 році до понад 5,8 млрд дол. США у 2019 році, що стало одним із найкращих результатів за досліджуваний період.

У 2020 році обсяг залучених ПІІ становив 5,86 млрд дол. США, що перевищило показник попереднього року на 1,41 млрд дол. Це стало можливим завдяки відносній макроекономічній стабільності, проведенню реформ та активній взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями. Втім, уже у 2021 році відбулося різке падіння - до від'ємного значення (-868 млн дол.), що було зумовлено глобальною кризою, викликану пандемією COVID-19, а також зростанням політичних і економічних ризиків. Одночасно інвестиції з України за кордон скоротилися до 82 млн дол. порівняно з 648 млн дол. у 2020 році, що свідчить про обмеження зовнішньої інвестиційної активності.

Особливої уваги заслуговує ситуація у 2022 році. Незважаючи на початок повномасштабного вторгнення Російської Федерації та різке зростання безпекових ризиків, обсяг прямих іноземних інвестицій продемонстрував суттєве збільшення: надходження ПІІ в Україну досягли 6,69 млрд дол., що вказує на відновлення довіри інвесторів, поживавлення бізнес-активності та сприятливі умови на світових ринках. Така ситуація пояснюється насамперед реінвестуванням прибутків іноземними компаніями, які продовжили свою діяльність в Україні, а також підтримкою окремих стратегічно важливих проєктів. У результаті обсяг інвестицій перевищив 6,5 млрд дол. США, що стало найвищим значенням за весь аналізований період. Водночас обсяг інвестицій з України набув від'ємного значення (-198 млн дол.), що може бути пов'язано з поверненням капіталу або зміною стратегій інвестування на користь внутрішнього ринку. У 2023 році спостерігалось повторне скорочення інвестиційної активності - до 1,15 млрд дол., що на 5,53 млрд дол. менше, ніж у попередньому році, що було пов'язано з тривалим впливом воєнних дій, високими ризиками для бізнесу, проблемами логістики та невизначеністю щодо термінів завершення війни. Водночас уже у 2024 році відбулося суттєве

відновлення інвестиційних надходжень, а у 2025 році збереглася позитивна динаміка, хоча обсяги інвестицій залишалися нижчими за пікові показники 2019 та 2022 років.

Аналіз інвестиційних потоків з України свідчить про їх значно менші обсяги порівняно з надходженнями іноземного капіталу. Це підтверджує статус України як країни-реципієнта інвестицій. Протягом більшості досліджуваного періоду обсяги інвестицій з України залишалися незначними та не мали суттєвого впливу на загальну структуру міжнародного руху капіталу.

Отже, результати проведеного аналізу дають підстави стверджувати, що динаміка прямих іноземних інвестицій в Україні є надзвичайно чутливою до економічних і політичних факторів. Водночас навіть в умовах масштабних викликів іноземні інвестори продовжують зберігати присутність на українському ринку, що свідчить про наявність значного інвестиційного потенціалу країни та перспектив його реалізації в умовах післявоєнного відновлення економіки.

Для більш повної характеристики інвестиційних процесів в Україні доцільно розглянути не лише динаміку прямих іноземних інвестицій, а й їх структуру. Аналіз структури інвестиційних надходжень дозволяє визначити галузі економіки, які є найбільш привабливими для іноземних інвесторів, а також оцінити напрями концентрації іноземного капіталу в національній економіці. Галузеву структуру прямих іноземних інвестицій в Україні у 2025 році наведено на рисунку 2.2.

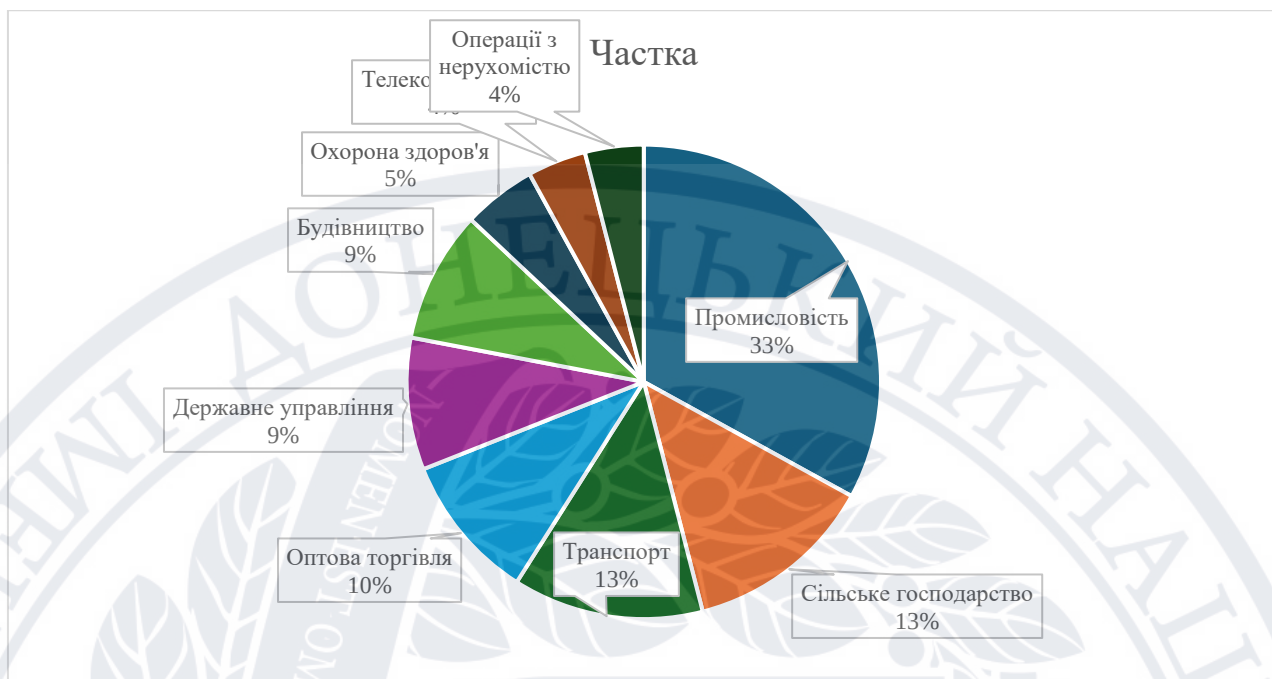

Рис. 2.2. Галузева структура інвестицій в Україну за 2025 рік, %.

Джерело: складено автором на основі [23]

Згідно з даними, відображеними на рисунку 2.2, найбільша частка прямих іноземних інвестицій в Україні у 2025 році була зосереджена у промисловому секторі, на який припадало 33% загального обсягу вкладень. Така ситуація пояснюється значним виробничим потенціалом країни, наявністю розвиненої промислової бази та високою зацікавленістю іноземних інвесторів у підприємствах переробної промисловості. Крім того, саме промислові підприємства формують значну частину експортних надходжень держави, що додатково підвищує їх інвестиційну привабливість.

Друге місце за обсягом залучених іноземних інвестицій посідає сільське господарство, частка якого становить 13%. Висока інвестиційна активність у цій сфері обумовлена значними земельними ресурсами України, сприятливими природно-кліматичними умовами та стабільним попитом на аграрну продукцію на міжнародних ринках. Аграрний сектор традиційно залишається одним із ключових напрямів залучення іноземного капіталу завдяки високому експортному потенціалу та відносно швидкій окупності інвестиційних проєктів.

Важливе місце у структурі іноземних інвестицій також займають транспортна галузь (13%), оптова торгівля (10%), державне управління (9%) та будівництво (9%). Значні обсяги інвестицій у транспортний сектор пов'язані з необхідністю розвитку логістичної інфраструктури, модернізації транспортних мереж та забезпечення ефективного функціонування міжнародних торговельних маршрутів. Інвестиції у будівництво можуть свідчити про активізацію процесів відновлення інфраструктурних об'єктів та поступове формування передумов для післявоєнної реконструкції економіки.

Натомість найменші обсяги іноземного капіталу зосереджені у сферах телекомунікацій (4%), операцій з нерухомістю (4%) та охорони здоров'я (5%). Відносно низька частка інвестицій у зазначені галузі може бути пов'язана з високим рівнем ризиків, тривалими строками окупності інвестиційних проєктів, а також недостатнім рівнем розвитку окремих сегментів сервісної економіки. Водночас саме ці напрями мають значний потенціал для майбутнього зростання, особливо в умовах цифрової трансформації економіки та реалізації масштабних програм післявоєнного відновлення України.

Отже, галузева структура прямих іноземних інвестицій в Україні характеризується переважною концентрацією капіталу у виробничих та експортно орієнтованих секторах економіки. Така тенденція свідчить про прагнення іноземних інвесторів вкладати кошти насамперед у галузі, які мають стабільний попит, значний ресурсний потенціал та здатні забезпечити довгострокову прибутковість інвестицій. Водночас диверсифікація структури інвестицій та збільшення частки високотехнологічних і сервісних галузей залишаються важливими завданнями для подальшого розвитку інвестиційного середовища України.

Інформацію щодо розподілу інвестицій за країнами, які здійснювали вкладення в економіку України у 2025 році, подано на рисунку 2.3.

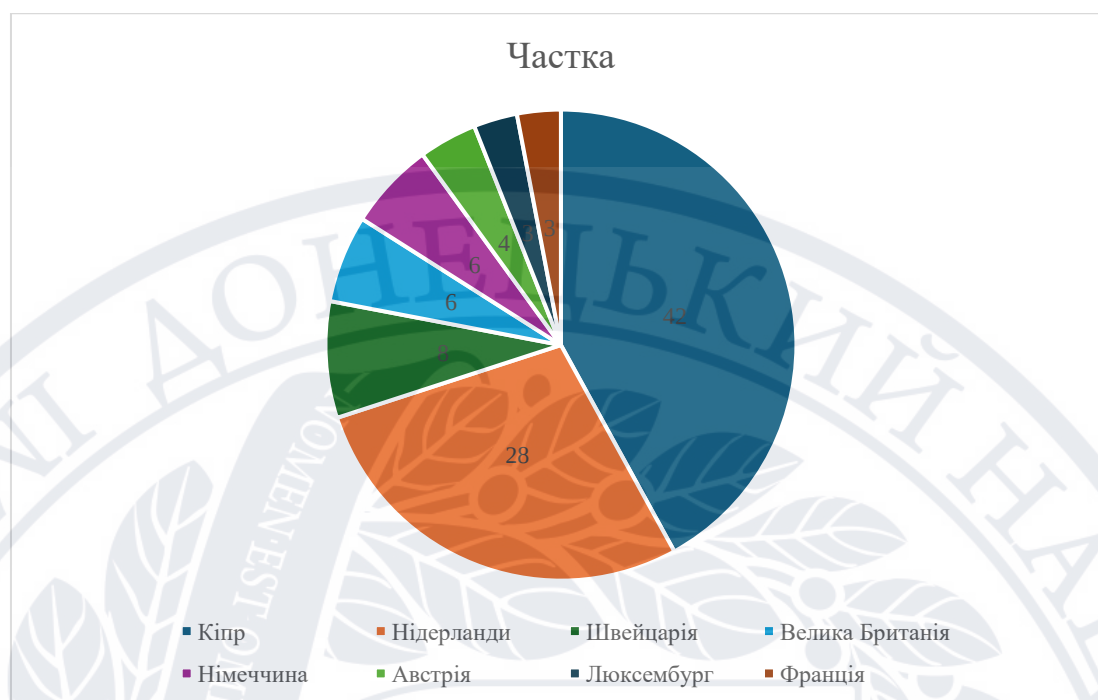

Рис. 2.3. Географічна структура інвестицій в Україну за 2025 рік, %.

Джерело: складено автором на основі [42]

Аналіз даних, наведених на рисунку 2.3, свідчить про значну концентрацію іноземних інвестицій за окремими країнами-інвесторами. Найбільшу частку вкладень забезпечує Кіпр, на який припадає 42% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні, тоді як частка Нідерландів становить 28%. Таким чином, на ці дві країни припадає понад дві третини всіх іноземних інвестицій, залучених до економіки України.

Домінування Кіпру та Нідерландів у структурі інвестиційних надходжень значною мірою пояснюється особливостями міжнародного податкового планування та функціонування цих держав як важливих фінансових центрів. Крім того, значна частина інвестицій, що надходять із зазначених юрисдикцій, може бути пов'язана з механізмом повернення українського капіталу через іноземні компанії (round-tripping), коли українські власники реінвестують кошти в національну економіку через підприємства, зареєстровані за кордоном. Важливу роль також відіграють сприятливі умови ведення бізнесу, розвинена фінансова інфраструктура та наявність міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування [19, с. 65].

Порівняно менші частки інвестицій припадають на Швейцарію, Велику Британію, Німеччину, Австрію, Люксембург та Францію. Незважаючи на нижчі показники, участь цих країн у фінансуванні української економіки сприяє диверсифікації джерел іноземного капіталу та забезпечує надходження сучасних технологій, управлінського досвіду й інноваційних рішень.

Важливим чинником підтримки інвестиційної активності в сучасних умовах стало посилення державної політики щодо захисту прав інвесторів. З метою зниження інвестиційних ризиків та стимулювання залучення іноземного капіталу урядом України було впроваджено низку механізмів державної підтримки та гарантій для інвесторів. Наявність відповідних гарантій є особливо важливою в умовах воєнного стану, оскільки сприяє збереженню довіри міжнародного бізнесу до української економіки та формує передумови для подальшого залучення інвестиційних ресурсів.

Основні державні гарантії захисту іноземних інвестицій, передбачені Законом України «Про режим іноземного інвестування», наведено на рисунку 2.4.

СТАТТЯ 8	СТАТТЯ 9	СТАТТЯ 10	СТАТТЯ 11	СТАТТЯ 12
• гарантії у разі зміни законодавства	• гарантії щодо примусового вилучення, а також неправомірних дій державних органів та їх посадових осіб	• компенсація та відшкодування збитків іноземним інвесторам	• гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності	• гарантії переказу прибутків, доходів та інших коштів, одержаних в результаті здійснення іноземних інвестицій

Рис. 2.4. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій, передбачені Законом України «Про режим іноземного інвестування»

Джерело: складено автором на основі [19]

Варто відзначити, що у 2025 році були внесені зміни до Закон України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності», які передбачають можливість страхування інвестицій від воєнних ризиків. Це стало важливим кроком для підвищення інвестиційної привабливості країни в умовах нестабільності. З цією метою Кабінет Міністрів України ініціював створення Експортно-кредитне агентство, яке здійснює страхування та перестрахування

інвестицій на комерційних засадах, а також надає гарантії за угодами, спрямованими на розвиток експорту. При цьому обов'язковою умовою є інвестування у створення або розвиток інфраструктури, що забезпечує експорт продукції та послуг українського походження [15 ,с. 87].

У 2023 році зафіксовано суттєве збільшення обсягів капітальних вкладень - на 217,62 млрд грн, що свідчить про поступове відновлення економічної активності, посилення підтримки з боку міжнародних партнерів і початок процесів післявоєнної реконструкції. У 2025 році позитивна динаміка збереглася, хоча темпи приросту дещо знизилися і становили 115,74 млрд грн. Це можна пояснити поступовим відновленням довіри інвесторів до національної економіки, стабілізацією макроекономічних показників, переміщенням підприємств у більш безпечні регіони, а також розширенням доступу до фінансових ресурсів через міжнародні програми підтримки.

Структурний аналіз показує, що основна частка капітальних інвестицій традиційно припадає на матеріальні активи - їх питома вага протягом досліджуваного періоду становила приблизно 94–96%. Водночас вкладення у нематеріальні ресурси залишалися значно меншими, проте демонстрували поступове зростання - з 3,75% у 2019 році до 5,94% у 2025 році. Така тенденція може свідчити про посилення уваги до цифрових технологій, ІТ-рішень, інтелектуальної власності, брендингу та інновацій, що узгоджується із сучасними глобальними економічними трендами.

Отже, проведений аналіз стану, змін та структури капітальних інвестицій в Україні свідчить про їхню значну залежність від зовнішніх факторів, зокрема пандемії та воєнних подій. Водночас наявні передумови для відносно швидкого відновлення інвестиційної активності за умови стабілізації ситуації та реалізації ефективної державної політики у цій сфері [24 ,с. 69].

Оцінюючи співвідношення обсягів капітальних інвестицій і валового внутрішнього продукту, варто відзначити тенденцію до підвищення рівня інвестування (див. табл. 2.1.).

Порівняння змін обсягів капітальних вкладень і валового внутрішнього продукту України у період 2020–2025 років свідчить про значні коливання інвестиційної активності, що були спричинені впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Так, у 2020 році частка інвестицій у структурі ВВП становила 15,69%, проте вже у 2021 році, на тлі пандемічної кризи, їх обсяг скоротився на 18,55%, а питома вага знизилася до 12,04%. У 2022 році спостерігалось відновлення економічної динаміки: ВВП зріс на 29,31%, а інвестиції - на 32,60%. Подальший розвиток макроекономічної ситуації у 2023–2025 роках продемонстрував принципово нову динаміку пристосування капіталовкладень до безпрецедентних безпекових викликів. Зазначені структурні зрушення та коливання інвестиційної місткості відображають адаптаційні процеси як державного сектора, так і приватних інвесторів. Більш детально кількісні параметри цього взаємозв'язку, темпи приросту та поквартальні зміни показників систематизовані у наведеній нижче аналітичній формі.

Водночас важливо враховувати, що капітальні інвестиції є одним із ключових індикаторів економічного розвитку, оскільки відображають рівень оновлення основних фондів, модернізації виробництва та створення передумов для майбутнього економічного зростання. Для підприємств з іноземними інвестиціями динаміка капіталовкладень має особливе значення, адже характеризує загальний рівень інвестиційної активності в країні та свідчить про готовність бізнесу реалізовувати довгострокові проєкти навіть в умовах економічної нестабільності. Особливої актуальності ці процеси набувають в умовах воєнного стану, коли ефективне залучення та використання інвестиційних ресурсів стає одним із ключових чинників забезпечення економічної стійкості та відновлення країни.

Для узагальнення основних підходів до оцінки впливу іноземних інвестицій на економіку доцільно розглянути відповідні показники, наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.-Динаміка капітальних інвестицій та ВВП в Україні за період 2020–2025 рр.

Показники	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ВВП, млн грн	3977198	4222026	5459574	5239114	6627961	7658659
ВВП до попереднього періоду, %	-	6,16%	29,31%	-4,04%	26,51%	15,55%
Капітальні інвестиції, млн грн	623978,94	508217	673899,3	409660	627280,8	743016,3
Капітальні інвестиції до попереднього періоду, %	-	-18,55%	32,60%	-39,21%	53,12%	18,45%
Капітальні інвестиції у % до ВВП	15,69%	12,04%	12,34%	7,82%	9,46%	9,70%

Джерело: складено автором на основі [37]

Частка капітальних інвестицій у ВВП є одним із ключових індикаторів інвестиційної активності країни. У розвинених економіках цей показник часто перевищує 20–25%, тоді як в Україні протягом досліджуваного періоду він залишався істотно нижчим. Це свідчить про недостатній рівень інвестиційного забезпечення економічного розвитку та необхідність активізації процесів залучення як внутрішнього, так і іноземного капіталу. Найбільш відчутне падіння відбулося у 2023 році, коли обсяг інвестицій зменшився на 39,21%, а їх частка у ВВП скоротилася до 7,82% унаслідок початку повномасштабних воєнних дій. Уже в 2024 році намітилися ознаки відновлення: інвестиційні вкладення зросли на 53,12%, а їх частка у ВВП підвищилася до 9,46%. У 2025 році позитивна

тенденція збереглася, хоча темпи приросту сповільнилися до 18,45%, а частка інвестицій досягла 9,70%.

Таким чином, інвестиційна діяльність характеризується високим рівнем мінливості, що відображає її залежність від кризових явищ і безпекових викликів, хоча у 2024–2025 роках простежуються поступові ознаки стабілізації.

2.2 Аналіз діяльності та ролі підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України

Підприємства з іноземними інвестиціями відіграють важливу роль у формуванні інвестиційного середовища, забезпеченні економічної стабільності, модернізації виробництва та інтеграції України у світову економічну систему. Їх функціонування сприяє залученню фінансових ресурсів, впровадженню сучасних технологій, підвищенню конкурентоспроможності національної продукції, а також створенню нових робочих місць.

Водночас діяльність підприємств з іноземними інвестиціями в Україні характеризується впливом низки специфічних чинників, зокрема нестабільністю економічного середовища, воєнними ризиками, змінами у регуляторній політиці та обмеженнями у сфері міжнародних фінансів. У таких умовах особливо важливим є проведення комплексного аналізу їх функціонування, що дозволяє оцінити реальний внесок іноземного капіталу в економіку країни, визначити тенденції розвитку та виявити ключові проблеми і перспективи [50, с. 76].

Для практичного аналізу діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України доцільно брати останні три повні роки, за якими вже є завершені або оперативно уточнені статистичні дані, тобто 2023–2025 роки. Саме в цей період найкраще видно подвійний ефект іноземного капіталу: з одного боку, воєнні ризики, валютні обмеження та руйнування інфраструктури стримували нові вкладення, а з іншого - міжнародні компанії не лише залишалися на українському ринку, а й запускали нові виробництва, викупували активи, розширювали мережі збуту, створювали робочі місця та

підтримували експорт. Оперативна статистика НБУ показує цю роль через потоки та запаси прямих іноземних інвестицій, а опитування Європейської Бізнес Асоціації - через готовність бізнесу інвестувати навіть під час війни.

Таблиця 2.2.-Ключові показники, що характеризують роль підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України у 2023–2025 рр.

Показник	2023	2024	2025	Економічний зміст
Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол. США	4 247	3 329	2 602	Показує фактичний річний приплив нового та реінвестованого капіталу
Запас ПІІ на кінець року, млрд дол. США	55,8	57,3	60,9	Характеризує масштаби вже присутнього іноземного капіталу
Реальне зростання ВВП, %	5,5	2,9	1,8	Дає змогу оцінити внесок інвестактивності у загальну динаміку економіки
Капітальні інвестиції в економіку, млрд грн	395,5	534,4	669,3	Відображає загальне інвестиційне пожвавлення в країні
Індекс інвестиційної привабливості ЄБА, бали з 5	2,44	2,49	2,70	Показує оцінку інвестклімату керівниками компаній
Частка компаній, що планують продовжувати інвестувати в Україну, %	57	70	72	Характеризує готовність бізнесу залишатися на ринку

Джерело: складено автором на основі [45]

Як видно з таблиці, динаміка була неоднозначною. З одного боку, річний приплив ПІІ за 2023–2025 роки скоротився майже на 38,7%, що відображає обережність нових інвесторів, складність страхування ризиків та воєнну невизначеність. З іншого боку, загальний запас іноземного капіталу за той самий

період зріс приблизно на 9%, а це вже свідчить про збереження інтересу тих компаній, які працюють в Україні довше та краще розуміють локальний ринок. Одночасно загальний обсяг капітальних інвестицій в економіку України зріс з 395,5 млрд грн у 2023 році до 669,3 млрд грн у 2025 році, тобто економіка не перейшла в режим інвестиційної паузи, а, навпаки, поступово адаптувалася до воєнних умов [35, с. 87].

Важливо також, що іноземний капітал у 2023–2025 роках працював не у вакуумі, а в загальному макроекономічному контексті. У 2023 році реальний ВВП України зріс на 5,5%, у 2024 році - на 2,9%, а у 2025 році - на 1,8%. Тобто темпи відновлення сповільнювалися, але не зникали. У такій ситуації підприємства з іноземними інвестиціями відігравали роль “довгих грошей”, технологічних платформ і працедавців, здатних підтримувати ділову активність навіть тоді, коли внутрішній бізнес обмежений у ресурсах. Особливо це видно в експортно орієнтованих виробництвах, де іноземний інвестор приносить не тільки капітал, а й канали збуту, стандарти якості, доступ до міжнародних мереж постачання та сучасні підходи до управління ризиками.

Оцінки самого бізнесу також підтверджують, що підприємства з іноземними інвестиціями продовжують відігравати значну роль в економіці, хоча й працюють у дуже складному середовищі. Індекс інвестиційної привабливості ЄБА у 2023 році становив 2,44 бала з 5, у 2024 році - 2,49, а у 2025 році - 2,70. Це все ще негативна зона, але тенденція є висхідною. Частка керівників компаній, які вважали інвестиційний клімат несприятливим, зменшилася з 84% у 2023 році до 71% у 2025 році, а частка компаній, що були готові продовжувати інвестувати в Україну, зросла з 57% до 72%. Такі дані важливі для дипломної роботи, оскільки вони показують не лише формальний рух капіталу, а й зміну поведінки інвестора: від шокового виживання до обережної адаптації.

Для більш детальної оцінки умов функціонування підприємств з іноземними інвестиціями доцільно проаналізувати сприйняття інвестиційного середовища безпосередньо керівниками компаній. Відповідні результати наведено на рисунку 2.5.

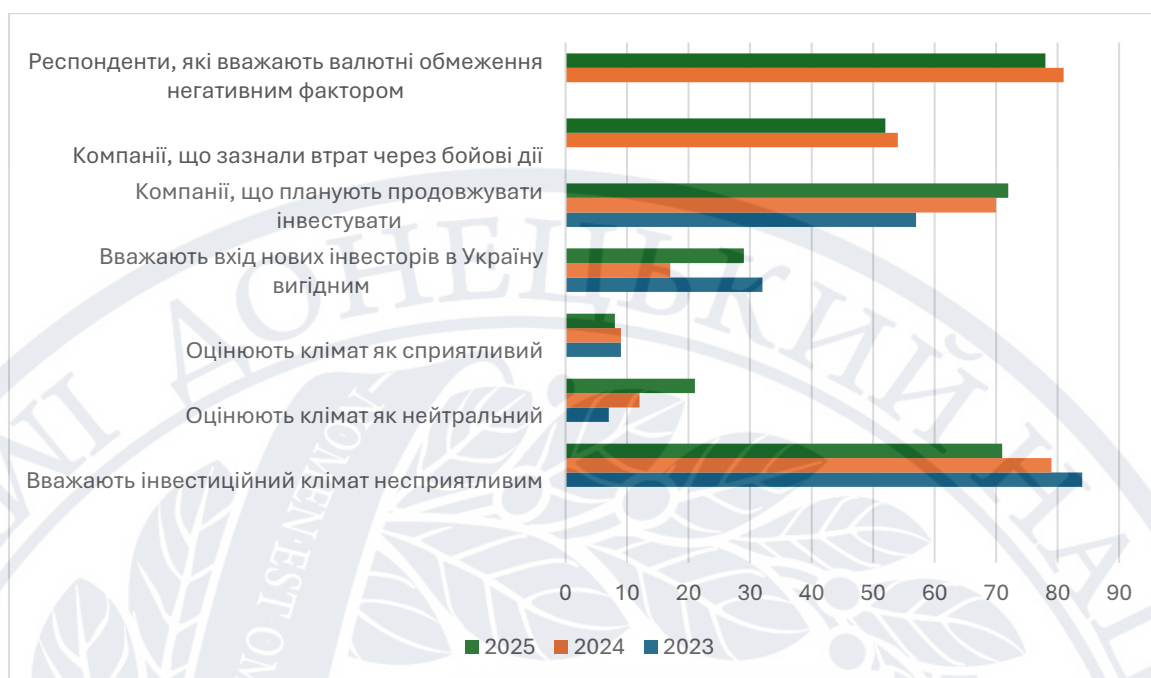

Рисунок 2.5 -Оцінка інвестиційного середовища в Україні керівниками компаній у 2023–2025 рр., %

Джерело: складено автором на основі [16]

Дані рисунка 2.5 свідчать, що протягом 2023–2025 років інвестиційне середовище України поступово покращувалося, хоча й залишалося складним для ведення бізнесу. Частка керівників компаній, які оцінювали інвестиційний клімат як несприятливий, скоротилася з 84% у 2023 році до 71% у 2025 році. Одночасно частка респондентів, які вважали інвестиційний клімат нейтральним, зросла з 7% до 21%, що свідчить про поступове зниження рівня песимізму серед представників бізнесу.

Водночас частка опитаних, які оцінювали інвестиційний клімат як сприятливий, залишалася низькою та коливалася в межах 8–9%. Це підтверджує, що, незважаючи на окремі позитивні зміни, підприємства продовжують працювати в умовах підвищених ризиків та невизначеності.

Особливий інтерес становлять показники інвестиційних намірів бізнесу. Частка компаній, які планували продовжувати інвестувати в Україну, зросла з 57% у 2023 році до 72% у 2025 році. Така динаміка свідчить про поступове відновлення довіри до української економіки та адаптацію бізнесу до умов воєнного часу.

Водночас понад половина компаній повідомили про втрати внаслідок бойових дій, а 78% респондентів у 2025 році вважали валютні обмеження негативним фактором для ведення бізнесу. Це підтверджує, що основними перешкодами для інвестиційної активності залишаються безпекові ризики та адміністративні обмеження на фінансовому ринку.

Для більш глибокого аналізу ролі підприємств з іноземними інвестиціями доцільно розглянути конкретні приклади діяльності міжнародних компаній, які продовжували реалізовувати інвестиційні проекти в Україні у 2023–2025 роках. Аналіз таких підприємств дає змогу оцінити масштаби залученого капіталу, напрями інвестування та їхній вплив на розвиток окремих галузей економіки, створення робочих місць і підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Відповідні приклади наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.-Приклади діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в Україні у 2023–2025 рр.

Компанія / країна інвестора	Рік	Галузь	Масштаб інвестиції / результат	Економічне значення
Bayer / Німеччина	2023–2025	АПК, насінництво	60 млн євро у виробничий майданчик у Почуйках	Поглиблення агропереробки, локалізація виробництва, підтримка агросектору
Saint-Gobain / Франція	2024	Будівельні матеріали	понад 11 млн євро; 50 робочих місць; потужність 60 тис. т/рік	Розвиток локального виробництва матеріалів для відбудови
Nestlé / Швейцарія	2025	Харчова промисловість	40 млн швейцарських франків; понад 300 нових робочих місць; 75% продукції	Експорт, валютна виручка, розвиток регіонального хабу на Волині

Продовження таблиці 2.4

NEQSOL Holding / Нідерланди	2024–2025	Титанова та гірничо-хімічна промисловість	купівля 100% UMCC за 3,938 млрд грн (близько 95,6 млн дол.)	Залучення іноземного капіталу у стратегічний сектор та модернізація активу
McDonald's Ukraine / Велика Британія (власник MCD Europe Limited)	2025	Послуги, ресторанний бізнес	1 500 нових робочих місць; 124 працюючі ресторани; 3,5 млрд грн сплачених податків у 2025 р.	Зайнятість, податкові надходження, розширення мережі споживчого сектору

Джерело: складено автором на основі [26]

Кейс Bayer показує, що іноземні інвестиції в Україні зберігаються навіть у найбільш ризикових секторах, якщо йдеться про системно важливі для країни напрями. Компанія прямо заявляє про 60 млн євро інвестицій у кукурудзяне насінництво в Почуиках. Це не просто капіталовкладення в окремий завод, а внесок у технологічне оновлення агропромислового комплексу, де Україна має довгострокові конкурентні переваги. Для економіки це означає більшу локалізацію виробництва, стійкіший аграрний експорт і збереження ланцюга “насіння - вирощування - переробка - зовнішній ринок”.

Кейс Saint-Gobain є особливо показовим для теми післявоєнної та воєнної реконструкції. У 2024 році французька група відкрила в Івано-Франківській області перший в Україні завод гіпсових сумішей, інвестувавши понад 11 млн євро. Підприємство створило 50 робочих місць і має річну потужність 60 тис. тонн. Значення цього проєкту полягає не лише у факті вкладення коштів, а й у запуску локального повного циклу виробництва будівельних матеріалів, які прямо пов’язані з відбудовою житла та інфраструктури [26, с. 70].

Ще сильнішим прикладом є Nestlé. У липні 2025 року компанія повідомила про запуск першої виробничої лінії нової фабрики у Смолигові на Волині, реалізованої в межах інвестиції 40 млн швейцарських франків. На новому майданчику вже було створено понад 300 нових робочих місць, а з

розвитком хабу компанія планує довести зайнятість до 1 500 осіб. Особливо важливим є експортний ефект: 75% продукції фабрики має постачатися на ринки ЄС. Це означає, що підприємство з іноземними інвестиціями працює не тільки як внутрішній виробник, а й як канал валютних надходжень, завантаження української сировини та інтеграції регіону в європейські ринки.

Проект NEQSOL Holding із придбанням UMCC Titanium показує іншу роль іноземного інвестора - участь у структурній перебудові стратегічних галузей. У 2024 році дочірня компанія холдингу запропонувала 3,938 млрд грн за 100% державного пакета UMCC, а у 2025 році завершила антимонопольні погодження. Для України це не тільки надходження до бюджету від приватизації, а й шанс перезапустити великий титановий актив через іноземний менеджмент, доступ до міжнародних ринків і подальшу модернізацію. У контексті євроінтеграції та глобального попиту на критичну сировину такий приклад особливо цінний.

Динаміка прямих іноземних інвестицій після 2023 року залишається нестабільною. У 2022 році обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну становив 6,687 млрд дол. США, у 2023 році скоротився до 1,152 млрд дол. США, у 2024 році зріс до 4,247 млрд дол. США, а у 2025 році зменшився до 3,329 млрд дол. США. Це свідчить, що іноземний капітал реагує на воєнні, валютні, логістичні та регуляторні ризики, але повністю не виходить з українського ринку. У 2025 році близько 72% надходжень прямих іноземних інвестицій становило реінвестування доходів уже наявними іноземними інвесторами, тобто головну роль відігравали не нові інвестори, а компанії, які вже працювали в Україні до війни.

Попри складні воєнні умови, наведені приклади демонструють, що Україна залишається перспективним напрямом для стратегічних інвесторів. Найбільший інтерес іноземного капіталу зосереджується у сферах агропромисловості, виробництва будівельних матеріалів, харчової промисловості та видобувної галузі, тобто у секторах, які мають високий експортний потенціал і важливе значення для економічного відновлення країни.

Водночас подальше зростання інвестиційної активності значною мірою залежатиме від стабілізації безпекової ситуації, ефективності державної політики підтримки інвесторів та прискорення євроінтеграційних процесів.

Таблиця 2.5- Макроекономічне середовище функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні у 2022–2025 рр.

Показник	2022	2023	2024	2025 (оцінка)
Реальне зростання ВВП (%)	-29.1	+5.3	+3.0–3.5	+2.5–3.0
Інфляція (CPI, %)	26.6	5.1	~9.0–10.0	~7.0–8.0
Рівень безробіття (МОП, %)	~21.1	~19.0	~18.0	~17.0
ПП (чистий приплив, млрд дол.)	-0.5	1.3	1.5	2.0
Частка ПП до ВВП (%)	-0.3	0.7	0.8	1.0
Експорт (млрд дол.)	55.8	48.3	~45.0	~48.0
Капітальні інвестиції (млрд грн)	~280	~450	~550	~650
Індекс інвестиційної привабливості ЄБА	2.48	2.44	2.36	2.38

Джерело: складено автором на основі [31]

Дані таблиці 2.5 свідчать, що функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні у 2022–2025 роках відбувалося в умовах складної макроекономічної трансформації. Після різкого економічного спаду у 2022 році, коли реальний ВВП скоротився на 29,1%, у наступні роки спостерігалось поступове відновлення економічної активності. У 2023 році зростання ВВП становило 5,3%, а у 2024–2025 роках економіка продовжила зростати, хоча й більш помірними темпами. Важливим позитивним фактором стало суттєве зниження інфляції. Якщо у 2022 році її рівень становив 26,6%, то вже у 2023 році він знизився до 5,1%, а у 2024–2025 роках утримувався в межах однозначних значень.

Водночас рівень безробіття залишався високим, що свідчить про збереження негативного впливу воєнних дій на ринок праці. Динаміка прямих іноземних інвестицій демонструє поступове відновлення інвестиційної активності після кризового періоду. Якщо у 2022 році чистий приплив ПП був від'ємним і становив –0,5 млрд дол. США, то у 2025 році його обсяг зріс до 2,0 млрд дол. США. Водночас частка ПП у ВВП залишалася відносно низькою та не перевищувала 1%, що свідчить про обережність іноземних інвесторів в умовах

воєнних ризиків та невизначеності. Позитивним сигналом також є поступове відновлення зовнішньоекономічної діяльності. Попри складні умови функціонування економіки, обсяги експорту у 2024–2025 роках стабілізувалися на рівні близько 45–48 млрд дол. США. Одночасно спостерігалось зростання капітальних інвестицій, що свідчить про адаптацію бізнесу до нових умов господарювання та формування передумов для подальшого економічного відновлення.

Додатковим підтвердженням ролі іноземного капіталу є результати дослідження World Bank Enterprise Surveys. За його даними, 4,8% українських підприємств мали щонайменше 10% іноземної власності, тоді як серед великих компаній цей показник досягав 15%. Це свідчить про те, що іноземний капітал найбільш активно представлений саме у великих підприємствах, які формують значну частину виробництва, експорту та зайнятості в національній економіці.

Водночас вплив підприємств з іноземними інвестиціями не обмежується лише фінансовими показниками. Їх діяльність сприяє поширенню сучасних технологій, підвищенню продуктивності праці, розвитку управлінських практик та інтеграції українських підприємств у міжнародні виробничі й логістичні ланцюги. Завдяки цьому іноземний капітал виступає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Макроекономічні показники дають змогу оцінити загальні умови функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні, проте не повною мірою відображають їхній практичний внесок у розвиток національної економіки. Для більш ґрунтовної оцінки ролі іноземного капіталу доцільно розглянути конкретні результати діяльності міжнародних компаній, зокрема їхній вплив на створення робочих місць, розвиток виробництва та підтримку економічної активності в умовах воєнного часу. Приклади такого впливу наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6-Приклади впливу іноземних компаній на зайнятість та виробництво в Україні у 2024–2025 рр.

Компанія	Країна походження капіталу	Сфера діяльності	Дані щодо інвестицій / зайнятості	Економічне значення
Philip Morris Ukraine	США / Швейцарія	Тютюнова промисловість	У 2024 році оголошено про будівництво нового заводу у Львівській області на 30 млн дол. США та створення 250 робочих місць.	Збереження виробничої присутності після зупинки харківського заводу.
Nestlé Ukraine	Швейцарія	Харчова промисловість	Компанія має три заводи та близько 5 тис. працівників в Україні; у 2024–2025 рр. розвивала нове виробництво у Волинській області.	Підтримка зайнятості, локального виробництва та експорту харчової продукції.
ArcelorMittal Kryvyi Rih	Люксембург / міжнародна група	Металургія	У 2025 році виробництво сталі зросло майже на 70%, до 1,65 млн т, але залишалося нижчим за довоєнний рівень (4,9 млн т у 2021 році).	Важливий експортер і великий роботодавець у промисловості.
Mondelez Ukraine	США	Харчова промисловість	У 2025 році відновлено виробництво Oreo на заводі в Тростянці після пошкоджень унаслідок бойових дій.	Приклад відновлення пошкоджених активів іноземного інвестора.
Carlsberg Ukraine	Данія	Харчова промисловість / напої	У 2025 році підприємство отримало 2,18 млрд грн чистого прибутку та продовжило роботу заводів.	Значний платник податків і стабільний виробник споживчої продукції.

Джерело: складено автором на основі [12]

Ці приклади показують, що підприємства з іноземними інвестиціями виконують різні функції: одні забезпечують експорт і валютні надходження, інші

підтримують внутрішній споживчий ринок, треті створюють робочі місця та відновлюють зруйновані виробничі потужності. Наприклад, Philip Morris заявила про інвестицію 30 млн дол. США у нову виробничу потужність у Львівській області з 250 робочими місцями, а Nestlé ще на початку повномасштабної війни мала в Україні близько 5 тис. працівників і три заводи.

В експорті роль іноземних підприємств є особливо помітною у металургії, харчовій промисловості, агросекторі, IT, виробництві комплектуючих і споживчих товарів. Водночас Україна поки недостатньо інтегрована у глобальні ланцюги створення вартості. OECD зазначає, що частка середньо- та високотехнологічного експорту в українському промисловому експорті знизилася приблизно з 40% у 2014 році до 32% у 2022 році, тоді як у країнах-партнерах цей показник був значно вищим. Це означає, що іноземні інвестиції поки не забезпечили достатнього переходу України від сировинно-орієнтованого експорту до експорту продукції з високою доданою вартістю.

Отже, аналіз діяльності та ролі підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України за 2023–2025 роки дає підстави зробити висновок, що їхнє значення є системним. Попри воєнні ризики, вони залишаються важливим джерелом капіталу, технологій, зайнятості, податкових надходжень, експортної виручки та модернізації галузей. Практичні кейси Bayer, Saint-Gobain, Nestlé, NEQSOL Holding і McDonald's Ukraine підтверджують, що іноземний бізнес в Україні працює не номінально, а через конкретні виробничі, інфраструктурні та сервісні рішення. Тому в сучасних умовах підприємства з іноземними інвестиціями слід розглядати як один із ключових елементів економічної стійкості та відновлення України

2.3 Оцінка ефективності та результативності функціонування підприємств з іноземним капіталом

У рамках даного дослідження доцільно провести SWOT-аналіз процесу залучення іноземного капіталу в економіку України (див. табл. 2.9.), що

дозволить більш комплексно оцінити сильні та слабкі сторони, а також визначити потенційні можливості й загрози.

Такий підхід дає змогу систематизувати ключові фактори, які впливають на інвестиційну привабливість країни, виявити конкурентні переваги національної економіки, окреслити наявні проблеми та ризики, а також визначити перспективні напрями для активізації припливу іноземних інвестицій у майбутньому [41, с. 70].

Таблиця 2.7.-SWOT-аналіз залучення іноземних інвестицій в економіку України

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
1.Вигідне географічне розташування; 2.Значний природноресурсний потенціал та наявність перспективних галузей; 3.Розвинена сировинна база; 4.Кваліфікована та відносно недорога робоча сила; 5. Високий рівень освіченості населення; 6. Угода про асоціацію з ЄС та інтеграція у європейський ринок;	1.Воєнні ризики ; 2.Високий рівень корупції; 3. Нестабільне регуляторне середовище;; 4.Недостатній рівень захисту прав інвесторів; 5.Обмежена доступність фінансування.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
1. Післявоєнна відбудова України; 2.Розширення економічних зв'язків із ЄС; 3.Впровадження інноваційних технологій; 4.Розвиток державних програм підтримки інвесторів; 5. Залучення інвестицій у відновлювану; енергетику та екологічно чисті технології; 6. Розвиток логістичної інфраструктури.	1.Продовження бойових дій; 2.Геополітична нестабільність, можливі геополітичні ускладнення; 3.Нестабільність валютного курсу; 4.Міграція робочої сили; 5. Посилення конкуренції за міжнародний капітал.

Джерело: складено автором на основі [41]

Проведений SWOT-аналіз свідчить про те, що Україна водночас має як вагомні переваги, так і серйозні обмеження у сфері залучення іноземного капіталу. До сильних сторін належать вигідне географічне положення, значні природні ресурси та поступова інтеграція до європейського економічного простору.

Водночас існує низка стримувальних факторів, серед яких - поширеність корупції, недосконалість регуляторного середовища та обмежені фінансові можливості. Поряд із цим відкриваються перспективи, пов'язані з відбудовою країни після війни, поглибленням співпраці з Європейським Союзом та впровадженням сучасних технологій [24, с.88].

Серед ключових проблем, що ускладнюють залучення іноземних інвестицій, можна виокремити такі:

- збройна агресія російської федерації суттєво підвищує ризики для інвесторів, впливаючи як на безпеку активів, так і на загальну економічну стабільність;
- недостатній розвиток інституційної бази інвестиційного середовища, включаючи недосконале законодавче регулювання та наявність адміністративних бар'єрів при започаткуванні й веденні бізнесу;
- високий рівень корупції разом із низькою прозорістю судової системи підривають довіру інвесторів, ускладнюючи захист прав власності та виконання договірних зобов'язань;
- нестабільність макроекономічних показників, що проявляється у коливаннях валютного курсу, інфляційних процесах та бюджетному дефіциті, ускладнює довгострокове інвестування;
- недостатній розвиток фінансового сектору, зокрема фондового ринку, а також обмежений доступ до кредитування, що стримує реалізацію інвестиційних проєктів, особливо для малого та середнього бізнесу.

Крім того, важливою проблемою залишається недорозвинена інфраструктура - передусім транспортна та енергетична, що підвищує витрати інвесторів і знижує привабливість реалізації проєктів. Наявність зазначених труднощів потребує комплексного підходу до їх подолання та формування ефективної державної політики, спрямованої на покращення інвестиційного клімату [35, с. 76].

Водночас одним із визначальних чинників економічної стійкості та зростання України виступають прямі іноземні інвестиції, які забезпечують

ресурси для оновлення виробництва, впровадження інновацій і розвитку інфраструктури. Аналіз їх впливу на різні галузі економіки є важливим для розуміння ролі зовнішнього капіталу у структурних змінах. У зв'язку з цим доцільно перейти до розгляду статистичних показників, що дозволяють оцінити внесок іноземних інвестицій у стабільність економіки.

Слід також зазначити, що згідно з результатами дослідження «Індекс інвестиційної привабливості України», проведеного European Business Association, оцінка інвестиційного клімату формується з урахуванням поточних економічних умов, рівня довіри бізнесу та очікувань інвесторів щодо подальшого розвитку країни [23, с. 78].

У межах індикаторно-коефіцієнтного підходу насамперед слід проаналізувати базові статистичні показники, що характеризують середовище функціонування підприємств з іноземним капіталом в Україні. Окрім динаміки ПІІ, важливими є загальний обсяг капітальних інвестицій в економіку, індекс інвестиційної привабливості та частка компаній, що планують продовжувати інвестування в Україну. У 2024 році індекс інвестиційної привабливості ЄБА підвищився до 2,49 бала з 5 проти 2,44 у 2023 році, а в 2025 році зріс до 2,70. Частка компаній, які заявили про готовність продовжувати інвестувати, зросла з 57% у 2023 році до 70% у 2024 році та 72% у 2025 році. Паралельно обсяг капітальних інвестицій в Україні, за даними Держстату, досяг 534,4 млрд грн у 2024 році та 669,3 млрд грн у 2025 році.

Таблиця 2.8.-Базові показники для оцінки функціонування підприємств з іноземним капіталом в Україні у 2023–2025 рр.

Показник	2023	2024	2025	Тенденція
Приплив ПІІ в Україну, млрд дол. США	4,247	3,329	2,602	зниження
Запас ПІІ на кінець року, млрд дол. США	55,8	57,3	60,9	зростання
Індекс інвестиційної привабливості ЄБА, балів з 5	2,44	2,49	2,70	зростання
Компанії,що планують продовжувати інвестування, %	57	70	72	зростання
Капітальні інвестиції в економіку України, млрд грн	395,5	534,4	669,3	зростання

Джерело: складено автором на основі [37]

Дані таблиці 2.8 дають підстави стверджувати, що результативність функціонування підприємств з іноземним капіталом в Україні у 2023–2025 роках була відносно високою навіть в умовах воєнних ризиків та економічної нестабільності. Незважаючи на коливання обсягів річного припливу прямих іноземних інвестицій, загальний запас іноземного капіталу в економіці продовжував зростати, що свідчить про збереження інтересу іноземних інвесторів до українського ринку. Така тенденція вказує на те, що значна частина міжнародних компаній обрала стратегію довгострокової присутності, адаптації до нових умов господарювання та поступового реінвестування отриманих ресурсів [24, с. 88].

Водночас позитивною тенденцією стало покращення оцінок інвестиційного клімату з боку бізнесу. Індекс інвестиційної привабливості Європейської Бізнес

Асоціації демонстрував поступове зростання протягом досліджуваного періоду, що свідчить про підвищення рівня довіри інвесторів до перспектив розвитку української економіки. Також спостерігалось збільшення частки компаній, які планують продовжувати інвестування в Україну, що підтверджує формування позитивних довгострокових очікувань щодо післявоєнного відновлення країни. Важливим показником результативності діяльності підприємств з іноземним капіталом є також зростання обсягів капітальних інвестицій. Їх позитивна динаміка свідчить про продовження модернізації виробництва, оновлення матеріально-технічної бази підприємств та реалізацію нових інвестиційних проєктів. У сукупності зазначені тенденції підтверджують, що підприємства з іноземним капіталом залишаються одним із важливих чинників підтримки економічної активності, зайнятості населення та стійкості національної економіки в умовах воєнного стану.

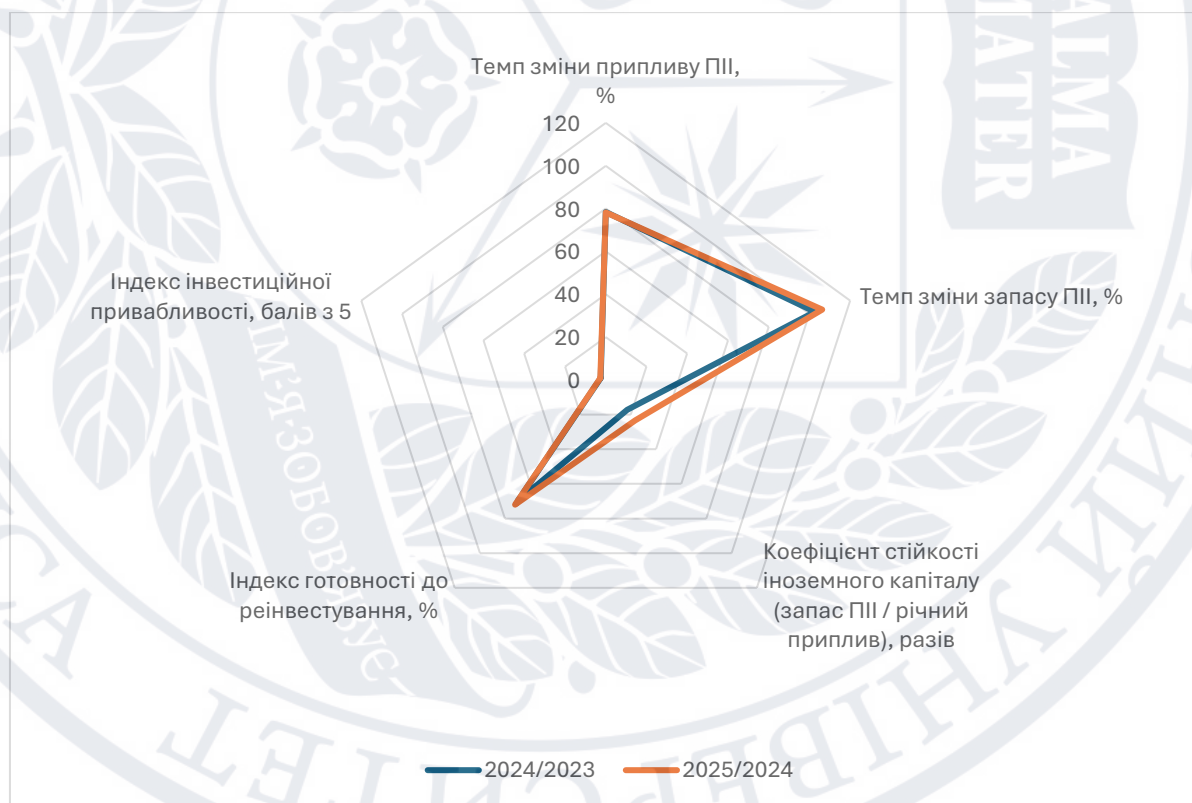

Рисунок 2.6. Система показників результативності діяльності підприємств з іноземним капіталом в Україні"

Джерело: складено автором на основі [21]

Результати рисунку 2.6 свідчать, що з позиції аналізу підприємства з іноземним капіталом в Україні виявили високу стійкість, але помірну динаміку розширення. Зменшення річного припливу ПП не можна трактувати як зниження ефективності вже діючих підприємств. Навпаки, зростання запасу ПП та коефіцієнта стійкості показує, що іноземний бізнес не лише зберігає активи, а й поглиблює свою присутність. Це характерно для економік, які проходять період підвищеного ризику: нові гравці заходять обережно, але старі інвестори, які вже зрозуміли ринок, продовжують діяльність і часто розширюються саме за рахунок реінвестування прибутку [41, с. 56].

Отже, ефективність і результативність функціонування підприємств з іноземним капіталом в Україні в сучасних умовах слід оцінювати комплексно. Якщо виходити лише з обсягу нових ПП, картина буде стриманою, оскільки нові вкладення справді зменшилися. Але якщо брати до уваги стійкість уже вкладеного капіталу, готовність компаній до подальшого інвестування, створення робочих місць, розвиток експорту, податкові надходження та стратегічну модернізацію галузей, то роль і результативність таких підприємств є високими. Саме тому підприємства з іноземним капіталом слід розглядати як один із ключових факторів економічної адаптації, відновлення та євроінтеграції України.

Ефективність підприємств з іноземними інвестиціями доцільно оцінювати за системою показників: рентабельність, чистий прибуток, продуктивність праці, експортна активність, інноваційність, здатність зберігати зайнятість і фінансова стійкість. В умовах війни важливо враховувати не лише прибутковість, а й здатність підприємства підтримувати операційну діяльність, відновлювати активи, зберігати персонал і забезпечувати виробництво в умовах перебоїв з електроенергією, логістикою та постачанням. Для більш об'єктивної оцінки результативності діяльності доцільно порівняти окремі показники підприємств з іноземним і національним капіталом, що наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9. - Порівняння окремих показників підприємств з іноземним і національним капіталом

Показник	Підприємства з іноземним капіталом	Вітчизняні підприємства	Аналітичний висновок
Масштаб діяльності	Частіше представлені серед великих підприємств; у 2019 році 15% великих фірм мали щонайменше 10% іноземної власності	Переважають серед малих і середніх компаній	Іноземний капітал концентрується у більших і капіталомістких бізнесах
Експортна активність	У великих фірм частка прямих експортерів у 2019 році становила 30,2%	У малих фірм — 6,3%, у середніх — 13,2%	Великі компанії, серед яких частіше є іноземні інвестори, активніше виходять на зовнішні ринки
Використання імпортних ресурсів	У виробництві частіше застосовують іноземну сировину, обладнання, технології	Більше залежать від внутрішніх ресурсів	Це підвищує технологічний рівень, але створює валютні та логістичні ризики
Управління	Формалізовані процедури, аудит, комплаєнс, стандарти материнських компаній	Управління часто менш формалізоване	Іноземні підприємства мають вищу організаційну дисципліну
Продуктивність	За дослідженнями KSE, у сільському господарстві, промисловості та ІТ іноземні компанії мали більший обсяг продажів на одного працівника	Нижчі показники продажів на одного зайнятого у порівнянних секторах	Іноземна власність часто пов'язана з вищою продуктивністю праці

Джерело: складено автором на основі [30]

За даними World Bank Enterprise Surveys, великі українські фірми у 2019 році мали значно вищу експортну активність: 30,2% великих компаній прямо експортували не менше 10% продажів, тоді як серед малих фірм цей показник становив 6,3%, а серед середніх — 13,2%. Це важливо, оскільки саме серед великих підприємств частка компаній з іноземною участю була найвищою. Така тенденція свідчить про те, що іноземний капітал в Україні переважно

концентрується у підприємствах, орієнтованих на зовнішні ринки та інтегрованих у міжнародні виробничі й логістичні ланцюги.

Крім того, підприємства з іноземною участю зазвичай мають кращий доступ до міжнародних ринків збуту, сучасних технологій, управлінських практик та фінансових ресурсів. Це дозволяє їм підтримувати вищу конкурентоспроможність навіть в умовах економічної нестабільності. Важливо й те, що іноземні компанії частіше впроваджують міжнародні стандарти якості, системи контролю та сучасні підходи до організації праці, що позитивно впливає на продуктивність і загальну ефективність діяльності.

Важливою особливістю підприємств з іноземним капіталом є також активніше використання сучасних технологій, обладнання та виробничих рішень, які надходять через міжнародні корпоративні мережі. Це сприяє модернізації виробничих процесів, підвищенню якості продукції та наближенню українських підприємств до міжнародних стандартів ведення бізнесу. Разом із тим така залежність від імпортованих ресурсів може підвищувати чутливість компаній до валютних коливань та змін у міжнародних логістичних ланцюгах.

Крім технологічних переваг, підприємства з іноземною участю характеризуються більш формалізованими підходами до управління. У їх діяльності широко застосовуються процедури внутрішнього контролю, аудиту, комплаєнсу та корпоративного управління, що забезпечує вищий рівень організаційної дисципліни та ефективності прийняття управлінських рішень.

Дослідження також свідчать, що підприємства з іноземним капіталом часто демонструють вищі показники продуктивності праці порівняно з аналогічними вітчизняними компаніями. Це пояснюється впровадженням сучасних технологій, використанням інноваційного обладнання, доступом до міжнародного досвіду та ефективнішою організацією виробничих процесів. У результаті такі підприємства забезпечують вищу віддачу на одного працівника та роблять вагомий внесок у підвищення ефективності національної економіки.

Одночасно активна експортна орієнтація підприємств з іноземним капіталом має суттєве значення для економіки України, оскільки забезпечує

валютні надходження, підтримує зайнятість населення та сприяє інтеграції держави у світову економіку. У довгостроковій перспективі це створює передумови для модернізації окремих галузей, розвитку виробничої кооперації та підвищення інвестиційної привабливості країни загалом.

Для більш об'єктивної оцінки результативності функціонування підприємств з іноземним капіталом доцільно проаналізувати показники продуктивності праці. Саме продуктивність дозволяє оцінити ефективність використання трудових ресурсів та визначити, наскільки іноземний капітал сприяє підвищенню економічної віддачі підприємств. Порівняння відповідних показників за окремими видами економічної діяльності наведено на рисунку 2.7.

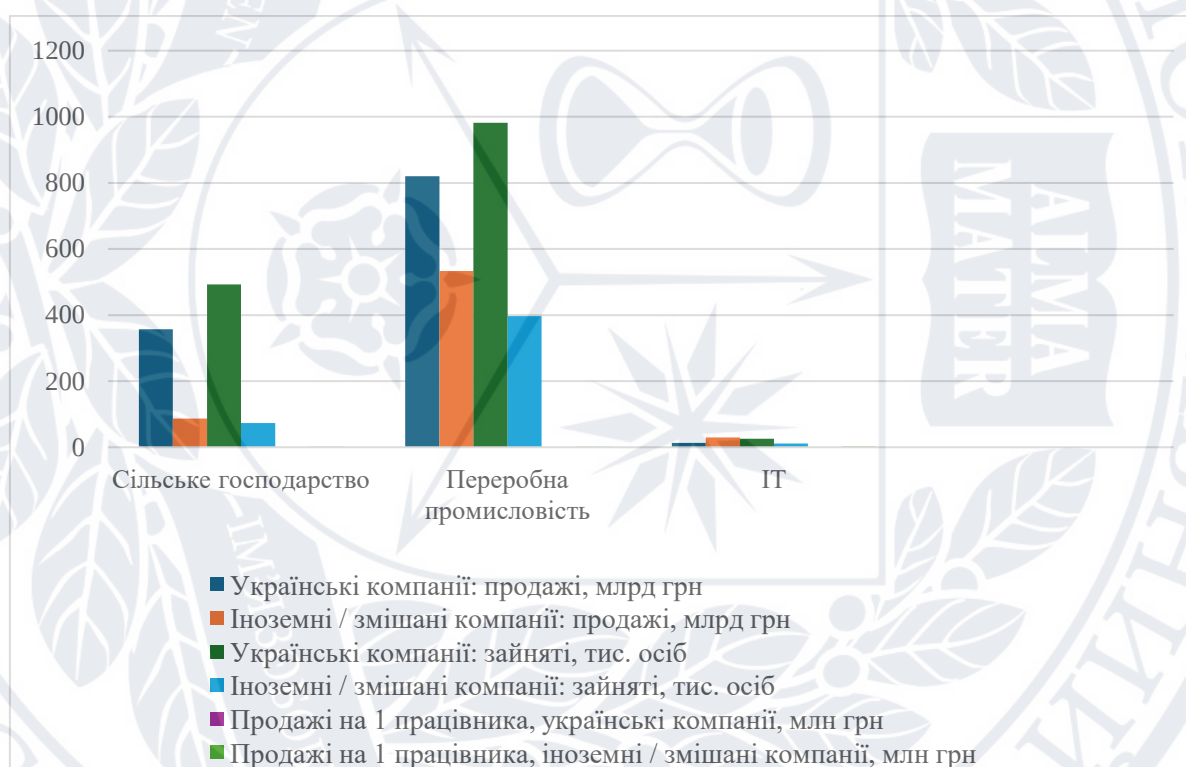

Рис.2.7 -Розрахунок продуктивності праці підприємств за формою власності, 2025рік

Джерело: складено автором на основі [11]

Розрахунок показує, що у всіх трьох секторах продажі на одного працівника в іноземних або змішаних компаніях були вищими, ніж у компаніях з українською власністю. У сільському господарстві різниця становила приблизно

1,6 раза, у переробній промисловості — також близько 1,6 раза, а в ІТ — понад 5 разів. Це підтверджує тезу про вищу продуктивність іноземних підприємств, яка може пояснюватися кращим доступом до капіталу, технологій, управлінських практик і зовнішніх ринків. У дослідженні KSE також зазначено, що іноземні компанії в середньому є більшими за українські та мають вищий показник продажів на одного працівника. Вищий рівень продуктивності праці дозволяє таким підприємствам ефективніше використовувати наявні ресурси, швидше впроваджувати інновації та підтримувати конкурентні позиції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Отримані результати підтверджують, що присутність іноземного капіталу позитивно впливає на ефективність господарської діяльності підприємств, сприяє поширенню сучасних технологій та управлінських практик, а також забезпечує підвищення конкурентоспроможності окремих галузей економіки. Таким чином, іноземні інвестиції виконують не лише фінансову функцію, а й виступають важливим чинником технологічної модернізації та зростання продуктивності праці в Україні.

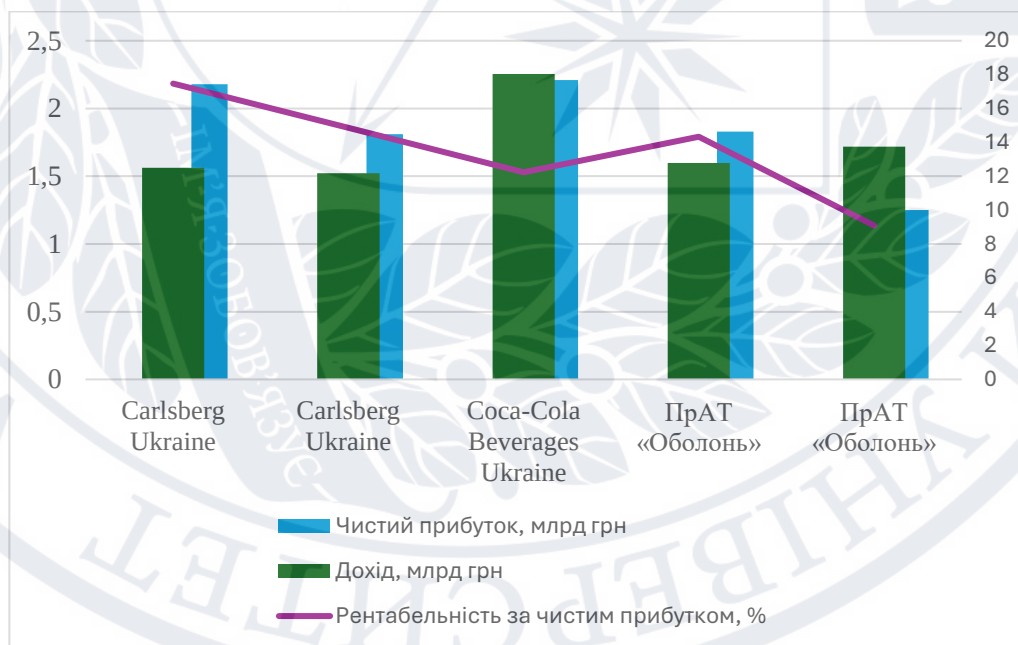

Рисунок 2.8- Порівняння фінансових результатів та рентабельності окремих підприємств з іноземним і українським капіталом у 2025 році

Джерело: складено автором на основі [40]

Дані рисунка 2.8 свідчать, що підприємства з іноземним капіталом загалом демонструють високий рівень фінансової результативності навіть в умовах воєнного стану. Порівняння доходу, чистого прибутку та рентабельності показує, що іноземні компанії здатні забезпечувати стабільні фінансові результати завдяки доступу до сучасних технологій, міжнародних ринків збуту, ефективних управлінських практик та фінансових ресурсів.

Порівняння показує, що окремі підприємства з іноземним капіталом демонструють високий рівень прибутковості навіть в умовах війни. Carlsberg Ukraine у 2025 році отримала 2,18 млрд грн чистого прибутку, а її рентабельність становила 17,47%; у 2025 році прибуток знизився до 1,81 млрд грн, але рентабельність залишилася достатньо високою — 14,86%. Coca-Cola Beverages Ukraine у 2025 році мала 18,03 млрд грн витрат і 2,21 млрд грн чистого прибутку, що дає розрахункову рентабельність близько 12,23%. Для порівняння, українська «Оболонь» у 2024 році мала рентабельність близько 14,33%, а у 2025 році — близько 9,09%. Це свідчить про те, що підприємства з іноземним капіталом у середньому мають вищу здатність підтримувати прибутковість та ефективніше адаптуватися до складних економічних умов.

Разом з тим не всі підприємства з іноземним капіталом є прибутковими. Металургійний сектор демонструє іншу ситуацію: ArcelorMittal Kryvyi Rih залишається стратегічно важливим роботодавцем та експортером, але через війну, енергетичні витрати, логістику й падіння попиту підприємство зазнало значних збитків. У 2024 році чистий збиток комбінату становив 11,8 млрд грн, у першому півріччі 2025 року він скоротився на 37,5% — до 3,8 млрд грн. Одночасно виробництво сталі у 2025 році зросло майже на 70% та досягло 1,65 млн т, що свідчить про поступове відновлення виробничої діяльності. Це свідчить, що ефективність підприємств з іноземними інвестиціями залежить не лише від якості менеджменту, а й від галузевих умов, доступу до портів, енергетичних витрат і безпекової ситуації.

Отримані результати підтверджують, що ефективність підприємств з іноземним капіталом визначається не лише якістю корпоративного управління та обсягом залучених інвестицій, а й галузевими особливостями, рівнем розвитку інфраструктури, доступністю логістичних маршрутів, енергетичними витратами та безпековими умовами ведення бізнесу. Найкращі показники демонструють компанії у харчовій промисловості, виробництві напоїв, ІТ та окремих експортних секторах. Натомість у металургії й капіталомістких галузях воєнні ризики можуть нівелювати переваги іноземного капіталу.

Таким чином, підприємства з іноземними інвестиціями відіграють важливу роль у формуванні валового внутрішнього продукту, розвитку експорту, створенні робочих місць та поширенні сучасних технологій. Загалом проведений аналіз підтверджує, що підприємства з іноземним капіталом частіше характеризуються вищою продуктивністю праці, кращими фінансовими результатами, активнішою експортною діяльністю та вищими стандартами управління. Водночас для повнішої реалізації їхнього потенціалу необхідними залишаються подальше покращення інвестиційного клімату, розвиток логістичної інфраструктури, забезпечення стабільності регуляторного середовища та посилення гарантій захисту інвесторів.

Висновки до розділу 2

Отже, аналіз динаміки іноземних інвестицій показав, що на різних етапах економічного розвитку України спостерігалися як періоди активного залучення капіталу, так і періоди його скорочення або уповільнення. Особливо негативно на інвестиційні процеси вплинули воєнні дії, руйнування інфраструктури, логістичні обмеження, зростання ризиків для бізнесу та невизначеність щодо довгострокового планування. Водночас навіть в умовах складної економічної ситуації Україна зберігає інвестиційний потенціал завдяки вигідному географічному положенню, доступу до європейських ринків, наявності природних ресурсів, розвиненому аграрному сектору, ІТ-галузі, промисловій базі та кваліфікованим трудовим ресурсам.

У структурі іноземних інвестицій простежується концентрація капіталу у найбільш прибуткових і відносно швидкоокупних сферах. Значна частина інвестицій спрямовується у фінансову діяльність, торгівлю, промисловість, операції з нерухомістю, інформаційні технології, аграрний сектор і переробну промисловість.

Окрему увагу приділено ролі підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України. Визначено, що такі підприємства сприяють створенню робочих місць, збільшенню податкових надходжень, розвитку експорту, запровадженню сучасних технологій, поширенню міжнародних стандартів управління та підвищенню конкурентного середовища.

Разом з тим ефективність підприємств з іноземним капіталом не є однаковою в усіх галузях. Найкращі результати демонструють ті підприємства, які поєднують іноземний капітал із локальними ресурсами, експортною орієнтацією, сучасним менеджментом і стабільними виробничими зв'язками. Менш результативними є проекти, орієнтовані лише на короткострокове отримання прибутку, використання дешевої робочої сили або сировинної бази без суттєвого технологічного оновлення.

РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УКРАЇНІ

3.1 Проблеми та ризики функціонування підприємств з іноземними інвестиціями

Станом на 2026 рік функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні відбувається в умовах поєднання двох протилежних тенденцій. З одного боку, український ринок зберігає інвестиційну привабливість у секторах агробізнесу, IT, логістики, енергетики, будівельних матеріалів і телекомунікацій, а частина міжнародних груп не лише не залишає країну, а й продовжує капіталовкладення. З іншого боку, сама модель роботи іноземного бізнесу стала значно більш ризиковою, дорожчою та складнішою в операційному управлінні. За даними Європейської Бізнес Асоціації, інтегральний індекс інвестиційної привабливості України у 2025 році становив лише 2,70 бала з 5, а серед головних бар'єрів керівники компаній назвали війну, корупцію, слабку судову систему, дефіцит кадрів, атаки на енергосистему та валютні обмеження. Характерно, що 78% опитаних вказали саме на валютні обмеження як чинник погіршення інвестиційної привабливості країни.

Найбільш системною проблемою для підприємств з іноземними інвестиціями залишається воєнний ризик. Йдеться не лише про фізичне знищення активів, а й про постійну невизначеність щодо безперервності виробництва, безпеки персоналу, страхування майна, доступу до інфраструктури та окупності довгострокових проєктів. За оновленою оцінкою Світового банку, уряду України, Єврокомісії та ООН, прямі пошкодження в Україні станом на кінець 2025 року перевищили 195 млрд дол. США, причому найбільше постраждали житловий фонд, транспорт і енергетика. Особливо важливо для іноземного бізнесу те, що потреби у транспортному секторі зросли приблизно на 24% через посилення атак на залізницю та порти у 2025 році, а пошкодження в енергетиці за рік збільшилися ще приблизно на 21%. Це означає, що ризик для інвестора сьогодні виникає не лише на лінії фронту, а й у тилкових регіонах, де

підприємство може формально бути в безпечнішій області, але фактично залежати від вразливих енергетичних і логістичних вузлів [23 ,с. 67].

Воєнний характер ризиків безпосередньо впливає на виробничі рішення міжнародних компаній. Показовим є приклад ArcelorMittal Kryvyi Rih, яке у січні 2026 року оголосило про закриття одного з виробничих підрозділів, посиляючись одночасно на наслідки російських атак, високі ціни на електроенергію та погіршення економічної доцільності роботи окремого переділу. Раніше, на початку січня 2026 року, через обстріли енергетичної інфраструктури компанія тимчасово призупиняла частину виробництва, так само як і інші металургійні підприємства. Для підприємств з іноземним капіталом це дуже важливий сигнал: навіть великі транснаціональні групи з доступом до глобального фінансування не можуть повністю нейтралізувати ризик воєнних збоїв. У практичному вимірі це проявляється в перегляді виробничих графіків, скороченні енергоємних операцій, перенесенні частини ланцюгів вартості за межі України або відмові від нових проєктів із довгим інвестиційним циклом.

Другою критичною проблемою є нестабільність енергозабезпечення та зростання енергетичних витрат. Національний банк України у лютому 2026 року прямо погіршив прогноз щодо дефіциту електроенергії на рік і знизив очікування зростання ВВП через масштабні атаки на енергосистему. У березні 2026 року НБУ також зазначав, що складна ситуація в енергетиці погіршувала інфляційні очікування населення і бізнесу, а отже підвищувала загальну вартість операцій. Для підприємств з іноземними інвестиціями це означає необхідність додаткових капіталовкладень у генератори, газопоршневі установки, системи накопичення енергії, резервні канали живлення та модернізацію внутрішніх мереж. Такі витрати часто не створюють нової доданої вартості, але стають обов'язковою умовою виживання. У результаті міжнародний інвестор, який порівнює Україну з іншими країнами Центрально-Східної Європи, бачить не лише нижчу собівартість праці, а й приховану “надбавку за ризик”, пов'язану з енергетичною автономією [29 ,с. 88].

Окрему групу ризиків формує кадровий дефіцит, який у 2026 році вже став не локальною, а системною проблемою. За даними Європейської Бізнес Асоціації, протягом 2025 року 83% компаній активно наймали працівників, а у 2026 році лише 6% роботодавців не планують підвищення заробітної плати. Більшість компаній змушені одночасно утримувати персонал, перекваліфіковувати працівників і підвищувати зарплати. НБУ також прогнозує, що через складну безпекову ситуацію чистий відтік населення у 2026 році становитиме близько 0,2 млн осіб, при цьому ринок праці вимагатиме великої кількості працівників для відбудови й інвестиційних проєктів. Для підприємств з іноземним капіталом це означає конкуренцію за кадри не тільки між приватними компаніями, а й з державним сектором, оборонною сферою та міжнародними гуманітарними проєктами. Особливо гостро дефіцит кадрів проявляється у виробництві, логістиці, технічному обслуговуванні, інженерних професіях та робітничих спеціальностях.

Практика регіонального бізнесу підтверджує масштаб цієї проблеми. У Південному регіоні України 100% опитаних компаній назвали дефіцит кадрів, спричинений мобілізацією та міграцією, негативним фактором для ведення бізнесу, а 72% повідомили про наявність мобілізованих працівників. Крім того, 44% компаній вказали на труднощі з бронюванням персоналу. Для підприємств з іноземними інвестиціями така ситуація створює одразу кілька ризиків: зрив виробничих планів, подорожчання фонду оплати праці, вимушену автоматизацію, втрату знань усередині компанії та зниження якості менеджменту середньої ланки.

Серйозною перешкодою залишається регуляторно-правова невизначеність, насамперед у податковій та судовій сферах. Податковий індекс ЄБА за підсумками 2025 року склав 2,94 бала з 5 і залишився в негативній зоні. Сам факт покращення порівняно з попереднім роком не скасовує того, що бізнес продовжує скаржитися на податкові перевірки, законодавчі колізії та необґрунтовані запити. Для іноземного інвестора проблема полягає не тільки у фіскальному навантаженні, а й у низькій передбачуваності тлумачення норм. У

такому середовищі складніше будувати довгострокові фінансові моделі, оцінювати строк окупності, розраховувати дивідендну політику та структурувати внутрішньогрупові операції. Додатково ризик посилюється слабкістю судового захисту, оскільки навіть правильна юридична позиція не гарантує швидкого й ефективного відновлення порушеного права. Саме тому ЄБА продовжує називати слабку судову систему одним із ключових бар'єрів для інвестицій поряд із війною та корупцією [42, с. 67].

Проблема корупції для підприємств з іноземними інвестиціями у 2026 році має дещо інший зміст, ніж у довоєнний період. Вона проявляється не лише як пряме вимагання неправомірної вигоди, а як сукупність транзакційних втрат: вибіркове адміністрування, затягування погоджень, суб'єктивність контролюючих органів, тиск під час перевірок, непрозорість окремих процедур та потреба у надмірній комплаєнс-перевірці контрагентів. Показово, що в інвестиційному опитуванні ЄБА внутрішні загрози, такі як корупція і слабкі суди, були прямо поставлені в один ряд із зовнішньою загрозою російської агресії. Для міжнародних компаній це критично ще й тому, що вони діють за глобальними правилами комплаєнсу, підпадають під антикорупційне законодавство своїх юрисдикцій і не можуть приймати “неформальні” рішення, які інколи використовують локальні гравці. Тому навіть обмежені прояви корупційного ризику для іноземного підприємства можуть блокувати угоду, закупівлю або вхід у новий регіон.

Значним стримуючим чинником залишаються валютні обмеження та складність управління міжнародними фінансовими потоками. Хоча НБУ у 2025–2026 роках поступово послаблював валютні обмеження, у січні 2026 року регулятор прямо заявив, що ці кроки спрямовані на підтримку роботи українського бізнесу і створення можливостей для реструктуризації “старих” зовнішніх кредитів. Тобто сама необхідність подальшої лібералізації свідчить, що проблема ще не вирішена повністю. Для підприємств з іноземними інвестиціями валютний контроль впливає на репатріацію доходів, погашення міжфірмових позик, платежі за ліцензіями, консультаційними та технологічними

послугами, а також на структуру фінансування нових проєктів. У практичному сенсі це означає, що інвестор не оцінює лише прибутковість бізнесу в Україні; він оцінює здатність своєчасно повернути капітал, обслуговувати зовнішні зобов'язання та виконувати корпоративні фінансові політики материнської компанії [14, с. 79].

Не менш важливим ризиком є логістична нестабільність. Навіть після часткової адаптації бізнесу до умов війни українська логістика залишається дорожчою, повільнішою і більш чутливою до безпекових шоків, ніж у країнах-конкурентах за іноземний капітал. За оцінками Світового банку, саме транспортний сектор у 2025 році зазнав нового зростання потреб через атаки на порти й залізницю. На рівні бізнес-опитувань у південних областях 56% компаній назвали логістичні труднощі одним із головних бар'єрів. Навіть митна сфера, яка за індексом ЄБА продемонструвала найкращий результат за десятиліття, не позбавлена серйозних проблем: 60% респондентів повідомили про труднощі з коригуванням митної вартості. Для підприємств з іноземними інвестиціями це означає ризик затримки поставок, додаткових витрат на складування, спорів щодо митної оцінки та погіршення надійності контрактів із закордонними партнерами.

Певний парадокс 2026 року полягає в тому, що іноземні інвестори не зникають з українського ринку, але дедалі частіше обирають вибірково, а не масштабну модель присутності. За оцінкою KPMG M&A Radar 2025, оприлюдненою через ЄБА у лютому 2026 року, 2025 рік показав структурну зміну українського ринку злиттів і поглинань: внутрішній капітал став головним драйвером угод, тоді як іноземні інвестори діяли більш вибірково через менші за масштабом стратегічні транзакції; помітним винятком названо угоду Bunge щодо ViOil. Це свідчить, що основний ризик для іноземного бізнесу в Україні сьогодні полягає не у повній неможливості роботи, а в обмеженій готовності брати на себе великі довгострокові зобов'язання. Інвестор частіше заходить через партнерство, локальну дочірню структуру, тестову виробничу лінію, придбання існуючого

активу або точкове фінансування, а не через класичний “greenfield” у великому масштабі.

Окремої уваги заслуговує проблема страхування воєнних ризиків. Після 2022 року міжнародні перестраховики значною мірою вийшли з українського ринку, що різко обмежило можливості місцевих страховиків покривати комерційні ризики бізнесу. У 2025 році за підтримки ЄБРР, Aon та міжнародного перестраховика MS Amlin було запущено новий механізм страхування воєнних ризиків, а українські компанії INGO, Colonnade та UNIQA почали пропонувати відповідні поліси для внутрішніх вантажів, автотранспорту і рухомого складу. Це дуже позитивний крок, однак сам факт створення спеціального механізму підтверджує, що звичайний страховий ринок не здатен самотійно покривати такий рівень ризику. Для підприємств з іноземними інвестиціями це означає, що частина проєктів і далі залишається недостатньо захищеною, особливо якщо йдеться про нерухомі активи, великі інфраструктурні об'єкти або складні виробничі комплекси. Навіть за наявності нових інструментів попит на страхування воєнних ризиків уже в перші тижні роботи механізму виявився високим, що вказує на масштаб незадоволеного ринку [51, с.65].

Для частини іноземних компаній ризики зміщуються також у площину зовнішньоекономічного та екологічного регулювання. Із 1 січня 2026 року в ЄС запрацював СВМ у визначальному режимі, а отже експортери продукції з високою вуглецевою складовою мусять враховувати нові вимоги вже не як майбутню, а як поточну реальність. Це особливо чутливо для металургії, цементу, добрив та інших енергоємних виробництв, де в Україні і без того висока собівартість через війну, дорогу енергію та зношену інфраструктуру. Для підприємств з іноземним капіталом, орієнтованих на європейський ринок, виникає подвійний тиск: з одного боку, потрібно інвестувати у декарбонізацію та облік викидів, з іншого - зберігати конкурентоспроможність в умовах воєнної економіки. Приклад ArcelorMittal Kryvyi Rih, яке прямо згадувало вплив екологічної політики ЄС разом із високими енергетичними витратами, показує,

що інтеграція до ринку ЄС створює не лише нові можливості, а й нові витратні ризики для інвестора [24 ,с. 78].

Водночас слід підкреслити, що підприємства з іноземними інвестиціями не розглядають Україну виключно як простір ризиків. За даними ЄБА, 72% опитаних компаній планують і надалі інвестувати в український ринок, а частка менеджерів, які вважають вхід в Україну прибутковим для нових інвесторів, зросла до 29%. Крім того, низка міжнародних груп продовжує конкретні проекти: NEQSOL HOLDING після придбання UMCC Titanium розвиває титановий напрям і телеком-сектор, а великі фінансові інституції на кшталт MIGA та ЄБРР розгортають гарантійні механізми для банків і страхування.

Отже, у 2026 році головні проблеми та ризики функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні концентруються навколо воєнної небезпеки, енергетичної нестабільності, кадрового дефіциту, складного регуляторного середовища, корупційно-судових бар'єрів, валютних обмежень, логістичних проблем, дефіциту повноцінного страхового покриття та нових вимог європейського ринку. Їхня спільна риса полягає в тому, що вони не діють ізольовано: воєнні атаки погіршують енергетику, енергетика підвищує інфляцію й собівартість, кадровий дефіцит збільшує витрати на персонал, а регуляторна нестабільність посилює вартість кожного управлінського рішення. Саме тому практичний аналіз підприємств з іноземними інвестиціями в Україні має базуватися не лише на фінансових показниках, а й на оцінці їхньої стійкості до комплексних операційних ризиків. У сучасних умовах конкурентною перевагою стає не просто наявність іноземного капіталу, а здатність підприємства швидко адаптуватися до безпекових, енергетичних, кадрових і нормативних шоків.

Для узагальнення основних проблем і ризиків, які впливають на діяльність підприємств з іноземними інвестиціями в Україні, доцільно систематизувати їх за ключовими напрямками впливу. Це дозволяє визначити найбільш вагомі фактори стримування інвестиційної активності та оцінити їхній вплив на функціонування підприємств в сучасних умовах (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Основні проблеми та ризики функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні

Група проблем	Основні прояви	Вплив на діяльність підприємств
Економічні	Інфляція, валютна нестабільність, зростання витрат, логістичні труднощі	Зростання собівартості продукції, скорочення прибутковості та інвестиційної активності
Інституційні	Нестабільність законодавства, бюрократизація, корупційні ризики, слабкість судової системи	Ускладнення ведення бізнесу та зниження довіри інвесторів
Політичні та безпекові	Воєнні ризики, руйнування інфраструктури, загрози для персоналу та активів	Зростання інвестиційних ризиків та обмеження довгострокового планування
Фінансові	Валютні обмеження, складність кредитування, проблеми репатріації прибутку	Ускладнення фінансування проєктів та управління фінансовими потоками
Кадрові	Дефіцит кваліфікованих працівників, міграція населення, мобілізація	Зростання витрат на персонал та зниження продуктивності праці
Інфраструктурні	Пошкодження транспортної та енергетичної інфраструктури, логістичні проблеми	Порушення виробничих і логістичних процесів, підвищення витрат
Екологічні та зовнішньоекономічні	Вимоги СВМ, декарбонізація виробництва, екологічні стандарти ЄС	Необхідність додаткових інвестицій у модернізацію та екологізацію виробництва

Джерело: складено автором на основі [45,14,31]

Отже як бачимо з таблиці проблеми функціонування підприємств з іноземними інвестиціями в Україні доцільно розглядати за кількома основними групами: економічні, інституційні, політико-безпекові, фінансові, організаційно-управлінські та інфраструктурні. Такий підхід дає змогу чіткіше визначити, які саме чинники стримують розвиток підприємств з іноземним капіталом і які напрями потребують першочергового вдосконалення.

До економічних проблем належать нестабільність макроекономічного середовища, коливання валютного курсу, інфляційний тиск, зростання вартості енергоресурсів, подорожчання логістики та зниження платоспроможного попиту на окремих ринках. Для іноземного інвестора ці чинники мають особливе значення, оскільки рішення про вкладення капіталу приймається з урахуванням очікуваної прибутковості, строку окупності та прогнозованості витрат. Якщо витрати підприємства швидко зростають, а ринкова ситуація залишається нестабільною, інвестор може скоротити обсяг фінансування, перенести проєкт або відмовитися від розширення діяльності [45, с. 65].

Окремою економічною проблемою є нерівномірність розвитку галузей. Іноземний капітал частіше спрямовується у сфери з відносно швидким обігом коштів або високим експортним потенціалом: торгівлю, аграрний сектор, харчову промисловість, ІТ, логістику, фінансові послуги. Натомість капіталомісткі галузі, машинобудування, інноваційне виробництво та науково-дослідна діяльність залучають іноземні інвестиції менш активно. Це обмежує структурну модернізацію економіки, оскільки іноземні вкладення не завжди спрямовуються у сфери з високою доданою вартістю.

Інституційні проблеми пов'язані з якістю державного управління, правового регулювання та захисту інвесторів. Для підприємств з іноземними інвестиціями важливими є стабільність законодавства, прозорість податкового адміністрування, ефективність судової системи, захист права власності, передбачуваність регуляторних процедур і відсутність надмірного адміністративного тиску. Якщо правила часто змінюються або застосовуються

неоднаково, це ускладнює довгострокове планування. Іноземний інвестор порівнює Україну з іншими країнами, тому навіть перспективний ринок може втрачати привабливість через слабкість інституційного середовища.

Важливою інституційною проблемою залишається складність проходження дозвільних, митних, земельних, будівельних та інших адміністративних процедур. Для підприємств, які створюють виробничі потужності, це може означати затримку запуску проєкту, збільшення витрат, порушення строків постачання обладнання або втрату частини очікуваного прибутку. Особливо це стосується великих інвестиційних проєктів, які потребують підключення до мереж, оформлення земельних ділянок, погодження будівництва, сертифікації продукції та взаємодії з кількома державними органами [14, с. 80].

Політико-безпекові проблеми є одними з найбільш суттєвих для України. Воєнні дії, ризик руйнування виробничих об'єктів, порушення логістичних маршрутів, міграція трудових ресурсів, енергетичні загрози та невизначеність щодо строків відновлення країни безпосередньо впливають на рішення іноземних інвесторів. Частина підприємств продовжує роботу, однак нові інвестори часто займають обережну позицію, очікуючи зниження безпекових ризиків. У таких умовах особливо важливими стають державні гарантії, страхування воєнних ризиків, підтримка критичної інфраструктури та міжнародні механізми захисту інвестицій.

Фінансові проблеми проявляються у складності залучення довгострокового кредитування, високій вартості позикових ресурсів, обмеженнях валютного регулювання, труднощах із репатріацією прибутку та нестабільності фінансового планування. Для іноземного підприємства важливим є не лише можливість вкласти кошти, а й можливість прогнозовано управляти фінансовими потоками. Обмеження у валютних операціях, затримки платежів або ускладнений доступ до фінансування можуть стримувати розширення діяльності навіть тих компаній, які вже працюють в Україні.

Організаційно-управлінські проблеми пов'язані з адаптацією міжнародних корпоративних стандартів до українських умов. Іноземні компанії часто працюють за жорсткими внутрішніми процедурами, які передбачають детальну звітність, комплаєнс, аудит, антикорупційні правила, стандарти якості та контроль ефективності. З одного боку, це підвищує організованість роботи підприємства.

Інфраструктурні проблеми охоплюють стан транспортної, енергетичної, логістичної та цифрової інфраструктури. Пошкодження доріг, портів, складів, виробничих приміщень, енергетичних об'єктів та логістичних вузлів підвищує витрати підприємств і знижує їхню конкурентоспроможність. Для виробничих підприємств з іноземним капіталом критично важливими є стабільне електропостачання, доступ до якісної логістики, швидке митне оформлення, наявність індустріальних майданчиків і цифрових сервісів для взаємодії з державою [31, с. 56].

Отже, проблеми функціонування підприємств з іноземними інвестиціями мають комплексний характер. Вони не обмежуються лише браком капіталу або воєнними ризиками, а охоплюють економічне середовище, якість інституцій, державне регулювання, фінансову систему, інфраструктуру та управлінські процеси.

Саме тому їх вирішення потребує не окремих тимчасових заходів, а системної державної політики, спрямованої на підвищення довіри інвесторів, покращення інвестиційного клімату, зменшення витрат ведення бізнесу та створення сприятливих умов для довгострокового функціонування підприємств з іноземним капіталом в Україні.

3.2 Інвестиційний клімат України та його вплив на залучення іноземного капіталу

Результативність залучення іноземного капіталу в умовах воєнного стану значною мірою визначається рівнем розвитку міжнародних інструментів

страхування воєнних ризиків. Саме міжнародні фінансові організації та державні інституції виступають ключовими гарантами, фактично виконуючи функцію «останнього страховика» для інвесторів.

Однією з провідних установ у цій сфері є Багатостороння агенція з гарантій інвестицій, що входить до структури Група Світового банку. Починаючи з лютого 2022 року, вона активно забезпечує страхування політичних ризиків в Україні. Її підхід базується на поетапній стратегії, яка враховує рівень ризиків і стан економічного середовища [30 ,с. 75].

Перший етап (період війни та стабілізації) спрямований на підтримання фінансової системи та забезпечення безперервності торговельних операцій. У межах цього підходу агенція надає гарантії міжнародним банківським установам, що працюють в Україні, сприяючи підтримці ліквідності та обігових коштів. Зокрема, реалізовано гарантійні механізми у рамках програм торговельного фінансування Міжнародна фінансова корпорація, що дозволило українським банкам розширити доступ до зовнішніх фінансових ресурсів.

Другий етап (період відбудови) передбачає масштабніше застосування інструментів страхування політичних ризиків для підтримки реального сектору економіки. Його повноцінна реалізація можлива лише за умов стабілізації безпекової ситуації, як на всій території країни, так і в окремих регіонах.

Активність MIGA підтверджується реалізацією низки проєктів, обсяги фінансування яких співмірні з прикладом індустріального парку Dragon Capital, для якого вже забезпечено страхове покриття воєнних ризиків на суму 9,2 млн дол. США. Водночас отримання таких гарантій вимагає від компаній проходження складних процедур перевірки, включаючи підготовку фінансової звітності за міжнародними стандартами та відповідність принципам ESG.

Запровадження поетапного підходу з боку міжнародних інституцій свідчить про те, що значні вкладення у виробничу сферу та інфраструктуру розглядаються не як початковий інструмент відбудови, а як результат досягнення стабільності. Таким чином, готовність інвесторів до довгострокових проєктів прямо залежить від покращення безпекової ситуації в країні [12 ,с. 55].

Важливе місце у системі страхування ризиків посідає Фінансова корпорація розвитку США, яка активно взаємодіє з Багатостороння агенція з гарантій інвестицій, сформувавши спільну консультативну групу для узгодження діяльності в Україні. DFC забезпечує адресне страхування політичних ризиків, зокрема оголосила про надання покриття на суму 25 млн дол. США для Superhumans Center. Крім того, у портфелі корпорації перебуває ще кілька проєктів, які знаходяться на завершальному етапі реалізації. Також DFC відіграє ключову роль у підтримці Інвестиційний фонд відбудови, сприяючи залученню як приватного, так і державного капіталу, а також технологій із США, країн ЄС та інших партнерів.

Паралельно Європейський банк реконструкції та розвитку впроваджує власні спеціалізовані інструменти. Зокрема, банк працює над формуванням окремого фонду, призначеного для страхування майна від воєнних ризиків під час транспортування та зберігання. Уже вісім донорів підтвердили готовність долучитися до фінансування цієї ініціативи на суму близько 200 млн євро. Основна мета такого механізму - мінімізувати логістичні та операційні ризики, які суттєво зростають у воєнний період.

Крім міжнародних фінансових інституцій, значну роль відіграють і національні експортно-кредитні агенції різних держав, зокрема Німеччини, Франції, Великої Британії, Італії, Польщі, Швеції, Іспанії, Австрії, Данії, Ізраїлю та Нідерландів. Вони надають страхове покриття від воєнних ризиків для своїх компаній, що істотно підвищує їхню готовність виходити на український ринок [8, с. 65].

Перелік основних міжнародних і національних інституцій, які забезпечують страхування воєнних та політичних ризиків для інвесторів в Україні, а також характеристика їхніх інструментів підтримки наведені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 -Ключові міжнародні інституції, що надають покриття воєнних ризиків

Інституція/Агенція	Тип Інструменту	Статус в Україні	Основний Фокус/Призначення
MIGA (Світовий банк)	Гарантії Політичних Ризиків (PRI)	Активна (Фаза 1: Ліквідність/Торг. Фінансування) ³	Забезпечення ліквідності міжнародних банків, Підготовка до інвестицій реального сектору (Фаза 2)
DFC (США)	Страховання Політичних Ризиків	Активна ³	Співпраця з MIGA, Стратегічні соціальні/інфраструктурні проекти, Підтримка RIF ⁵
ЄБРР	Спецфонд страхування	У процесі формування (€200 млн) ⁴	Страховання майна, що знаходиться у транзиті та на складах (Логістичні ризики)
Національні ЕКА	Експортні/Інвестиційні Гарантії	Активні ⁴	Зниження ризиків для національних компанійекспортерів/інвесторів

Джерело: складено автором на основі [40]

З метою активізації внутрішніх інвестицій уряд України застосовує адаптовані інструменти державного стимулювання. Зокрема, Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні», ухвалений у 2021 році, був спрямований на підвищення привабливості національної економіки для інвесторів. Спочатку критерії участі у програмі були досить жорсткими: обсяг вкладень мав перевищувати 20 млн євро, а також передбачалося створення щонайменше 80 робочих місць протягом п'ятирічного періоду. Проте до початку повномасштабної війни цей механізм здебільшого залишався формальним і потребував додаткового нормативного врегулювання з боку Кабінет Міністрів України [14, с. 57].

У період воєнного стану підходи до інвестиційної політики були переглянуті з урахуванням нових економічних умов. Зокрема, критерії участі були пом'якшені, щоб стимулювати реалізацію менш масштабних, але більш оперативних проектів, які здатні підтримати економічну стійкість і зайнятість

населення. Так, мінімальний обсяг інвестицій було знижено до 12 млн євро, а вимоги щодо створення робочих місць - до 10 і більше.

Таке суттєве послаблення вимог пояснюється необхідністю реагування на ключові виклики воєнного часу: підвищені ризики, що стримують великі інвестиційні проекти, а також дефіцит трудових ресурсів. У результаті акцент зміщено на підтримку більшої кількості проектів середнього масштабу, які швидко створюють робочі місця та забезпечують функціонування критично важливих секторів економіки.

Державна підтримка для таких ініціатив може сягати до 30% від загального обсягу інвестицій і надається переважно у вигляді податкових стимулів. Серед основних інструментів - звільнення від податку на прибуток на строк до п'яти років (за вибором інвестора), а також скасування ПДВ і ввізного мита при імпорті нового обладнання та комплектуючих. Переліки відповідного обладнання затверджуються урядом індивідуально для кожного проекту.

Державна підтримка поширюється на широкий спектр галузей, включаючи виробництво метану та біометану, електронні комунікації, переробну промисловість, управління відходами, транспортно-логістичну сферу, охорону здоров'я, освіту, туризм, а також культурні та креативні індустрії. Водночас видобувна діяльність із подальшою переробкою корисних копалин не підпадає під дію податкових пільг щодо прибутку [20, с. 57].

Важливу роль у супроводі інвесторів відіграє UkraineInvest, який фактично виконує функції «інвестиційного провідника». Установа забезпечує взаємодію між бізнесом, державними органами та місцевою владою, надає консультаційну підтримку, зокрема через сервіс HelpDesk, що інформує про актуальні зміни в умовах воєнного стану, податковому регулюванні, міграційних і трудових процедурах. Крім того, організація активно залучає міжнародних експертів для посилення роботи у сфері просування інвестицій, що свідчить про орієнтацію на активне залучення прямих іноземних інвестицій.

Макрофінансова політика Національний банк України відіграє визначальну роль у формуванні інвестиційного середовища, оскільки

безпосередньо впливає на вартість фінансових ресурсів, можливості управління вкладеннями та репатріацію прибутків інвесторами. Запроваджені після початку повномасштабної війни суворі валютні обмеження стали одним із ключових бар'єрів для довгострокових прямих іноземних інвестицій. Усвідомлюючи це, регулятор поступово реалізує політику валютної лібералізації, що розглядається як важливий сигнал для відновлення довіри міжнародного бізнесу.

Протягом 2024–2025 років НБУ впровадив масштабні пакети пом'якшення валютних обмежень, які стали найбільшими з початку війни. Вони передбачають зміни до правил валютного нагляду та спрямовані на поступове відновлення можливості виведення капіталу - зокрема дивідендів, процентних доходів та інших форм прибутку, що є принциповою умовою для інвесторів [33, с.67].

Поступова валютна лібералізація фактично виконує функцію інструменту зниження ризиків і доповнює міжнародні гарантійні механізми. Такі інституції, як Багатостороння агенція з гарантій інвестицій та Фінансова корпорація розвитку США, здебільшого покривають політичні ризики (наприклад, експропріацію чи фізичне знищення активів), однак не забезпечують захист від ризиків, пов'язаних із конвертацією та переказом коштів. Саме тому послаблення валютних обмежень є критично важливим чинником для переходу до активнішого інвестування у реальний сектор економіки.

Аналіз структури інвестиційних потоків показує, що найбільший інтерес зосереджується у галузях, які мають ключове значення для відновлення та забезпечення економічної стійкості. За оцінками РwС, до таких секторів належать аграрна сфера, видобувна промисловість та енергетика.

Особливу увагу привертає сектор корисних копалин, оскільки Україна володіє значними запасами стратегічно важливої сировини, включаючи залізну руду та рідкісноземельні елементи. Інвестиції, спрямовані на модернізацію технологій видобутку, розглядаються як перспективний напрям розвитку. Крім того, державні пріоритети охоплюють також охорону здоров'я, транспортну інфраструктуру, переробну промисловість, управління відходами та інші стратегічні сфери.

Важливим кроком у напрямі залучення довгострокового стратегічного капіталу стало укладення угоди між Україною та США щодо створення Reconstruction Investment Fund у квітні 2025 року. Цей фонд визначено як ключовий інструмент фінансування проєктів у сферах розвитку мінеральних ресурсів, інновацій та технологій.

Механізм функціонування фонду передбачає його фінансову автономність від поточних бюджетних надходжень: Україна спрямовуватиме до нього 50% майбутніх доходів від нових рентних платежів, отриманих за рахунок нових ліцензій у сферах критичної сировини, нафти та газу. При цьому протягом перших десяти років прибутки фонду не розподілятимуться, а реінвестуватимуться в економіку країни, що забезпечує довгострокову стабільність розвитку. Управління здійснюється на паритетних засадах між сторонами, а для повноцінного запуску необхідно внести відповідні зміни до бюджетного законодавства та забезпечити ратифікацію угоди Верховна Рада України [34, с. 68].

Особливу увагу привертає селективний підхід держави до регулювання окремих стратегічно важливих галузей. Зокрема, сфера критичних сировинних ресурсів, яка є ключовою для процесів відбудови та фінансування Reconstruction Investment Fund, водночас не підпадає під дію п'ятирічної пільги зі сплати податку на прибуток, передбаченої оновленим інвестиційним законодавством. Це свідчить про те, що для найбільш значущих ресурсних проєктів держава робить ставку не на загальні податкові стимули, а на індивідуальні інструменти - зокрема гарантії від Фінансова корпорація розвитку США та Багатостороння агенція з гарантій інвестицій, а також механізми спеціалізованих фондів, водночас забезпечуючи надходження рентних платежів до бюджету.

Ключовим елементом інвестиційного середовища залишається правовий захист вкладень. Для інвесторів першочерговим є зниження юридичних ризиків, що досягається через проведення детального правового аналізу (due diligence) проєктів і залучення професійних юристів для перевірки умов договорів та відповідальності сторін. Вирішення спорів між державою та інвесторами

здійснюється переважно через механізми інвестиційного арбітражу, що функціонує на основі двосторонніх інвестиційних угод і Договір до Енергетичної хартії. Участь України у Вашингтонська конвенція 1965 року забезпечує можливість автоматичного виконання рішень Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів [21 ,с. 56].

Разом із тим, практика застосування стандарту справедливого та рівноправного ставлення (FET) залишається неоднозначною, оскільки його тлумачення арбітражними органами може відрізнятися, що ускладнює правозастосування та підвищує витрати на судові процеси. Загалом Україна вже брала участь у значній кількості інвестиційних спорів, переважно пов'язаних із великими проєктами у сфері енергетики та природних ресурсів.

У контексті війни інвестиційний арбітраж розглядається як потенційний механізм компенсації збитків, зокрема у випадках втрати або експропріації майна на тимчасово окупованих територіях. Водночас держава змушена одночасно виступати стороною захисту у вже існуючих спорах і сприяти використанню цього інструменту для відновлення прав інвесторів. Це потребує підвищення якості юридичної підтримки та більш чіткого формулювання договірних положень. Виконання рішень арбітражу, коли відповідачем виступає держава, зазвичай здійснюється через бюджетні механізми компенсації шкоди, завданої незаконними діями органів влади.

В умовах воєнного стану законодавство передбачає також можливість примусового вилучення майна. Зокрема, Закон України №2116-IX регламентує вилучення активів, що належать російській федерації та її резидентам, що є одним із джерел формування фондів відновлення. Крім того, військове командування має право здійснювати відчуження майна для оборонних потреб із відповідною компенсацією. Така процедура потребує чіткого дотримання формальних вимог, включаючи документальне оформлення, ідентифікацію власника, опис майна та визначення суми відшкодування.

Воєнні дії та нестабільність економічного середовища продовжують негативно впливати на економіку України, що відображається, зокрема, у

динаміці валового внутрішнього продукту. Аналіз цих даних показує, що у період 2015–2025 років середній темп зростання ВВП становив близько 1,99%. За таких умов, навіть за сценарію стабільного та рівномірного економічного зростання без додаткових шоків, для досягнення рівня 2023 року може знадобитися щонайменше шість років.

Повномасштабна війна змусила Україну відмовитися від традиційних підходів до монетарної політики. Національний банк України був змушений зосередитися на фінансуванні дефіциту державного бюджету, спрямованого на забезпечення оборонних потреб. Такий крок, хоча і необхідний в умовах воєнного часу, спричинив посилення інфляційного тиску: у 2024 році рівень інфляції досяг максимального значення - 26,6%. Важливим чинником формування інвестиційного клімату є макроекономічна стабільність держави. Для іноземних інвесторів особливе значення мають динаміка інфляції, стабільність національної валюти та прогнозованість економічного середовища, оскільки саме ці показники визначають рівень фінансових ризиків та можливість довгострокового планування інвестиційної діяльності. Динаміку інфляції в Україні протягом 2017–2025 років наведено на рисунку 3.1.

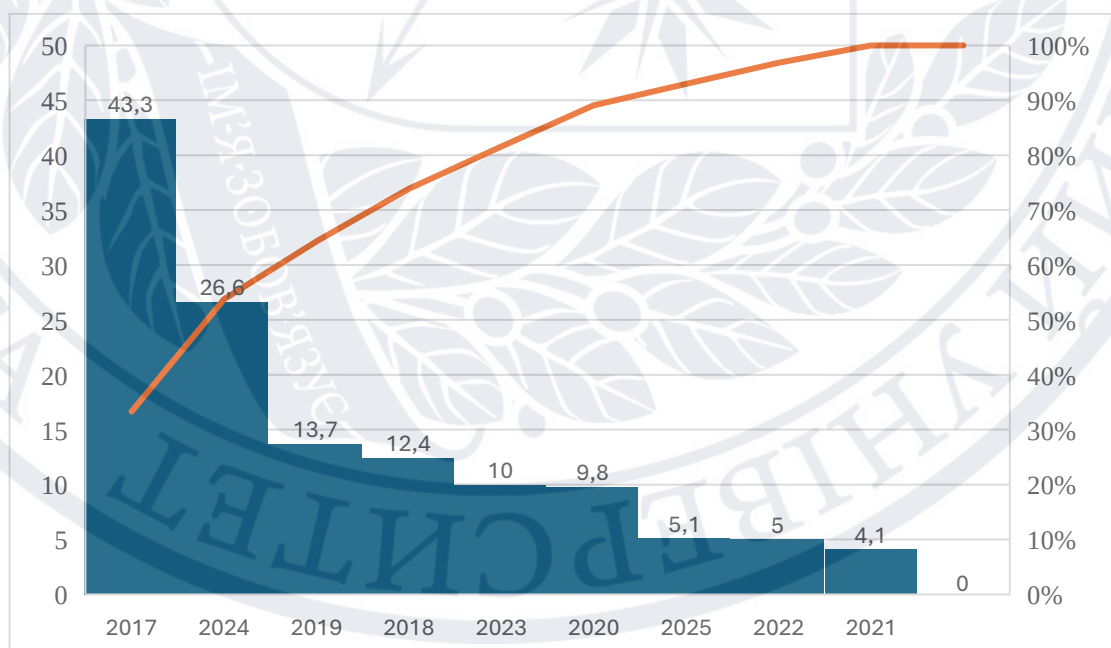

Рис. 3.1 - Динаміка інфляції в Україні за період 2017–2025 рр, %

Джерело: складено автором на основі [26]

Аналіз даних, представлених на рисунку 3.1, свідчить про різке зростання інфляції у 2024 році, коли її рівень досяг 26,6%. Основними причинами такого стрибка стали підвищення цін на продукти харчування та енергоресурси. Водночас уже у 2025 році спостерігається суттєве уповільнення інфляційних процесів - показник знизився приблизно на 80,83% і фактично повернувся до рівня 2022 року, що підтверджує результативність заходів, реалізованих Національний банк України [13 ,с. 88]. Стабілізація інфляційних процесів у 2025 році позитивно вплинула на макроекономічне середовище та створила більш прогнозовані умови для ведення підприємницької діяльності. Для підприємств з іноземними інвестиціями це має важливе значення, оскільки рівень інфляції безпосередньо впливає на виробничі витрати, фінансове планування, формування цінової політики та інвестиційну активність. Зниження інфляційного тиску також сприяє підвищенню стабільності валютного ринку, покращенню ділових очікувань та створенню більш сприятливих умов для реалізації довгострокових інвестиційних проєктів в Україні. Далі доцільно перейти до розгляду змін у сфері зовнішньої торгівлі України за останні три роки, що відображено на рисунку 3.2.

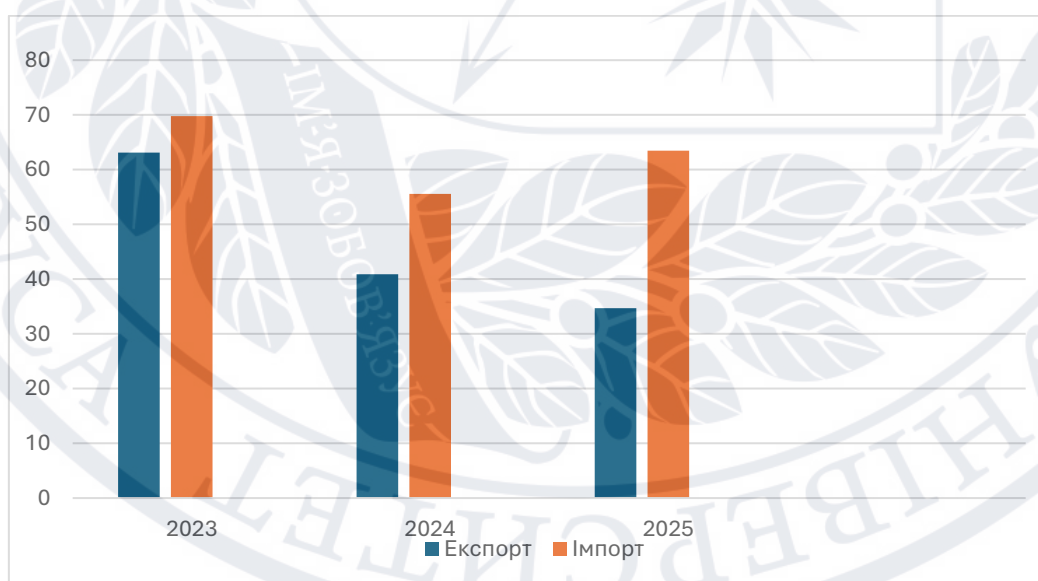

Рисунок 3.2 - Динаміка зовнішньої торгівлі України за період 2023–2025рр, млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [26]

Аналізуючи ситуацію, можна відзначити, що після початку повномасштабної війни у 2024 році як обсяги експорту, так і імпорту товарів суттєво скоротилися. Це було зумовлено блокуванням морських портів, а також руйнуванням виробничих потужностей підприємств, розташованих у зонах активних бойових дій. У 2025 році імпортні операції значною мірою відновилися і майже досягли рівня 2023 року. Водночас обсяги експорту залишилися нижчими, що негативно позначається на інвестиційній привабливості держави. Скорочення обсягів експорту у 2024–2025 роках негативно вплинуло не лише на зовнішньоторговельний баланс держави, а й на загальний рівень економічної активності та валютних надходжень. Для підприємств з іноземними інвестиціями така ситуація створює додаткові ризики, пов'язані зі зменшенням зовнішнього попиту, логістичними обмеженнями та нестабільністю міжнародних ринків збуту. Водночас поступове відновлення імпортних операцій свідчить про адаптацію економіки до кризових умов та часткове відновлення ділової активності в Україні.

Важливою характеристикою інвестиційного клімату є оцінка його безпосередніми учасниками ринку. Для цього доцільно проаналізувати динаміку індексу інвестиційної привабливості України, який розраховується Європейською Бізнес Асоціацією на основі опитувань представників бізнесу. Значення індексу відображає рівень довіри інвесторів до економічного середовища країни та їх готовність здійснювати інвестиційну діяльність. Динаміку даного показника у 2013–2025 роках наведено на рисунку 3.3.

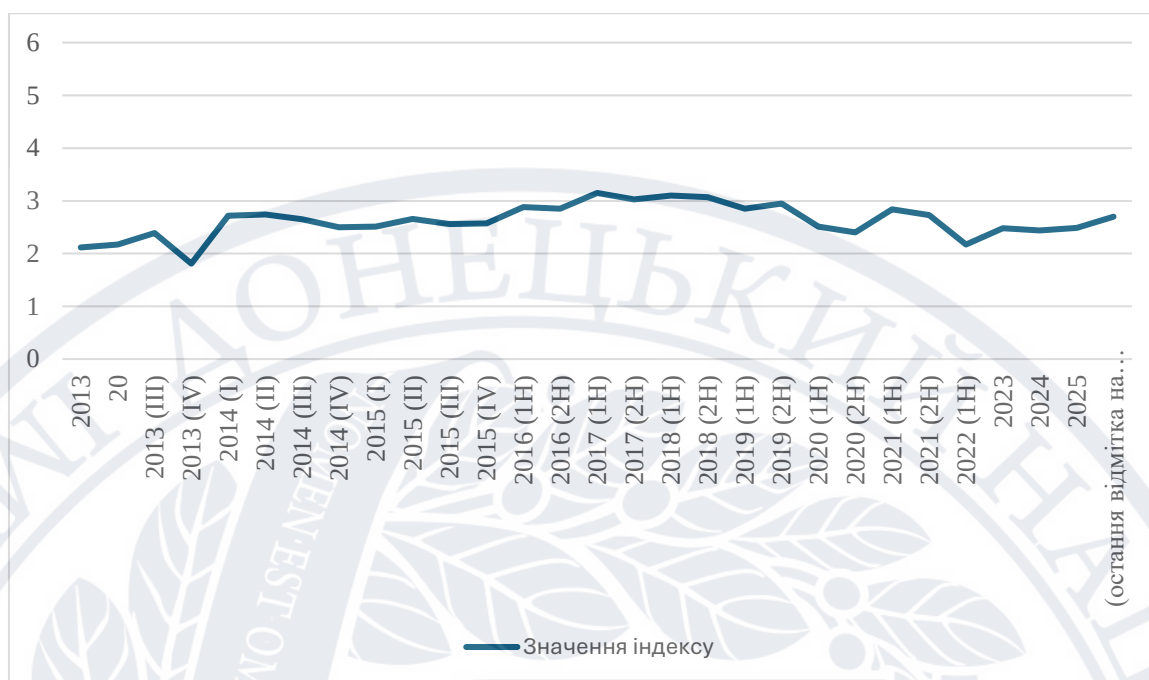

Рисунок 3.3 - Динаміка індексу інвестиційної привабливості України за оцінками Європейської Бізнес Асоціації у 2013–2025 рр.

Джерело: складено автором на основі [44]

Аналіз динаміки індексу інвестиційної привабливості України свідчить, що протягом 2013–2025 років оцінки бізнесом інвестиційного клімату залишалися переважно на середньому або низькому рівні. Найвищі значення індексу спостерігалися у 2017–2019 роках, коли показник перевищував 3 бали, що відображало відносно позитивні очікування інвесторів щодо розвитку економіки та бізнес-середовища. Водночас початок повномасштабної війни призвів до погіршення оцінок інвестиційного клімату, унаслідок чого у 2022 році індекс знизився до одного з найнижчих значень за весь досліджуваний період.

Разом із тим у 2023–2025 роках спостерігається поступове покращення ситуації. Значення індексу зросло з 2,44 бала у 2023 році до 2,70 бала у 2025 році. Це свідчить про поступову адаптацію бізнесу до умов воєнного часу, відновлення ділової активності та формування більш позитивних очікувань щодо перспектив економічного розвитку країни.

Незважаючи на позитивну динаміку, значення індексу все ще залишається нижчим за нейтральний рівень, що вказує на збереження низки проблем для інвесторів. Серед основних стримуючих факторів залишаються воєнні ризики,

валютні обмеження, кадровий дефіцит, логістичні труднощі та недостатня передбачуваність регуляторного середовища. Водночас поступове зростання індексу підтверджує, що Україна зберігає інвестиційний потенціал навіть в умовах війни та має передумови для активізації залучення іноземного капіталу після стабілізації безпекової ситуації.

Далі доцільно розглянути місце України у Глобальному індексі інновацій, що відображено на рисунку 3.4.

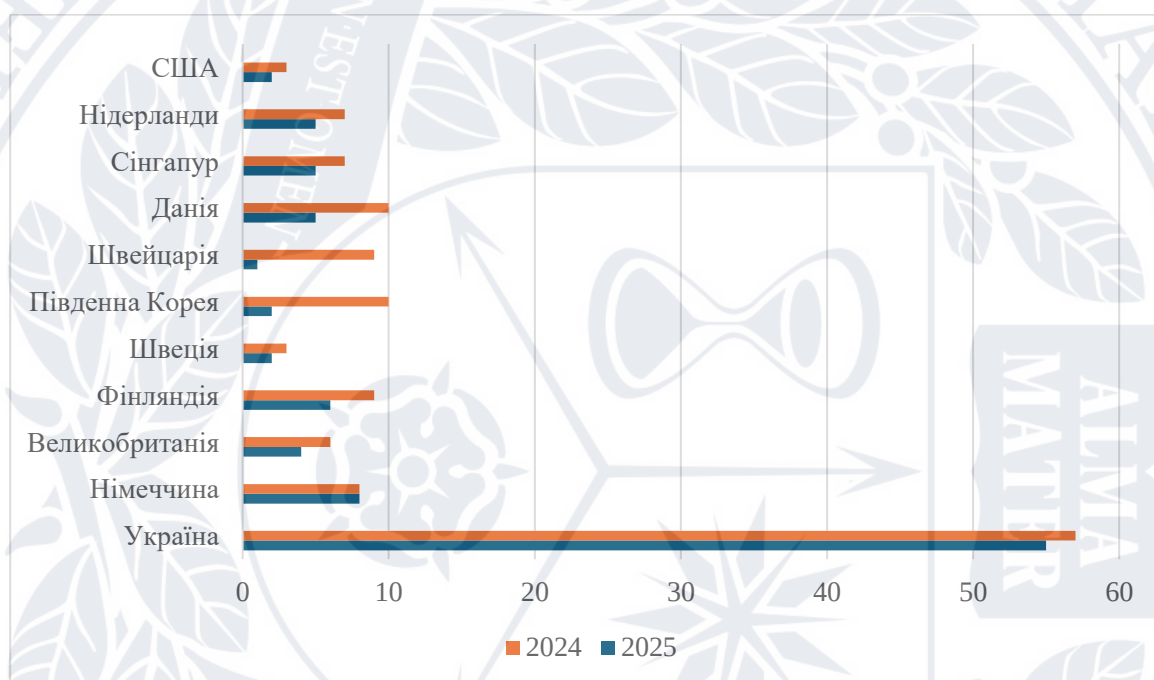

Рис. 3.4 - Рейтинг України за Індексом Інновацій за 2024–2025 рр.

Джерело: складено автором на основі [44]

Отже, варто підкреслити, що Україна підвищила свою позицію в рейтингу Глобального індексу інновацій на дві сходинки, що свідчить про поступове покращення інноваційного потенціалу держави. З урахуванням воєнних умов та значних економічних втрат такий результат є доволі показовим, оскільки підтверджує здатність українського бізнесу адаптуватися до кризових викликів, продовжувати впровадження цифрових технологій та підтримувати інноваційну активність. Важливу роль у цьому процесі відіграють підприємства з іноземними інвестиціями, які сприяють передачі сучасних технологій, розвитку цифрової інфраструктури та інтеграції українських компаній у міжнародні виробничі й

інноваційні ланцюги. Водночас Україна все ще суттєво поступається країнам-лідерам рейтингу, таким як США, Швейцарія, Сінгапур і Південна Корея, що свідчить про необхідність подальшого розвитку науково-технологічного сектору, підтримки інноваційного підприємництва та активізації державної політики у сфері цифрової трансформації економіки.

Крім того, важливим чинником, який визначає інвестиційну привабливість країни, є рівень економічної свободи. Саме він формує умови ведення підприємницької діяльності та впливає на створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземного капіталу. Для оцінки змін у цій сфері доцільно проаналізувати динаміку індексу економічної свободи України за 1999–2025 роки, що відображено на рисунку 3.5.

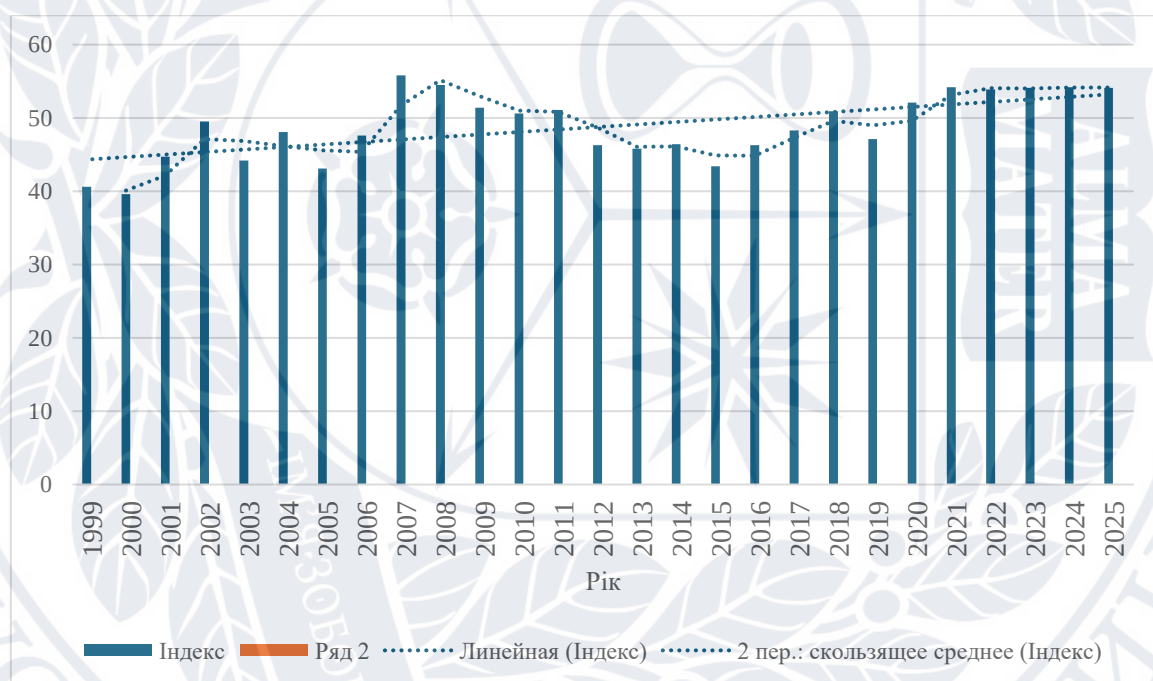

Рисунок 3.5.- Динаміка індексу економічної свободи України за період 1999–2025 рр

Джерело: складено автором на основі [44]

Оцінка індексу економічної свободи свідчить про те, що Україна належить до групи країн із порівняно низьким рівнем економічної свободи та перебуває на одному рівні з такими державами, як Індія, Шрі-Ланка та Уганда. При цьому середньосвітове значення індексу у 2025 році становило 56,4, якого Україна не

досягла. Водночас варто підкреслити позитивну динаміку у 2024 році, коли показник зріс до 56,2%, що стало найвищим результатом за весь період незалежності країни. Це свідчить про поступове покращення умов ведення бізнесу, розвиток цифровізації державних послуг, спрощення окремих регуляторних процедур та адаптацію економіки до кризових умов. Для підприємств з іноземними інвестиціями рівень економічної свободи має особливе значення, оскільки безпосередньо впливає на інвестиційний клімат, захист прав власності, стабільність регуляторного середовища та рівень довіри міжнародних інвесторів до держави. Незважаючи на позитивні тенденції, Україна все ще поступається більшості розвинених країн світу за рівнем економічної свободи. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення судової системи, зниження рівня бюрократизації, посилення захисту прав інвесторів та підвищення прозорості державного управління. Реалізація таких заходів сприятиме зміцненню інвестиційного клімату та активізації діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в Україні.

Таким чином, результати аналізу інвестиційної привабливості, зовнішньоекономічної діяльності та рівня економічної свободи свідчать про поступове покращення умов функціонування іноземного бізнесу в Україні, незважаючи на значний вплив воєнних ризиків та інших зовнішніх викликів.

3.3 Напрями вдосконалення діяльності підприємств з урахуванням цифровізації та глобалізації

У сучасних умовах цифровізація та глобалізація суттєво змінюють підходи до організації діяльності підприємств з іноземними інвестиціями. Конкурентоспроможність таких підприємств дедалі більше залежить від рівня технологічного розвитку, швидкості адаптації до змін міжнародного ринку, ефективності управління та здатності інтегруватися у глобальні виробничі й логістичні ланцюги. Для України це має особливе значення в умовах післявоєнного відновлення економіки, коли іноземні інвестиції можуть стати

важливим джерелом модернізації виробництва, розвитку інновацій та економічного зростання.

Водночас ефективне використання цих можливостей потребує впровадження системних змін у діяльності підприємств, орієнтованих на інноваційний розвиток, технологічну модернізацію та адаптацію до глобальних викликів.

Одним із ключових напрямів вдосконалення діяльності підприємств з іноземними інвестиціями є впровадження цифрових технологій у виробничі та управлінські процеси. В Україні вже існують успішні приклади цифрової трансформації підприємств, зокрема у сфері інформаційних технологій, фінансового сектору та логістики. Наприклад, українські ІТ-компанії, які працюють із іноземними інвесторами, активно використовують хмарні технології, штучний інтелект та автоматизацію бізнес-процесів. Це дозволяє їм підвищувати продуктивність праці, знижувати витрати та забезпечувати високу якість послуг на міжнародному рівні. Аналогічні підходи можуть бути застосовані і в традиційних галузях, таких як промисловість чи аграрний сектор [25, с. 78].

Особливу роль відіграє впровадження концепції «Індустрія 4.0», яка передбачає використання кіберфізичних систем, Інтернету речей та великих даних у виробництві. В Україні вже спостерігається поступове впровадження таких технологій на підприємствах з іноземним капіталом, зокрема у машинобудуванні та харчовій промисловості. Наприклад, окремі підприємства з європейськими інвестиціями впроваджують автоматизовані системи контролю якості продукції, що дозволяє зменшити кількість дефектів та підвищити ефективність виробництва. Розширення використання таких технологій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на світових ринках.

Важливим напрямом є цифровізація управління підприємствами, зокрема впровадження ERP-систем, CRM-платформ та систем електронного документообігу. В Україні вже активно використовуються такі рішення на підприємствах з іноземними інвестиціями, що дозволяє забезпечити прозорість

бізнес-процесів, підвищити ефективність управління ресурсами та покращити взаємодію з клієнтами. Наприклад, підприємства роздрібної торгівлі з іноземним капіталом впроваджують системи управління ланцюгами постачання, що дозволяє оптимізувати запаси та зменшити витрати [12 ,с. 56].

Наступним важливим напрямом є розвиток електронної комерції та цифрових каналів збуту. В умовах глобалізації підприємства з іноземними інвестиціями в Україні мають можливість виходити на міжнародні ринки через онлайн-платформи. Українські виробники, які співпрацюють із іноземними партнерами, активно використовують маркетплейси та цифрові платформи для просування своєї продукції за кордоном. Це особливо актуально для малого та середнього бізнесу, який може отримати доступ до глобальних ринків без значних інвестицій у фізичну інфраструктуру.

Значний потенціал має також розвиток цифрової інфраструктури та співпраця з державними ініціативами. В Україні функціонує цифрова платформа державних послуг «Дія», яка спрощує взаємодію бізнесу з державою. Підприємства з іноземними інвестиціями можуть використовувати ці сервіси для реєстрації бізнесу, подання звітності та отримання дозволів, що зменшує адміністративні бар'єри та підвищує ефективність діяльності. Подальший розвиток таких цифрових сервісів сприятиме покращенню інвестиційного клімату та стимулюванню залучення іноземного капіталу.

У контексті глобалізації важливим напрямом є інтеграція підприємств у міжнародні виробничі ланцюги. Українські підприємства з іноземними інвестиціями вже беруть участь у глобальних ланцюгах доданої вартості, зокрема у сфері автомобілебудування, електроніки та легкої промисловості. Наприклад, в Україні функціонують підприємства, які виробляють комплектуючі для провідних європейських автомобільних компаній. Розширення участі у таких ланцюгах дозволяє підприємствам отримувати доступ до нових технологій, підвищувати якість продукції та зміцнювати свої позиції на міжнародному ринку [23 ,с. 56].

Важливим аспектом є розвиток людського капіталу та підвищення кваліфікації працівників. Умови цифровізації вимагають від працівників нових знань та навичок, зокрема у сфері інформаційних технологій, аналітики даних та управління інноваціями. В Україні підприємства з іноземними інвестиціями активно інвестують у навчання персоналу, організовують тренінги та співпрацюють із закладами освіти. Наприклад, IT-компанії створюють власні освітні програми та курси, що дозволяє підготувати кваліфікованих спеціалістів та забезпечити кадрову стабільність.

Ще одним напрямом вдосконалення є розвиток інноваційної діяльності та співпраця з науково-дослідними установами. Підприємства з іноземними інвестиціями можуть виступати драйверами інновацій в Україні, впроваджуючи нові технології та розробляючи інноваційні продукти. Наприклад, у фармацевтичній галузі підприємства з іноземним капіталом інвестують у дослідження та розробки, що сприяє підвищенню якості продукції та розширенню асортименту [13, с. 88].

Важливим є також впровадження принципів сталого розвитку та екологічної відповідальності. У сучасних умовах глобалізації підприємства повинні враховувати екологічні стандарти та вимоги міжнародних ринків. В Україні підприємства з іноземними інвестиціями активно впроваджують енергоефективні технології, зменшують викиди та використовують відновлювані джерела енергії.

У контексті післявоєнного відновлення економіки України важливим напрямом є залучення іноземних інвестицій у відбудову інфраструктури та розвиток нових галузей. Підприємства з іноземними інвестиціями можуть відігравати ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи фінансові ресурси, технології та управлінський досвід. Зокрема, перспективними є проєкти у сфері відновлюваної енергетики, цифрової інфраструктури та логістики.

Поряд із цифровою трансформацією та процесами глобалізації важливе значення мають інституційні та організаційні заходи, спрямовані на підвищення

ефективності діяльності підприємств з іноземними інвестиціями та покращення умов їх функціонування в Україні.

Удосконалення діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в Україні потребує поєднання державних рішень і внутрішніх змін на рівні самих підприємств. Держава має створювати стабільні, прозорі та передбачувані умови для іноземного капіталу, а підприємства повинні підвищувати власну ефективність, цифрову готовність, експортний потенціал і здатність працювати в умовах міжнародної конкуренції [4, с. 79].

Важливе значення має вдосконалення податкової політики. Податкові стимули доцільно спрямовувати не на всіх інвесторів загалом, а на ті підприємства, які створюють виробництво, робочі місця, експортну продукцію, впроваджують інновації, енергоефективні технології та формують додану вартість в Україні. Такий підхід дозволить уникнути неефективного використання пілг і забезпечити реальний економічний результат. Для підприємств з іноземним капіталом важливо, щоб податкові правила були стабільними, зрозумілими та однаково застосовувалися до всіх учасників ринку. Часті зміни ставок, складне адміністрування податків і неоднозначне трактування норм знижують довіру інвесторів та ускладнюють довгострокове планування.

Підвищення ефективності підприємств з іноземними інвестиціями також залежить від якості державної підтримки інвестиційних проєктів. Іноземний інвестор зацікавлений не лише у формальному дозволі на ведення бізнесу, а й у швидкому проходженні процедур, пов'язаних із реєстрацією, оформленням землі, підключенням до інженерних мереж, митним оформленням обладнання, отриманням дозволів на будівництво та запуском виробництва. Саме тому доцільно розвивати практику супроводу інвестора за принципом «єдиного вікна», коли підприємство отримує чіткий алгоритм дій і комунікує з мінімальною кількістю державних органів [12, с. 65].

Розвиток індустріальних парків може стати одним із найбільш практичних інструментів залучення іноземних підприємств у виробничу сферу. Для інвестора важливо мати не просто земельну ділянку, а готовий промисловий

майданчик із дорогами, електропостачанням, водопостачанням, складськими площами, цифровим зв'язком і логістичною доступністю. Наявність такої інфраструктури скорочує строки запуску проєкту та зменшує початкові витрати. Особливо перспективним є розвиток індустриальних парків у західних і центральних регіонах України, які мають зручні транспортні зв'язки з країнами Європейського Союзу та нижчий рівень безпекових ризиків.

Значну роль у підвищенні інвестиційної привабливості має страхування інвестиційних ризиків. В умовах війни іноземні компанії обережно оцінюють можливість вкладення коштів у виробництво, інфраструктуру або логістику. Без гарантій захисту капіталу навіть вигідні проєкти можуть відкладатися. Тому Україні необхідно активніше використовувати механізми страхування воєнних і політичних ризиків за участю міжнародних фінансових організацій, експортно-кредитних агентств та урядів країн-партнерів. Це дозволить зменшити побоювання інвесторів і підвищити готовність іноземного бізнесу до довгострокової присутності в Україні.

Цифровізація має стати одним із центральних напрямів удосконалення діяльності підприємств з іноземними інвестиціями. На рівні підприємств доцільно ширше впроваджувати ERP-системи, CRM-платформи, електронний документообіг, автоматизований фінансовий облік, цифрові системи управління запасами, електронні закупівлі та аналітичні інструменти для оцінки продажів і витрат. Такі рішення дозволяють скоротити операційні витрати, підвищити прозорість бізнес-процесів, пришвидшити управлінські рішення та покращити контроль за ресурсами. Для іноземних інвесторів це особливо важливо, оскільки цифрові системи полегшують контроль роботи українських підрозділів з боку материнських компаній [9, с. 70].

Не менш важливою є цифровізація взаємодії бізнесу з державою. Підприємства з іноземним капіталом мають отримувати більшість адміністративних послуг в електронній формі: реєстрацію змін, подання звітності, отримання дозволів, митне оформлення, доступ до програм державної підтримки, перевірку статусу інвестиційних проєктів. Скорочення паперових

процедур зменшує корупційні ризики, економить час і робить українське бізнес-середовище зрозумілішим для іноземного інвестора.

Умови глобалізації вимагають посилення експортної орієнтації підприємств з іноземними інвестиціями. Україна має бути не лише ринком збуту для іноземних компаній, а й виробничою базою для експорту продукції до ЄС та інших регіонів. Для цього необхідно підтримувати сертифікацію продукції за міжнародними стандартами, розвивати логістичні маршрути, спрощувати митні процедури, сприяти участі підприємств у міжнародних виставках і торговельних місіях. Такий підхід дасть змогу підприємствам з іноземним капіталом активніше включатися у глобальні ланцюги створення вартості.

Підвищення конкурентоспроможності таких підприємств неможливе без розвитку кадрового потенціалу. Іноземні компанії потребують працівників, які володіють сучасними технологіями, цифровими інструментами, іноземними мовами, навичками роботи з міжнародною звітністю та стандартами якості. Тому доцільно розвивати співпрацю підприємств із закладами вищої та професійної освіти, запроваджувати дуальне навчання, корпоративні програми підготовки персоналу, стажування, курси перекваліфікації та навчання управлінських кадрів. Це дозволить зменшити кадровий дефіцит і підвищити продуктивність праці.

Особливу увагу слід приділити локалізації виробництва. Підприємства з іноземними інвестиціями мають активніше залучати українських постачальників, використовувати місцеву сировину, розвивати кооперацію з національними виробниками та створювати внутрішні ланцюги постачання. Це дозволить збільшити додану вартість усередині країни, підтримати малий і середній бізнес, зменшити залежність від імпорتنих комплектуючих і посилити зв'язок іноземного підприємства з українською економікою.

Важливим напрямом є впровадження сучасних стандартів корпоративного управління та соціальної відповідальності. Підприємства з іноземним капіталом повинні забезпечувати прозорість фінансової звітності, дотримання антикорупційних правил, екологічну відповідальність, безпечні умови праці,

енергоефективність і відповідальну кадрову політику. Це підвищує довіру до підприємства з боку партнерів, працівників, держави та місцевих громад. Крім того, дотримання екологічних і соціальних стандартів є необхідною умовою для роботи на європейських ринках [34,с. 56].

Узагальнюючи наведені напрями вдосконалення діяльності підприємств з іноземними інвестиціями, можна виділити комплекс взаємопов'язаних заходів, реалізація яких сприятиме підвищенню їхньої ефективності, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості в умовах цифровізації, глобалізації та післявоєнного відновлення економіки України. Основні напрями такого вдосконалення систематизовано на рисунку 3.6.

Рисунок 3.6. - Основні напрями вдосконалення діяльності підприємств з іноземними інвестиціями в Україні.

Джерело: складено автором на основі проведеного дослідження

Авторська позиція полягає в тому, що вдосконалення діяльності підприємств з іноземними інвестиціями має базуватися на трьох взаємопов'язаних складових: передбачуваній державній політиці, цифровій трансформації бізнесу та глибшій інтеграції у міжнародні ринки. Іноземний

капітал повинен працювати не лише як джерело фінансування, а як інструмент модернізації виробництва, розвитку людського капіталу, зростання експорту, впровадження інновацій і відновлення економіки України.

Таким чином, підвищення ефективності підприємств з іноземними інвестиціями можливе за умови стабільної податкової політики, розвитку індустріальних парків, страхування інвестиційних ризиків, цифровізації адміністративних процедур, підтримки експорту, підготовки кваліфікованих кадрів, локалізації виробництва та впровадження сучасних стандартів управління. Реалізація цих заходів дозволить посилити роль підприємств з іноземним капіталом у післявоєнному відновленні, технологічному оновленні та довгостроковому економічному розвитку України

Висновки до розділу 3

Таким чином, проведений аналіз показав, що функціонування таких підприємств відбувається в умовах підвищеної невизначеності, оскільки на їхню діяльність впливають не лише внутрішні економічні чинники, а й зовнішні політичні, фінансові, безпекові та ринкові процеси. Особливо значущими для України залишаються воєнні ризики, нестабільність макроекономічного середовища, валютні коливання, логістичні ускладнення, кадрові втрати, руйнування інфраструктури та обмеженість довгострокового фінансового планування.

Однією з головних проблем діяльності підприємств з іноземними інвестиціями є недостатня передбачуваність інвестиційного середовища. Для іноземного інвестора важливими є стабільність законодавства, захист права власності, ефективність судової системи, прозорість податкового адміністрування, доступність державних сервісів і гарантії безпеки вкладеного капіталу. Якщо ці умови не забезпечені належним чином, інвестори відкладають рішення про входження на ринок, скорочують обсяги фінансування або обирають інші країни з нижчим рівнем ризику.

Підприємства з іноземним капіталом стикаються з ризиками організаційного та управлінського характеру. До них належать складність адаптації міжнародних корпоративних стандартів до українських умов, різниця у діловій культурі, необхідність дотримання вимог материнських компаній, високі стандарти фінансової звітності, потреба у кваліфікованих кадрах і залежність від глобальних виробничих ланцюгів.

Аналіз інвестиційного клімату України засвідчив, що, попри значні ризики, країна зберігає потенціал для залучення іноземного капіталу. Його формують вигідне географічне положення, близькість до ринку Європейського Союзу, природні ресурси, аграрний потенціал, розвинений ІТ-сектор, кваліфікована робоча сила, перспективи післявоєнного відновлення та потреба в масштабній модернізації інфраструктури.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що підприємства з іноземними інвестиціями відіграють важливу роль у розвитку національної економіки, оскільки забезпечують залучення фінансових ресурсів, впровадження сучасних технологій, підвищення конкурентоспроможності та інтеграцію України у світовий економічний простір.

Основною метою їх функціонування є отримання прибутку, розширення ринків збуту, впровадження новітніх технологій та інтеграція національної економіки у світове господарство. Важливою характеристикою таких підприємств є поєднання внутрішніх ресурсів країни з іноземними інвестиційними можливостями, що створює синергійний ефект для економічного розвитку.

Іноземні інвестиції сприяють модернізації виробництва, впровадженню сучасних технологій, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та стимулюванню економічного розвитку держави.

Проаналізовано різні підходи до класифікації іноземних інвестицій, зокрема за формами (прямі, портфельні), за джерелами походження та за способами здійснення. Особливу увагу приділено прямим іноземним інвестиціям, які забезпечують не лише фінансові ресурси, але й доступ до сучасних технологій, управлінських практик та міжнародних ринків. Це підкреслює їхню стратегічну важливість для розвитку підприємств.

Розглянуто види підприємств з іноземними інвестиціями, серед яких виділяються спільні підприємства, підприємства зі 100% іноземним капіталом та підприємства з частковою участю іноземного інвестора. Визначено, що кожен із цих видів має свої особливості функціонування, рівень контролю інвестора та ступінь інтеграції в національну економіку.

Дослідження міжнародного досвіду показало, що успішне залучення іноземних інвестицій значною мірою залежить від стабільності економічного середовища, ефективності державного регулювання та рівня розвитку інфраструктури. Країни, які активно впроваджують інституційні реформи та

створюють сприятливий інвестиційний клімат, досягають значно кращих результатів у залученні іноземного капіталу.

Досліджено динаміку та структуру іноземних інвестицій, що дозволило виявити основні тенденції їх надходження. Встановлено, що обсяги іноземних інвестицій в Україну мають нестабільний характер та залежать від політичних, економічних і соціальних факторів. Попри це, іноземний капітал продовжує відігравати важливу роль у розвитку окремих галузей економіки.

Аналіз структури інвестицій показав, що найбільша частка припадає на промисловість, фінансовий сектор, торгівлю та інформаційні технології. Це свідчить про зацікавленість іноземних інвесторів у секторах із високим потенціалом прибутковості та можливостями швидкого розвитку. Водночас недостатній рівень інвестицій у високотехнологічні галузі та інфраструктуру свідчить про наявність структурних проблем в економіці.

Досліджено роль підприємств з іноземними інвестиціями в економіці України, яка проявляється у створенні робочих місць, збільшенні податкових надходжень, впровадженні інновацій та підвищенні рівня конкуренції. Вони сприяють модернізації національної економіки та інтеграції України у глобальні економічні процеси. Особливо важливим є трансфер технологій і управлінського досвіду, який забезпечує підвищення ефективності діяльності підприємств.

Оцінка ефективності функціонування підприємств з іноземним капіталом показала, що вони, як правило, мають вищий рівень продуктивності праці, кращі фінансові результати та більш ефективні системи управління порівняно з підприємствами без іноземної участі. Проте їх діяльність також стикається з низкою проблем, пов'язаних із нестабільністю законодавства, валютними ризиками та складнощами ведення бізнесу.

Серед ключових проблем виділено політичну нестабільність, недосконалість правової системи, високий рівень корупції, складність регуляторних процедур та недостатній рівень захисту прав інвесторів. Ці фактори значно знижують інвестиційну привабливість країни та стримують притік іноземного капіталу.

Окрему увагу приділено ризикам функціонування підприємств з іноземними інвестиціями, серед яких валютні коливання, економічна нестабільність, військові загрози та зміни у податковій політиці. Наявність таких ризиків потребує розробки ефективних механізмів їх мінімізації, зокрема через удосконалення державної політики та впровадження міжнародних стандартів ведення бізнесу.

Досліджено інвестиційний клімат України, який характеризується як суперечливий: з одного боку, країна має значний потенціал для залучення іноземних інвестицій, зокрема завдяки вигідному географічному положенню, наявності природних ресурсів та кваліфікованої робочої сили, а з іншого - існують суттєві інституційні обмеження. Покращення інвестиційного клімату потребує проведення комплексних реформ, спрямованих на забезпечення макроекономічної стабільності, дерегуляцію економіки та підвищення прозорості державного управління.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано доцільність удосконалення податкової політики, розвитку індустриальних парків, цифровізації адміністративних процедур, підтримки експорту, страхування інвестиційних ризиків та розвитку кадрового потенціалу. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України, посиленню конкурентоспроможності підприємств з іноземними інвестиціями та забезпеченню довгострокового економічного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас О. П. Інвестиційна діяльність в Україні: реалії сьогодення. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. С. 23-29
2. Бабець І. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 1 (80). С. 131–143.
3. Бахур Н. В. Особливості державної підтримки інвестиційної діяльності в аграрному секторі національної економіки. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. С. 23-25
4. Биченков О. Е. Повоєнна реінтеграція економічних суб'єктів в Україні: організаційно-економічні напрямки та плани відновлення. *Підприємництво та інновації*. 2024. Вип. 32. С. 27–31.
5. Білінська О. В. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності в Україні. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2024. № 1 (8). С. 7–13.
6. Борщевський В., Чех М. Проблеми функціонування та перспективи розвитку державного сектору України в умовах воєнного стану: економічні та етичні аспекти / *Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки, (27-29 червня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф»*. 2022. 418 с.
7. Боярчук А.І. Інвестиційна привабливість в міжнародних економічних відносинах: на прикладі Херсонської області. *Innovative educational technologies: European experience and its application in economics and management training*. Poland. Wyższa Szkoła Biznesu. National-Louis University, 2016. С. 12–17.
8. Бруханський Р.Ф., Пуцентейло П.Р., Белова І.М. та ін. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах

інституційних трансформацій: монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 388 с.

9. Вакалюк В.А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. Вип. 16. 2017. С. 122–126.
10. Варламова М. Л., Ковальова О. І., Козачишина А. С., Лясковець К. К. Особливості інтеграційних процесів країн НАФТА. *Економіка і організація управління*. 2021. № 2 (42). С. 66–75.
11. Варцаба В. В. Прямі іноземні інвестиції в Україні: воєнний контекст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2024. № 1(63). С. 18-24
12. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України*. 2018. № 2. С. 68–81.
13. Гаркавенко В. І. Вплив іноземного капіталу на економічний розвиток України. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 1. С. 47-62.
14. Грамотнев В. Соціальний вимір прямих іноземних інвестицій в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип 66. С. 9-18
15. Гринчук Л. В. Страхування воєнних та політичних ризиків: роль MIGA та DFC у відновленні інвестиційної привабливості України. *Фінанси України*. 2024. № 3(5). С. 45–56.
16. Гуцан Т., Мельникова О. Тенденції інвестиційної привабливості України в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 87. № 2. С 30–39.
17. Дударець Д. В. Джерела міжнародно-правового регулювання інвестиційних відносин в Україні. *Судова апеляція : науково-практичний журнал*. Київ, 2016. № 2 (43). С. 90–100.
18. Дудченко Л. І. Перспективи виходу українських компаній на міжнародні ринки капіталу (ІРО): вимоги до корпоративного управління // Міжнародні фінансові ринки. 2025. № 1(1). С. 10–20.

- 19.Задоя О. А., Фоменко В. С. Тенденції розвитку портфельних іноземних інвестицій в Україні. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2021. № 1 (30). URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2021/1/6.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).
- 20.Ковальчук Н. О. Прямі іноземні інвестиції в Україну в умовах інтеграції до Європейського Союзу. *Бізнес-інформ*. 2023. № 3. С. 38–42.
- 21.Кравченко М. О., Павленко Т. А. Проблеми забезпечення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств: макроекономічні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 44. С. 20-26
- 22.Кузнецов О. Інвестиційний арбітраж – шлях відшкодування воєнних збитків / *Armada*. 14.05.2024. URL: <https://armada.law/blog/investycyjnyj-arbitrazh-shlyah-vidshkoduvannya-voyennyh-zbytkiv/> (дата звернення: 31.03.2026).
- 23.Кучерявенко С. Скринінг прямих іноземних інвестицій. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. Вип. 32, 1. С. 75–89.
- 24.Кушнір О. С. Інституційні бар'єри інвестиційного клімату: корупція, бюрократизація та недосконала правова база. *Наукові праці ВНТУ*. 2023. Вип. 2, № 4. С. 407–412.
- 25.Легкоступ І. І., Саїнчук Н. В. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні: вітчизняний та міжнародний аспекти. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. С. 11-17
- 26.Лоза С. П. Управління інвестиційним ризиком в умовах воєнного стану : монографія. Київ : ДІУТ, 2025. 310 с.
- 27.Лубенченко О., Разумова К., Петришина Н. Економічна сутність іноземних інвестицій та їх відображення в бухгалтерському обліку. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління*. 2015. № 34. С. 333–341.
- 28.Максимів Д.Я. Покращення інвестиційної привабливості України. *Інноваційна економіка*. 2012. № 1. С. 79–107.

- 29.Мацука В. М. Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. С. 1–23.
- 30.Михайленко О. Г. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. С. 20-25
- 31.Небрат, В., Корніяка, О. Особливості механізмів капіталоутворення та інвестування в Україні як чинник фінансових ризиків в умовах війни та післявоєнного періоду. *Grail of Science*. 2022. (16), С. 31–34.
- 32.Нечитайло В.В. Заходи щодо створення сприятливого інвестиційного клімату у сільському господарстві України у післявоєнний період. *Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції «Капіталізація аграрних підприємств та їх інвестиційне забезпечення», присвяченої 85 річчю з дня народження доктора економічних наук, професора, член-кореспондента НААН Гліба Макаровича Підлісецького (8 вересня 2022 р.)* URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u349/zbirnik_tez_iae.pdf#page=146 (дата звернення: 31.03.2026).
- 33.. Мінфін. Прямі іноземні інвестиції в Україну. URL: [Прямі іноземні інвестиції в Україну](#) (дата звернення: 03.04.2026).
- 34.Офіційний сайт Державної служби статистики України. Капітальні інвестиції. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 31.03.2026)
- 35.Павлюк Р. О., Шевченко І. Д. Діяльність іноземних транснаціональних компаній в Україні та виклики політичної нестабільності. *Економіка і управління*. 2025. Т. 36, № 75. С. 11–15.
- 36.Позднякова Л.О., Гулай О.С. Особливості залучення інвестицій в залізничний транспорт України в післявоєнний період. *Міжнародна транспортна інфраструктура, індустріальні центри та корпоративна логістика: матеріали 18-ї науково-практичної міжнародної конференції (2-3 червня 2022 р.)*. Харків: УкрДУЗТ, 2022. С. 172-174.
- 37.Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні : Закон України від 17.12.2020 № 1116-IX. Верховна Рада України.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111620#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
- 38.Прямі іноземні інвестиції в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 31.03.2026)
- 39.Романюта Е. Е., Качан І. А., Кравчук Д. В. Вплив прямих іноземних інвестицій на сталий розвиток. Здобутки економіки: перспективи та інновації. 2024. №(9). С. 31-35
- 40.Руснак А. В. Чинники впливу на залучення міжнародних інвестицій для розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 13. С. 7–13.
- 41.Савіцька С. І. Значення інвестиційної діяльності для розвитку вітчизняної економіки. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2024. Вип. 1 (42). С. 101–106.
- 42.Свириденко Ю. Страхування військових ризиків: MIGA та DFC фіналізують шість українських проєктів. *Forbes Ukraine*. 02.11.2023. URL: <https://forbes.ua/news/strakhuvannya-viyskovikh-rizikiv-miga-tadfc-finalizuyut-shist-ukrainskikh-proektiv-02112023-17035> (дата звернення: 31.03.2026).
- 43.Талах Ю. В. Стан інвестиційної активності в торгівлі України до війни та виклики у воєнний період. *Академічні візії*. 2024. Вип. 29. С. 1–11.
- 44.Тимофієнко М. та ін. Залучення інвестицій в Україну : звіт / Британський ін-т міжнар. та порівнял. права. URL: https://www.biicl.org/documents/12358_biicl_public_report_ukr_compressed.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
- 45.Тимоць М., Стахів Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. (47). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70> (дата звернення: 31.03.2026).
- 46.Титарчук І. С. Основні проблеми і напрями активізації інвестиційної діяльності підприємств в Україні. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2477/1/investuciina%20dialnist.pdf> (дата звернення: 31.03.2026).

- 47.Товкун І. М. Міжнародні засоби захисту іноземних інвестицій. *Право та інновації : науково-практичний журнал*. Харків, 2014. № 4 (8). С. 124-131.
- 48.Фатенок-Ткачук А.О., Вакуліна А.В., Януш Р.І. Облікові процедури в розрахунках з іноземними інвесторами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. С. 162–166.
- 49.Федоренко В. А. Секторальний аналіз інвестиційної привабливості України: фокус на фінансовій та цифровій діяльності. *Економічний вісник*. 2024. № 3(5). С. 200–209.
- 50.Хедегаард, М., Гриценко, Л., Деркач, Л. Прямі іноземні інвестиції в Україні: шлях до стійкості. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2025 1(60), 337–356.
- 51.Хоменко І., Волинець Л., Шамкало А. Особливості надходження прямих іноземних інвестицій та їхній вплив на економіку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 1 (25). С. 15–26.
- 52.Чернега В., Полозун А., Касьян А. Сучасні тенденції інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. (44). С. 11-16